

41666 2175/42 List. 6.50
SCHREINER - BEZJAKOVA

SLOVENSKA
JEZIKOVNA VADNICA

ZA TESNO ZDRUŽENI POUK

V SLOVNICI, PRAVOPISJU IN SPISJU

V PETIH ZVEZKIH

ČETRTI ZVEZEK

ZA PETO ŠOLSKO LETO

5. V BISTVU NEIZPREMENJENA, A POPRAVLJENA IZDAJA

PRIREDIL:

DR. I. BEZJAK

ODOBRILLO MINISTRSTVO PROSVETE Z RAZPISOM
Z DNE 22. NOV. 1927., o. n. br. 79.867.

V LJUBLJANI 1928

ZALOŽILA OBLASTNA ZALOGA ŠOLSKIH KNJIG IN UČIL
NATISNILA TISKARNA TISKOVNEGA DRUŠTVA V KRANJU

133847

133847

030049814

I. Glagol.

A. Ponavljalne vaje.

Sv. Ciril in Metod.

Leta 862. je poslal knez Rastislav iz Moravskega poslanike v Carigrad k cesarju Mihaelu III. Ti so mu govorili tako-le: „Naš narod je sprejel krščanske nauke. Zato bi radi imeli učitelja, ki bi nam oznanjeval krščanske resnice v našem jeziku. Pošlji nam torej, gospod, takega moža! Naj nas uči cele in čiste resnice!“

Zdajci pokliče cesar Konstantina Modrijana pred se. „Slišiš li,“ mu reče, „kaj pravijo? Samo ti bi mogel to storiti. Vzemi s seboj brata Metoda in idita! Božji blagoslov naj vaju spremlja!“ Nato odvrne Konstantin: „Slab sem sicer in bolehen, pa vendar rad pojdem. Kdo bi navdušen ne razširjal luči svete vere! Naj bi se vsi narodi pokristjanili! Da bi mi Bog le podelil pravo moč! Toda imajo li Slovani pismenke, da pišejo z njimi knjige?“ — „Nimajo jih; a prosí Boga pomoči! On tј bode pomagal,“ mu odgovori cesar.

Konstantin nato odide in sestavi s pomočjo božjo pismenke, tako zvano glagolico, za slovanski narod. S kako navdušenostjo začne potem prevajati evangelij sv. Janeza!

Več let je učil z bratom Metodom krščansko vero po moravskih deželah v slovanskem jeziku.

Ker so ju nemški škofje v Rimu zatožili, da učita krivo vero, ju je poklical papež Nikolaj I. v Rim. Kako vesela sta brata pohitela v Rim, da bi se opravičila! To se jima je tudi posrečilo. Toda Konstantin je, utrujen po hudih naporih in težkih potih, obolel ter tudi umrl v Rimu. Malo pred smrtjo si je nadel ime „Ciril“. Metod pa se je vrnil, povišan v škofa, na Moravsko, da bi tam nadalje razširjal krščansko vero. Umrl je leta 885. Pokopali so ga v Velehradu na Moravskem. Ali ne zaslužita ta dva moža častnega naslova „slovanska apostola.“

*1. Poišči v tej povesti povedne, vprašalne, klicalne, velne in želelne stavke! Pazi na ločila! Čitaj doslovne (dobeledne) govore, nato uvodne (napovedne) stavke!

*2. Določi vse glagole po naklonu, osebi, številu in času!

*) Z zvezdico označene naloge lahko izvršujejo učenci samo ustno.

3. Izpiši posebej pogojne naklone ter napravi z njimi nove stavke!

*4. Izpiši zložene oblike glagolov in jih določi po času!

5. Zapiši 1. osebo ednine, dvojine in množine naslednjih glagolov v vseh časih in naklonih: peči, reči, teči, tolči, vleči; streči, striči, vreči; hoteti, imeti, (po)moči, morati.

B. Nedovršni in dovršni glagoli.

1. Kaj so dovršniki in nedovršniki in kako jih spoznamo.

Mirko, izpiši že enkrat pismo! Toliko časa ga že pišeš. — Oče: „Vzdigni kamen!“ Sinko: „Vzdigam ga in vzdigam, pa ga ne morem vzdigniti.“ — Krokar se bliža hiši, nazadnje se ji čisto približa. — Hiša je gorela več ur in je zgorela do tal. — Spomladi narava ozeleni in zeleni potem vse poletje. — Dren se rano razcvete in dolgo cvete. — Okvašeno testo na toplem hitro vzkipi in kipi dalje časa. — „Obrtalo se je zavrtelo,“ kliče Vladko, „glej, še se vrti!“ — Veverica skoči zdaj na jelko, zdaj na smreko; celo na zemljo skoči in od tal zopet na drevo; tako skače po gozdu sem ter tja.

Pomni:

1. **Glagoli:** pisati, vzdigati, bližati (se), goreti, zeleneti, cvesti, kipeti, vrteti (se), skakati naznanjajo (dalje časa) trajajoče ali večkratno, torej nedovršeno dejanje; to so nedovršni glagoli ali nedovršniki (nedov.).

2. **Glagoli:** izpisati, vzdigniti, približati (se), zgoreti, ozeleneti, razcvesti, vzkipeti, zavrteti (se), skočiti naznanjajo začetek ali konec dejanja, enkratno ali hipno dejanje; to so dovršni glagoli ali dovršniki (dov.).

3. **Nedovršnike** spoznaš, če vprašaš: Kaj delaš? (Pišem, vzdigam, bližam se . . .); **dovršnike**, če lahko rečeš: Počakaj, da . . . (Počakaj, da izpišem, vzdignem, se približam . . .).

*6. Poišči v naslednjih stavkih dovršnike in nedovršnike ter jih določi po osebi, številu in času:

Led je pokal in pokal, naposled je počil. — Bliskalo in treskalo je dalje časa, nazadnje se je strašno zabliskalo ter tresnilo v visok stolp. — Človek obrača, Bog pa obrne. — Lastovica ves dan lovi mrčes; do večera ga nalovi zelo mnogo.

Premisli prej dobro, kaj bodeš govoril, da bližnjiku žalega nič ne boš storil. — Ko bi bil včeraj napisal nalogo, bi ti je ne bilo treba pisati danes.

7. Poišči dovršnike in nedovršnike v berilu „Sv. Ciril in Metod“ na str. 3. te vadnice!

8. Izpiši izmed naslednjih glagolov najprej dovršnike, potem nedovršnike ter napravi z njimi stavke: znati, leteti, sestiti, stati, udariti, bliskati se, grmeti, švigniti, trositi, leči, voziti, seči (sežem), govoriti, storiti, hvaliti, umiti, delati, umivati, vzklikniti, poklicati, klicati.

*9. Poišči nedovršnike k naslednjim dovršnikom:

pa sti: **padati** (pro-), sestiti (po-, za-), objesti (pod-), pomesti, oplesti (pre-, s-), razcvetiti (**razcvitati**), pretepeti (iz-), seči (sežem), ostriči, steči, seči (sečem), oporeči (spo-);

prebosti: **prebadati** (v-, za-, z-), obleči, izvesti: **izvajati** (pre-, na-, proiz-);

načeti: **načenjati** (po-, pri-, za-), napeti (od-, pri-, s-);

objeti: **objemati** (pri-, na-, za-), sneti, vneti, ožeti (ožmem);

podreti: **podirati** (pre-, pro-, u-, raz-), odpreti (pod-, za-), prostreti (raz-), zatreti, umreti, zavreti, ozreti se, prezreti (za-), požreti;

spoznati: **spoznavati** (pripo-, za-), podati, ogreti (za-), prepeti, uspeti, (uspejem pri-), prebiti, počiti, pokriti (pri-, s-), izliti (po-, pre-, z-), umiti, obuti.

ostati: **ostajati** (na-, po-, za-), prodati; ubiti (pri-, za-), naviti (o-, za-).

dvigniti: **dvigati**, bliskniti, dihniti, mahniti, migniti, pihniti, švigniti, vzdigniti.

Pomni:

uganiti: ugibati; premakniti (u): premikati (u); treniti: utripati; vrniti (obrniti): vračati (obračati); utrniti: utrinjati.

pogasiti: **pogašati** (u-); obesiti; okrasiti; izraziti; naročiti, izpustiti (o-, pre-, s-).

presaditi: **presajati** (po-, v-, za-); obsoditi (pre-), ograditi (za-, z-), ohladiti; zbuditi.

obrabiti: **obrabljati** (po-, upo-, iz-); pograbiti; predramiti (z-); popraviti (od-, pri-, za-); ostaviti (pre-, u-, za-).

vzgojiti: **vzgjajati**; obhoditi: **obhajati** (po-, pre-); iznositi: **iznašati** (ob-, pre-, z-); poroditi; prekositi; navoziti;

pozvoniti; obnoviti (po-), posloviti se; izkopati (o-, pre-, za-).
 predelati: **predelavati** (iz-, po-); olupšati; zapovedati.
 prebrati: **prebirati** (iz-, od-, po-, pre-, u-, z-); izprati; požgati
 (pri-, se-); poslati. — Pomni: pregnati: **preganjati** (po-, pri-, za-).
 premagati: **premagovati** (z-); obdelati (pre-); spisati.
 zahvaliti: **zahvaljevati**; združiti (pri-); izprašati; napolniti.

2. Kako tvorimo iz enostavnih nenodovršnikov dovršnike.

Siromak je dolgo slabel; naposled je tako oslabel, da ni mogel dalje. — Zdravnik je zdravil bolnika, dokler ga ni ozdravil. — Sava teče po Sloveniji in priteče naposled na Hrvatsko.

Določi v teh stavkih dovršnike in nedovršnike!

Kateri so enostavni, kateri sestavljeni?

Pomni:

Če sestavimo enostavne nedovršnike s predponami, dobimo dovršnike.

10. Odgovori naslednjim vprašanjem s sestavljenimi dovršniki:

Ali še zvoni? — Ali je ura že bila deset? Pišeš li še nalogo? — Žanjete li še žito? — Ali se Tone še uči pesemce? — So li oče že čitali pismo? — Ali še gori sveča? — Ali boste jutri kosili? — Pije li še konjiček iz korita? — Bodeš li popoldne jedel svoj kruh? — (Tako-le: Ne zvoni več, je že odzvonilo. — Da, ura je že odbila deset).

11. Izpremeni naslednje nedovršnike po sestavi v dovršnike: nesti, tepsti; govoriti, misliti; delati, vohati, zidati; iskati, klicati, kazati, mazati, vezati, plesati, tesati, sipati, zobati, zibati, lagati.

Sestavi naslednje glagole (naloga 12.—17.) s predponami, ki stojé pred njimi, in jih rabi v stavkih:

*12. pre: a) biti (bolezen), boleti (nezgodo), bosti, čuti (cele noči), gristi, lomiti (obljubo), stati (bolečine), trpeti (težave), živiti (otroke); b) delati (krojač — hlače), kovati (konja), narediti (obleko, postavo), staviti (drevesa), zidati; c) ceniti (vrednost blaga), hvaliti (prodajalec — blago), napolniti (želodec), objesti se (krava detelje), streči (vodo v posodo).

pro: cvesti (trgovstvo, sadjarstvo), dati, dreti (krogla — zid), glasiti (koga za svetnika), gnati (koga v tujino), pasti (pri

volitvi), sluti (po svoji učenosti), sijati (solnce — oblake), streti (plašč po zemlji), vzročiti (nesrečo).

*13. *S (z, se). Pazi: pred nemimi soglasniki stoji s, pred zvenečimi in pred samoglasniki z, pred s in š, z in ž pa se:*

a) biti (deske v zaboj), brati (učitelj — učence), družiti (vodja — čete), ganiti (papir), grabljati (slamo na kup), kladati (drva na kup), klicati (zbor), mešati, meti (manem) (slamo), mlatiti, mleti, pisati (Jurčič — povesti), plesti, rezati (na drobne kosce), rušiti (vihar — stolp), takniti (deske po spahu), tikati (glave, hlode), sekati, sestiti se (mleko), stati (se s kom) — **sniti** se s kom (**sn**-iti), staviti (besedo iz zlogov), sukati (niti), šiti, šteti (učence), tolči (poper), valiti (sode na kup), variti (dva kosa železa), vezati, zidati (novo šolo), znaniti (koga s kom), žagati (drva), žgati (knjigo).

b) biti (hruško s kolom z drevesa), brisati (stavke s table), kladati (drva z voza), klatiti (oreh), metati (seno z voza), nositi (jedi z mize), pustiti (splav v vodo), tresti (sneg s sebe), valiti (sod z voza).

Pomni:

1. **Sestavljenke glagolov: vleči, vlačiti, iti, jeti (jamem) s predpono s (z) slovejo: sleči (obleko), slačiti, (snidem se s prijateljem), sneti (snamem klobuk z glave).**

2. **Razločuj glagole: zbrati (zbirati), zliti (zlivati), spisati (spisovati), zrezati, steči (stekati) i. t. d. od glagolov: izbrati (izbirati), izliti (izlivati), izpisati (izpisovati), izrezati, izteči (iztekati) i. t. d. — Napravi z njimi stavke!**

*14. **u:** a) bežati (sovražniku), česniti (vejo), dreti (voda kos zemlje), gnati (komu kravo, nasprotnika), iti (konji, hudo delnik), lomiti (si palico), liti (kip iz bron), manjšati (račun), makniti (roko), nesti (povodenj — most, tat — blagajno), rezati (kos kruha), sekati (vejo), skočiti (iz zapora), teči (človek — smrti), trgati (cvetico).

b) braniti (se nevarnosti), brati (strune na goslih), čakati (bolnik — dne), činiti (komu škodo), delati (strojar — kožo), gasiti (luč), gibati (uganko), gladiti (pot), goditi (želji prijateljevi), greti (se od hoje), gristi (pes — otroka), jeti (jamem) (črevljar — kralja), kazati (komu — kaj), kuhati (juha se ukuha), leči (se) (bolnik, jeza), liti (se) (dež, ploha), mazati (obleko), mečiti (srce),

moriti, pasti (voda), pihnniti (luč), plašiti (lovec — zajca), podo, biti (kipar — kralja), ravnati (gospodarstvo), rediti (časnik, knjigo), sahniti (trava), sestiti (se) (mleko), spatiti (otroka), staviti (kolo), strašiti, streči (želji očetovi), sušiti (močvirje), suti (se) (toča), šteti (se) (prodajalec), tešiti (otroka) — **tolaziti** (nesrečnika), toniti (v reki) topiti (se v misli), trniti (luč), truditi (delo koga), veniti (cvetke), žaliti (mater z nespodobno besedo), žiti (mnogo dobrega vsak dan).

*15. **vz** (kvišku): burkati (kamen — vodo), cvesti (drevo spomladi), dvigniti (pomni: **vzdigniti**), dahnniti, dihniti (od žalosti), držati (jez — vodo), gojiti (otroke), kliknniti (radosti), klo-niti (se od tal), nesti (veter — pero), niknniti (seme iz zemlje), plamteti (od ljubezni do domovine), trajati (učenec v marljivosti), stati (pomni: **vstati** namesto vzstati), radostiti se — radovati se (zaradi lepega izpričevala).

16. Zapiši nedovršnike k naslednjim dovršnikom: zbuditi, zdramiti, zglasiti se, skašljati, zleteti, zmochi, speti se, zrasti.

17. Poišči v berilu „Kako se je škorec smrti rešil“¹⁾ sestavljene glagole ter določi, so li dovršniki ali nedovršniki! Vsakemu dovršniku dodaj enostavni nedovršnik!

Spisje.

Ljubi brat!

Ko si odhajal z doma, sem Ti obljubil, da Ti bom pisal, kako smo letos obhajali velikonočne praznike.

Saj veš, da je bila velikonočna nedelja zelo pozna; vreme je bilo vedno lepo. Prav lahko smo torej do velikega četrтка opravili vse delo na polju, na travnikih, v gozdu in v vinogradu. Zategadelj so nam naši ljubi starši radi dovolili, da smo šli na veliki petek k božjemu grobu molit. To Ti je bil krasen pot! Zvončki, trobentice in vijolice so bile sicer že ocvele; zato pa so bili travniki že celo zeleni, črešnje so bile v polnem cvetju, čebelic je kar vršelo po njih, ptički so žvrgoleli, da mi je srce kar vriskalo.

Božji grob je bil letos posebno lepo okrašen z lepimi cveticami. Pri vstajenju sem videl svojega nekdanjega sošolca, Lo-

¹⁾ Učitelj naj izbira sam berila za naloge! Uporabljal bo za le-ta berila, ki jih je že predelal z učenci.

garjevega Frana, ki je sedaj v latinskih šolah v Ljubljani. Pravil mi je, da se mora zelo veliko učiti.

Na veliko nedeljo smo bili prav veseli pri pisankah. Samo to nam je grenilo veselje, da Tebe letos ni bilo med nami. Mati so se celo zjokali. Tolažili smo se s tem, da drugo leto dobiš gotovo dopust in se boš zopet z nami radoval lepih praznikov.

Vsi te srčno pozdravljamo.

Tvoj

zvesti brat
Mirko.

. . . . , dne 23. malega travna 1927.

18. Slično piši svojemu bratu vojaku v Beogradu, kako ste pri vas doma obhajali velikonočne praznike! Uvod izpremeni tako-le: Ker vem, da se veseliš vsake vesti z doma, Ti . . . ali: Ker žalibog nisi mogel priti domov, Ti . . . ali: Ker sem prepričan, da Te s tem razveselim, Ti . . .

19. Brat odgovarja na prejšnji list: List ga je zelo veselil. Bil mu je mil pozdrav z doma. Tudi njemu se ni godilo prehudu. Obiskal je sveti grob v katoliški cerkvi. Ta je tukaj še lepši nego doma. Tudi vstajenje je mnogo sijajnejše. Ljudstva se je kar trlo. Velikonočno nedeljo je bil prost vsake službe. Milo se mu je pač storilo, ko je mislil na dom in drage domačine. Pisanka, ki so mu jo bili poslali mati, ga je tolažila. Prav lepo se zahvaljuje za njo. Drugo leto, če Bog da, bode zopet doma praznoval veliko noč. Pozdravlja vse domačine.

20. Sava v Sloveniji (po 4. čitanki str. 196.—198.). Opiši Savo po tejle razporedbi: 1. Kje izvira? 2. Sava Dolinka in Sava Bohinjka. (Slap Savice in Vintgar, Bohinjsko in Blejsko jezero). 3. Sava pri Kranju. (Kokra, Kočna, Grintovec, Obir). 4. Sava teče po Sorškem polju. (Sora, Ljubljana). 5. Sava pri Zalogu. (Ljubljana, Kamniška Bistrica, Kamniške planine). 6. Sava do Zidanega mosta. (Savina). 7. Sava do Brežic. (Krka). 8. Sava zapušča Slovenijo. (Sotla).

3. Nekaj o rabi dovršnikov in nedovršnikov.

1.

Jutri pojdem v mesto, da nakupim potrebnega blaga. Popoldne se popeljem v trg. Ne vemo, kdaj nas pokliče Bog na račun. Ko delo dovršim, se poigram z bratom. Ko

se suha hruška razcvete, takrat se vrnem. Popeljemo te, o Jelka, s sabo v prijazni trg, kjer vsak si ogleda visoki tvoj vrh.

Določi čas široko tiskanih glagolov, povej so li dovršniki ali nedovršniki, ter določi tudi istiniti čas, v katerem se vrši dejanje!

Pomni:

Dovršniki se v sedanjem času rabijo često s pomenom prihodnjega časa.

21. Poišči v naslednjih stavkih glagole v sedanjem času s pomenom prihodnjega časa; poišči tudi glagole v prihodnjem času in določi, so li dovršniki ali nedovršniki!

Pozneje ti povem vse, sedaj nimam časa. — Ali popoldne res ne prideš v šolo? Ne pridem; zakaj oče in mati pojmeta na delo, jaz pa bom moral paziti na bratca. — Ako bomo iskali pomoči pri Bogu, jo najdemo. — O dete ljubo! Jablane cépi in drugi cepé, da razgosté se v košato drevo, tebi na starost ovočje dadó. — „Kam drži na desno cesta, kam drži na levo pot? Mož, povejte mi po skušnji, kje se laže ognem zmot?“ „Pot, ki vidiš jo na pravo, te prinese v mesta kras, ki drži na levo steza, te pripelje v prosto vas. Če nameriš jo na mesto, kras zidovja najdeš hiš, če se pa na vas obrneš, tam nasprotno vse dobiš.“ — Jutri ti **bom pisal** pismo (krivo: ti **pišem**); vendar: jutri ti **napišem** pismo.

2.

Zapri vrata! Ne zapiraj vrat! — Pojdi po zdravnika! Ne hodi po zdravnika! — Vzdigni kamen! Ne vzdigaj kamena! — Skočita čez jarek! Ne skakajta čez jarek! — Vzemite peresnike v roke! Ne jemljite še peresnikov v roke! — Pojdimo domov! Ne hodimo še domov!

Primerjaj velebné stavke ter določi, v katerih so dovršniki, v katerih nedovršniki!

*22. Izpremeni v vsakem gornjih stavkov osebo in število, n. pr.: Zapri vrata, zaprta vrata i. t. d.

*23. Zapovej bratu, naj ne odpre okna; sestrama, naj ne odneseta tvoje knjige; hlapcu, naj ne izpusti konja iz hleva; deklam, naj ne raztrosijo zrnj; nam, naj ne pojdemo na led; sošolcu, naj ne skrije umazane naloge; tovarišem, da se vroči naj ne napijejo vode. (Tako-le: Brat, ne odpiraj okna!)

24. Izpremeni naslednje trdilne stavke v nikalne: Poberi list! — Sleci se! — Vrzi kamen v vodo! Pošljite deklo polja! — Pokličite psa! — Prinesita mi drv! — Prepišite pesem — Poletimo na breg! — Poiščimo si zavetja! — Pojdiva se kopat —

C. O časih.

1. V pripovednih stavkih.

Čitaj v berilu „Učitelj in njegovi starši“ stavek za stavkom in določi, v katerem času stojé glagoli!

Pomni:

Kadar pripovedujemo kaj preteklega, rabimo pretekli čas, zraven pa moremo rabiti tudi sedanjega.

25. Poišči pripovedna časa v povestih „Modrijan in ošabnež“, „Drago zeljce“ in „Povodni mož!“

*26. Pripoveduj v berilu . . . prva dva odstavka tako, da boš rabil poleg preteklega časa tudi sedanjega! — Prav tako pripoveduj vso povest . . . !

Pomni:

Zlasti takrat rabimo namesto preteklega sedanjí čas, kadar hočemo kaj živo pripovedovati.

27. Dokaži to na berilu „Domači tat“ (4. čitanka, str. 10.).

2. Predpretekli čas.

Ko ga je bila minila slabost, se je vrnil domov. — Neznán, kot bil je došel, in tuj ostane romar vsem.

Marko je dovršil računsko nalogo. Že prej pa je bil dovršil jezikovne vaje. — Oče in mati sta odšla v cerkev. Pred njima sta bila odšla tja tudi njuna otroka. — Ko so bili posekali hrast, so posekali še vrbje blizu njega.

Je dovršil: je bil dovršil;

sta odšla: sta bila odšla;

so posekali: so bili posekali.

E. 1. (jaz) sem bil, a, o	} dovršil.	D. (midva, e) sva bila i, i	} dovršila
2. (ti) si bil		(vidva, e) sla bila	
3. (on, a, o) je bil		(ona dva, oni dve) sta bila	

M. 1. (mi) smo bili, e, a	} dovršili,
2. (vi) ste bili	
3. (oni, e, a) so bili	

Pomni:

1. **Sem bil dovršil i. t. d. je predpretekli čas (predpr. č.)**

2. **Predpretekli čas naznanja dejanje, ki se je izvršilo pred drugim preteklim dejanjem.**

3. **Za pretekli čas nam rabijo izvečine samo dovršniki.**

*28. Poišči v naslednjih stavkih predpretekli čas in povej, zakaj je rabljen:

Trte, ki sem jih bil posadil spomladi, so mi prav lepo uspele. — Mati je bila v cerkvi; doma pa je bila naročila sinu, da naj pazi na gospodarstvo. -- Nekoč pridem domov s črešnjevo vejo. Skrivaj sem jo bil odčesnil zadaj na sosedovem vrtu. — Tudi rudnike in fužine, ki so jih bili otvorili, oziroma zgradili že domačini, so Rimljani izkoriščali. — Ko ste k nam prišli, smo bili že molili. — Prej je bil prijatelj pisal, kdaj pride, tisti dan je pa še brzojavil. — Leopold je bil dorasel v krepkega moža, ko je nastala vojna.

*29. Določi v 28. nalogi glagole po osebi, številu, času in naklonu!

30. Spregaj: sem bil posadil, sem bila pozabila, sem bil odčesnil, sem bila dorastla!

31. Postavi v naslednjih stavkih namesto nedoločnika pravi čas:

V starodavnih časih so si stavili ljudje kolibe na kole, ki jih (zabiti) v tla plitvih jezer in barij. — Polagoma so se navadili krotiti živali i. t. d. Med tem tudi (ostaviti) mostišča ter si (poskati) ugodnejših bivališč.

Hinko se je hitro vrnil; oče ga je pravkar (poslati) po sosedu.

Spisje.

32. Pripoveduj vsebino pesmi, „Zlata ptička“ (4. čit., str. 18.) po teje razporedbi: 1. Trije fantje ujamejo zlato ptičko. — 2. Kaj jim ptička govori. — 3. Kaj si vsak fant želi. — 4. Kako so potem živeli.

33. Fruška gora (4. čit., str. 226.): 1. Lega Fruške gore. — 2. Vukovar. — 3. Ilok. — 4. Petrovaradin in Sremske Karlovice. — 5. Fruškogorski kraj plodovit (vinogradi, sadje, šume). — 6. Prebivalci. — Popiši to v listu na učitelja!

34. Ljubijana. Opiši v listu svojemu očetu Ljubljano! 1. Lega. 2. Pogled z gradú. 3. Najvažnejše cerkve in druga poslopja. 4. Učni zavodi. 5. Spomeniki in mostovi. 6. Pokopališče pri sv. Krištofu. 7. Občinska uprava. 8. Tvorнице in železnice. 9. Izprehajališča.

35. Pomladni izprehod. 1. Kdaj si bil na izprehodu? kod? s kom? 2. Vreme. 3. Kaj si opazoval na travniku, na polju, v gozdu, pri potoku? (Drevesa, cvetice, živali.) 4. Šopek cvetic. 5. Kaj ste se menili, kako vam je bilo pri srcu? Opiši ta izprehod v listu svojemu prijatelju!

D. Posebne glagolske oblike.

1. Sedanji čas glagolov „**dati, vedeti, jesti, iti**“.

a) Določnik.

Dam, daš, da; dava, dasta, dasta; damo, daste, dadó.
Vem, veš, ve; veva, vesta, vesta; vemo, veste, vedó.
Jem, ješ, je; jeva, jesta, jesta; jemo, jeste, jedó.
Grem, greš, gre; greva, gresta, gresta; gremo, greste, gredó.

b) Velelnik.

Daj, daj; dajva, dajta, dajta; dajmo, dajte!
Vedi, vedi; vediva, vedita, vedita; vedimo, vedite!
Jej, jej; jejva, jejta, jejta; jejmo, jejte!
Idi, idi; idiva, idita, idita; idimo, idite!

Sestavljenke: povem, prepovem, zapovem, se glasé velelniku navadno: povej, povejva, povejta, povejmo, povejte i. t. d.

c) Nedoločnik.

Dati, jesti, iti, **vedeti, zvedeti**, vendar: **povedati, prepovedati, zapovedati**.

36. Spregaj te oblike ustno in pismeno!

37. Tvarjaj stavke z 2. osebo dvojnisko in 2. ter 3. osebo množinsko glagolov dam, vem, jem, grem! Rabi jih tudi v velelniku in nedoločniku!

2. Glagoli 3. glagolske osebe.

Grmi. Bliska se. Dežuje (deži). Sneži. Zebe me. Zeha se mi. Dremlje se mi.

Določi v teh stavkih glagolsko osebo!

Pomni:

Nekateri glagoli se rabijo le v 3. glagolski osebi: glagoli 3. glagolske osebe ali glagoli brez osebkeve besede.

38. Postavi gornje glagole v pretekli in prihodnji čas ter napiši tudi njih nedoločnike!

39. Napravi daljše stavke z glagoli: grmeti, deževati, snežiti, dremati se, zebsti!

3. Krajša tretja množinska oseba sedanjega časa.

Otroci beró jagode. — Perice peró perilo. — Deklice pletó vence.

Kadar osla lové, mu ovsa molé. — Kjer ljudje v mirn živé, ptice jim rajske žvrgolé. — Vijolice prijetno dehté.

Zapiši 1. edninsko osebo vseh glagolov v teh stavkih ter jo tudi naglasi!

Pomni:

1. **Oblike: beró, peró, pletó; lové, molé, živé, žvrgolé, dehté so krajše oblike 3. množinske osebe ter se rabijo poleg daljših: berejo, perejo, pletejo; lovijo, molíjo, živíjo, žvrgolíjo, dehtíjo.**

2. **Krajša oblika rabi poleg daljše mnogim glagolom na končnico -em in le tistim na -im, ki imajo to končnico naglašeno. Pri le-teh je lepše, rabiti krajšo nego daljšo obliko. (Razločuj: molíjo (molé) in mólijo.)**

40. Zapiši daljšo in krajšo 3. množinsko osebo tehle glagolov: nesti, vesti (vedem), rasti, cvesti, tepsti, odpeti (odpnem), pripeti, zapeti, začeti, pričeti, ožeti (ožmem), vzeti (pomni: v z e m ó), umreti, zatreti, streti, odpreti, zapreti, podpreti, zavreti, zreti, žreti, peti (pojem), greti, vreti, prispeti (prispejo, prispó), dospeti, briti, biti, gniti, klíti, kriti, liti, piti, riti, viti, vpiti, čuti, pluti, snuti; orati, jemati, gnati (ženejo, ženó), žgati, tkati, brati, prati, smejati se; bledeti, boleti, goreti, grmeti, kípeti, krvaveti, skrbeti, želeti; bežati, bučati, držati, klečati, kričati, molčati; spatí, stati; častiti, dojíti, govoriti, kositi, krotiti, moriti, pokoriti, rojíti, svariti, učiti.

Napiši 3. množinsko osebo glagolov: dati, vedeti, jesti, iti!

Krajša 3. množinska oseba glagolov: **pečí, rečí, tečí, slečí, vlečí** slove: **pekó, rekó, tekó, slekó, vlekó**. Napravi s temi oblikami stavke!

*41. Povej 3. množinsko osebo naslednjih glagolov, ki nimajo krajše oblike: pasti (padem), najti, sestiti, lesti, gristi, molsti, striči, seči, upreči, moči, znati; butniti, dregniti, drsniti, mah-niti, pobegniti, umolkniti, vzdigniti; plesati, pisati, mikati, kli-cati, skakati, iskati, sukati, lagati, strgati, kazati, lizati, rezati, klepetati, lesketati, ropotati, šepetati, devati, sipati, zobati; da-rovati, kupovati, radovati se, vzdigovati, vzdihovati; braniti, čutiti, goniti, grabiti, hvaliti, kupiti, kuriti, laziti, meriti, moliti (mólim), prositi, služiti, svetiti, tolažiti; čislati, delati, mahati, vprašati, žagati.

4. Deležnik.

A. Pridevniški deležnik.

Valovi Drave deró preko marsikatere pečine. Deroči valovi Drave so pogubili že marsikoga. — Po naših dolinah tekó raznoteri potoki. Tekoča voda nosi s seboj peska, gline in drugih rudnin. — Solnčni žarki poleti hudo pekó. Pekoče solnce ni prijetno.

Mali otroci radi spé. Spečega otroka je ljubko gledati. — Rože vrtnice prijetno dehté. Dehtëča roža je podoba lepe čednosti.

Hudourniki razdirajo jezove. Razdirajoč hudournik je nevaren.

Deró: **deroč, a, e**; spé: **speč, a, e**; razdirajo: **raz-dirajoč, a, e**.

Deroč, speč, razdirajoč... so **glagolske oblike**, ker naznanjajo dejanje.

Določi sklon in spol teh besed in vprašaj v stavkih po njih! Te glagolske oblike se pregibljejo in rabijo kakor **pridevniki**.

Pomni:

1. Ker so te besede **deležne glagolskih in pridevniških lastnosti**, jih imenujemo **deležnike (del.)**; ti **deležniki so pridevniški deležniki (prid. del.)**.

2. **Pridevniške deležnike tvarjamo iz 3. množinske osebe sedanjega časa; pri glagolih na -em in -im iz krajše, pri drugih iz daljše oblike.**

*42. Poišči v naslednjih stavkih pridevniške deležnike, določi jih po spolu, sklonu in številu ter povej vsakemu nedoločnik njegovega glagola:

Cvetoče drevje razveseljuje naše oko. — Brez grejočega solnca ni rasti, ni življenja. — Vsakdo pozna bleščeče bisere, ki po tihih poletnih nočeh kitijo travo in listje. Na „solzečih“ oknih zmrzujejo po zimi vodne kapljice. — Oprosti mi žalečo besedo! — Kapniki, večinoma stoječi, se nahajajo v Postojnski jami v veliki množini. — Prav tam vidimo tudi od stropa nizdolu viseče kapnike. — Pozdravljajočim ljudem je treba odzdravljati.

43. Postavi v naslednjih stavkih namesto nedoločnika pridevniški deležnik:

Bujno (rasti) trava pokriva spomladi (zeleneti) travnike. Učenci se veselé (bližati se) počitnic. — Bolnik je tiho prenašal (skeletni) rane. — Imej vedno odprte roke za (trpeti) brata! — Raz lice (liti) solze so znak bolesi. — (Stati) mlin nič ne koristi.

44. Napravi pridevniške deležnike tehle glagolov: klečati, molčati, kositi, grmeti, teči, biti, vladati, plavati, kipeti, žgati, skrbeti, nesti, igrati, tepsti, kovati, pluti, vleči, orati, (orjó), suvati, žreti, učiti, govoriti, nositi, umirati, plesti, jesti, iti, pasti (pasem), vesti, vedeti, žvrgoleti.

b)

Kupujem: kupujejo (kupujó*) **kupujoč, a, e.** Tvorijo tako deležnike tehle glagolov: delujem, gospodujem, ogledujem, pripovedujem, stanujem, škodujem, zaničujem, zmrzujem, žrtvujem.

Pišem: pišejo (pišó*): **pišoč, a, e.** Plešem: plešejo (plešó): plešoč, a, e. Tvorijo tako deležnike tehle glagolov: kresati, risati, tesati, kazati, lizati, mazati, rezati, vezati, klicati.

Hvalim: hválijó (hvalé*): **hvaleč, a, e.** Tvorijo tako deležnike tehle glagolov: braniti, ceniti, laziti, ljubiti, meniti, meriti, misliti, moliti, prositi, služiti, tolažiti, voditi.

Gibljem in gibam: gibajo: gibajoč, a, e. Tvorijo tako deležnike tehle glagolov: devati, dihati, drgetati, glodati, jokati, kihati, kopati, lesketati, premikati, pihati, sipati, sukati, šivati, tipati.

Razločuj: **bodoč** (bodoče leto) in **bodeč** (bodeče trnje)!

*) Oblika v oklepaju se ne rabi, marveč se navaja samo za deležnike.

45. Izvrši naslednjo nalogo kakor 43.!

(Žalovati) mati kleči ob grobu svojega otroka. — Sam Bog drži svojo (braniti) roko nad žitnim klasjem. — Često bije pod trdo skorjo (čutiti) srce. — Pri peči sedi (dremati) starček. — Dobro (gospodovati) kmet se ne boji (uničevati) uime. — (Prositi) besede najdejo šestokrat odprto uho. — Rosa napaja ob hudi suši od žeje (giniti) setve. — Ne motimo pobožno (moliti) otroka! — (Šepetati) učenci ne pazijo.

c)

Določi, so li razprto tiskani glagoli točke a) str. 15. in glagoli točke b) str. 16., potem v oklepaju stoječi glagoli 43. in 45. naloge dovršniki ali nedovršniki!

Pomni:

Pridevniške deležnike tvarjamo le iz nedovršnikov.

46. Izpiši izmed naslednjih glagolov tiste, ki jim smemo in moremo tvarjati pridevniški deležnik, ter tvori te deležnike: pasti (padem), tresti, gristi, plesti, splesti, pomesti, skubsti, vpreči, leči, seči, vreči, razpeti, začeti, prijeti, žeti (žanjem), mleti, zatreti, zatirati, dati, peti, (pojem), umiti, vpiti, snuti, pobegniti, giniti, ugasniti, veneti, sloveti, sedeti, šumeti, oslepeti, topiti, valiti, počastiti, častiti, zasaditi, saditi, orati, poslati, pošiljati, popisati, prebrati, prebirati, priskakati, skakati, brati, kazati, pokazati, zibati, pozobati, vzdihovati.

B. Opisovalni deležnik preteklega časa.

a)

Pisa-ti: **pisa-l, a, o** (sem); hvali-ti: **hvali-l a, o** (sem); žele-ti: **želel-l, a, o** (sem); kupova-ti: **kupova-l, a, o** (sem).

Nes-ti: nes-e-l, nes-la, nes-lo; gris-ti: griz-e-l, griz-la, griz-lo.

Pomni:

1. **Oblike: pīsal, a, o; hvalil, a, o; želel, a, o; kupostal, a, o; nesel, a, o; grizel, a, o** so tudi deležniki.

2. **Z njimi tvarjamo ali opisujemo zložene čase; radi tega jih imenujemo opisovalne deležnike.**

3. **Opisujemo z njimi zlasti pretekli čas; zato jih imenujemo opisovalne deležnike preteklega časa (opis. del. pret. č.).**

Nasproti pa so pridevniški deležniki na -oč, -eč deležniki sedanjega časa (prid. del. sed. č.).

4. Opis. deležnik pretekl. časa tvarjamo iz nedoločnikovega debela s pripono „-l“.

47. Izpiši opis. del. pret. č. iz berila „Iz najstarejših časov“ takole: imeli, imeti, imam; znali, znati, znam i. t. d.!

48. Napravi opis. del. pret. č. naslednjih glagolov: berem, rešim, gorim, vzamem, snamem, pobegnem, zmrznem, minem, plezam, češem, vežem, verujem, pridelujem, zaničujem, pasem, tkem, kopljem, ropočem, dem, dajem, dam, vem, pahnem, grem, klijem, rjovem (rjuti), slovem, začnem, napnem (napeti), pripnem, verjamem (verjeti), ožmem (ožeti), kolnem (kleti), žanjem, manem (meti), grizem, vidim (videti!).

b)

1. Pasti (padem): **padel, a, o** ali **pal, a, o**. Tvori tako deležnik pret. č. tehle glagolov: bosti, zabosti, bresti, prebresti, krasti, okrasti, presti, spresti, vesti, odvesti, dovesti, zavesti, jesti, pojesti.

2. Plesti (pletem): **pletel, a, o** ali **plel, a, o**. Tvori tako deležnik pret. č. tehle glagolov: cvesti, ocvesti, razcvesti, gnesti, zgnesti, rasti, dorasti, izrasti.

3. Leči (ležem): **legel, a, o**. Tvori tako del. pret. č. tehle glagolov: moči, pomoči, seči, doseči, streči, postreči, striči, vpreči, zapreči, vreči, prevreči (prevržem deblo prevrg-).

4. Reči (rečem): **rekel, a, o**. Tvori tako del. pret. č. tehle glagolov: peči, speči, teči, doteči, tolči, potolči, seči (= sekati), poseči.

5. Zreti (zrem): **zrl, a, o**. Tvori tako del. pret. č. tehle glagolov: dreti, podreti, mreti, umreti, odpreti, zapreti, ocvreti (piščeta), tretji, streti, zavreti.

6. Iti (grem): **šel, šla, šlo**. Pomni: doiti: **došel**; iziti: **izšel**; najti: **našel**; oditi: **odšel**; priti: **prišel**; zaiti: **zašel**; sniti: **sešel**; otroci so se **sešli** na igrališču; z bratom sva se **sešla** pred šolo.

7. Razločuj: **vedel, vedla, vedlo** (tudi: vel, a, o) (vesti, odvesti, privesiti, izvesti, zavesti: odvedel ali odvel i. t. d.) in **vedel, vedela, vedelo** (vedeti: vem: **zvedel, zvedela, zvedelo**), vendar pa: povedal, zapovedal, prepovedal, odpovedati, zapovedati, prepovedati (gl. str. 13.!).

*49. Napravi stavke z deležniki točke 1.—7.!

c)

Travniki so **ozeleneli** (ne „zeleni postali“). — Udje so mi **odreveneli**. — Nebo je **otemnelo**. — Lice mu je **oble-delo**. — Oblaki so **osiveli** in temotno **očrneli**.

Ozelením: ozeleněti: **ozelenél**; odrevením: od-reveněti: **odrevenél**; otemním: otemněti: **otemnél**; obledím: obleděti: **obledél**; osivím: osivěti: **osivél**; očrním: očrněti: **očrnél**.

50. Postavi v naslednjih stavkih namesto pridevnika glagol v preteklem času: Sosed je (bogat). — Bolnik je (zdrav). — Stena je (črn) od dima. — Svinja je (debel). — Ubožec je (slep). — Otrok je (slab) na potu. — Od skrbi sem (siv). — Listje je že (rumen). — Moja mamica so že (ser). — Moj prijatelj je (star) v kratkem času. — Njegovi lasje so (bel). — Konj je (hrom) na slabi cesti. Na pr.: Sosed je **obogatel**.

bol: **obolěti**; sirota: **osirotěti**; kopen: **skopněti**; rjav: **zarjavěti**.

*51. Kaj pomenijo in iz katerih besed so tvorjeni ti-le glagoli: ogreněti, obosěti, očvrstěti, oglupěti (glup), oglušěti, ogolěti, ohlapěti, okameněti, okosteněti, okrivěti, oledeněti, olese-něti, omedlěti, oprhněti, osaměti, ostrměti, osirověti, ošepavěti, otr-děti, oživahněti, ožoltěti? — Osteklěti (oči), zvoděti (kri), zaslověti (po vsej deželi), zarděti: rdeč, zabogatěti, oplesněti, oštorěti (od neumnosti), zbolěti, sprhněti, prhek, znorěti, stemněti, za-zeleněti, zastarěti, zableděti, zadreveněti?

Zdravnik je bolnika ozdrávil; bolnik je ozdravél.

Razločuj:

Ozdrávím: ozdráviti: ozdrávil; ozdravím: ozdra-věti: ozdravél.

52. Izpolni takó naslednje stavke: Hudobni deček je (slep) ptička; ptiček je —. Trgovina je (bogat) trgovca; trgovec je —. Kristus je Lazarja (živ); Lazar je —. Bolezen me je (slab); jaz sem —. Vino je (čvrst) popotnika; popotnik je —. Solnce je (rumen) jabolka; jabolka so —. Topovi so (gluh) vojaka; vojak je —. Smrt je deklico (sirota); deklica je —. Brezskrbno življenje je (mlad) starčka; starček je —. Bolezen mu je kri zvoděti; kri je —.

53. Poišči k naslednjim glagolom glagole, ki pomenijo po-stanek: ogolěti, oledeněti, ohlápiti (verigo), okrivěti (vejo), osáměti, okameněti, obosěti, otrditi, oglušěti, oleseněti.

Spisje.

54. Bled. 1. Lega. 2. Jezero: a) otok, b) gladina. 3. Okolica. 4. Blejski grad. 5. Lepota blejske okolice. (Opiši ga v listu svojemu prijatelju!)

55. Medved. (4. čit. str. 128.). 1. Njegova moč. 2. Medved, smešen bedak. 3. Njegova poštenost in dobrodušnost. 4. Mladi medved. 5. Medvedovo prebivališče. 6. Ujeti medved. 7. Kako ubiti medved koristi.

56. Pomladni hrošč. 1. Hroščevo leto. 2. Zakaj je ta hrošč tako močno škodljiv? 3. Kakó se množi? 4. Kakó ga je pokončevati? 5. Káko škodo delajo ogrci (podjede)?

57. Začetek idrijskega rudnika (4. čitanka str. 205.). 1. Zakaj je sodar postavil škafo pod studenček? Kaj je drugo jutro zapazil? 3. Kam je nesel belo snov? 4. Pri zlatarju. 5. Na poti domov. 6. Kaj je vojak nato storil?

E. Tvorni in trpni način (položaj) glagola.

1. Glagol ima tvorni in trpni način (položaj).

Oče često kaznujejo nepokornega sina. — Benetke so sezidali na kraških bukvah in iz kraškega lesa. — Vsako leto odprejo na binkoštni pondeljek Postojnsko jamo. O tej priliki jo razsvetlijo z električno lučjo. — Blagoslovimo sadonosno drevo! — Hvalite Jezusa Kristusa!

Nepokorni sin je često **kaznovan**. — Benedke **so sezidane** na kraških bukvah in iz kraškega lesa. — Vsako leto **je** na binkoštni ponedeljek Postojnska jama **odprta**. O tej priliki **je** z električno lučjo **razsvetljena**. — Od tal pa do vrha sadonosno drevo na veke nam **naj blagoslovljeno bo!** — **Hvaljen bodi** Jezus Kristus!

Pomni:

1. Oseba ali reč lahko kaj dela (tvori) ali pa kaj trpi od druge (z njo se kaj godi).

2. Glagol stoji torej ali v tvornem načinu (tv. n.) ali v trpnem načinu (trp. n.). — Glagoli prvega odstavka stojé v tvornem, drugega v trpnem načinu (položaju) (trp. p.).

*58. Določi, kateri izmed glagolov v sledečih stavkih stoji v tvornem, kateri v trpnem načinu: Z rogato glavico je jelen darovan. — Če kaj je po noči skovano, brž solncu luna pove. —

Kdor se je skušil z velikanom, je bil gotovo zmagan. — Slomšek je bil rojen na Slomu, majhnem selu štajerskem. — Bodi pozdravljena, rojstna vasica! — Nič ni tako skrito, da ne bi bilo očito. — Nova cerkev bode v dveh mescih izgotovljena; zdaj jo zidajo prav marljivo. — Ta deček je večkrat tepen nego sit, ker ne uboga. — Bodi češčena, Mati Božja! — Popotnik v puščavi bi bil izgubljen, ko bi izgrešil pot.

2. Trpnopretekli deležnik.

a)

Baker, zmešan s cinom, nam daje bron. — Izrezano šoto posušé in porabijo za kurjavo. — Iz sephanega grafitá in dobro izprane gline se napravi popolnoma enotno testo, iz katerega se iztiskajo paličice za svinčnike. — Tvoja knjiga je že raztrgana. Z raztrgano knjigo ne smeš priti v šolo. — Poberite raztreseno zrnje!

Zmeša-ti: **zmeša-n** (a, o); izpra-ti: **izpra-n** (a, o);
 izreza-ti: **izreza-n** (a, o); raztrga-ti: **raztrga-n** (a, o);
 sepha-ti: **sepha-n** (a, o); raztres-ti: **raztres-en** (a, o).

Pomni:

1. Glagolske oblike: zmešan, izrezan, sephan, izpran, raztrgan, raztresen se rabijo kakor pridevniki; zato so to tudi deležniki.

2. Ker povedo, da se je s kom (s čim) kaj zgodilo, jih imenujemo deležnike preteklega časa trpnega načina ali trpnopretekle deležnike (trpnopr. del.). Nasproti pa so deležniki na „l“ tvornopretekli deležniki (tvornopr. del.).

3. Trpnopretekle deležnike tvarjamo iz nedoločnikovega debla s pripono „-n“ ali „-en“.

59. Izpiši trpnopretekle deležnike iz naslednjih stavkov! Določi jim spol, sklon, število in jim pristavi njih glagol v nedoločniku!

Nekega dne gre ubožen kmet ves objokan po cesti. — Bolje je lačen biti, nego raztrgan hoditi. — Morsko vodo napuščajo v plitve mlake, gredice imenovane, da dobe sol. — Po prepovedani poti ne smete hoditi. — Pograblajte raztreseno listje! — Ogrizeno jabolko je ogrizek. — Darovanemu konju ne gledamo na zobe. — „V dnu izžganih oken biva strah in beda“, pravi pesnik Schiller o požaru v pesmi „Zvon“.

*60. Napravi trpnopretekli deležnik tehle glagolov: pišem, obtešem, režem, sučem, perem, izberem, prodam, zaželim, plačam, vprašam, zapovem, izprašujem, poškudujem, prorokujem, zaničujem, zapovedujem. Pomni: **zaželén**, ne: zaželjen!

*61. Postavi v naslednjih stavkih namesto nedoločnika trpnopretekli deležnik.

Apnenec je zelo (razširiti) ruda. — Polagoma (ohladiti: **ohlajen**) železo je raztezno in zvarno kakor kovno železo. — (Izpriditi) zrak škoduje zdravju. — (Naložiti) voz nareja na mehki zemlji kolotečine kot znamenje tlaka. — Na mnogih krajih je (premočiti) zemlja in kamenje s kamenim oljem ali petrolejem. — Sol je dostikrat z ilovico in sadro (onečistiti: **onečiščen**). — Razločujemo kameno in (variti) sol. — Ilovica ostane v vodi (ne razstopiti). Moja ura je (posrebiti). — Pismo je že (zapečatiti: **zapečaten**). — Češka je jako (obljuditi: **obljuden**). — Bil sem celo (iznenaditi: **iznenaden**).

b)

Segreta voda se vzdiga. — Iz sirovega železa lijó peči, cevi, krogle i. t. d. Zato se imenuje tudi **lito** železo. — **Zadeta** v srce, srnica na tleh omaguje. — Pota na našem vrtu so s peskom **posuta**. — V **zaprti** sobi žerjavico imeti, je zelo nevarno.

Segre-ti: **segre-t, a, o**; liti: **lit-, a, o**; zade-ti: **zadet, a, o**; po-suti: **posu-t, a, o**; zapre-ti: **zapr-t**.

Pomni:

Pri nekaterih glagolih tvarjamo trpnopretekli deležnik s pripono „-t“.

*62. Začnem: začeti: **začet**. Tvori tako trpnopretekli deležnik tehle glagolov: načnem, pričnem; napnem, odpnem (suknjo), pripnem, razpnem; ožmem; žanjem, požanjem; vzamem, objamem, snamem, ujamem, zajmem; zmanem; zmeljem.

Zagrejem: zagreti: **zagret**. Tvori tako trpnopretekli deležnik naslednjih glagolov: pojem, zapojem, odenem, zavrejem, prevejem (žito), štejem; bijem, brijem, ovijem, pijem, počijem, prelijem, prerijem (zemljo), prevpijem (množico), umijem, zašijem; nasnujem (petlje), obsujem (čebele ga obsujejo), obujem, prečujem (noči), preplujem (reko).

Odprem: odpreti: **odprt**. Tvori tako trpnopretekli deležnik tehle glagolov: podprem, zaprem, ocvrem, poderem, prederem, potarem, starem, zavrem (kolo), požrem.

63. Izvrši naslednjo nalogo kakor 61.!

V ledenicah se ohrani led, s slamo (pokriti), celo poletje. — Kot s krvjo je svod pri požaru (obliti). — Svet stoji (ne šteti) leta. — (Začeti) delo moraš dovršiti. — (Zavreti) kolo se ne more vrteti. — (Ocvreti) piščeta so dobra jed. — Hodil je okoli ves (potreti). — Petlje so na pletenki (nasnuti). — Žito je že (zmleti).

3. Tvorba trpnega načina (položaja).

S trpnopreteklim deležnikom.

a)

Glej zglede na str. 19. 1., drugi odstavek!

Pomni:

Trpni način (položaj) tvorjamo s trpnopreteklim deležnikom in s pomožnim glagolom „biti“.

Spregajo.

		Sedanji čas	Pretekli čas	Prihodnji čas	
Določnik	E.				
	1.	(jaz) sem	(jaz) sem bil, a, o (ti) si bil, a, o (on, a, o) je bil, a, o itd.	bodem (bom) bodeš (boš) bode (bo) itd.	
	2.	(ti) si			
	3.	(on, a, o) je itd.			
		hvaljen a, o	hvaljen a, o	hvaljen a, o	
Pogojniki	E.				
	1.	(jaz)	(jaz) bi bil, (po) hval- (ti) bi bil, (po) hval- (on) bi bil, a, o itd.	— —	
	2.	(ti)			
	3.	(on)			
		bi bil, a, o	bi bil, a, o	bi bil, a, o	
Vetelniki	E.				
	1.	—	— —	— —	
	2.	bodi			
	3.	bodi			
		hvaljen a, o	hvaljen a, o	hvaljen a, o	
Želzniki	E.	a)			
	1.	Naj bodem (bom)	Naj bi bil, a, o (jaz, ti, on, ona) (po) hvaljen, a, o		
	2.	— — —			
	3.	Naj bode (bo)			
			hvaljen a, o	hvaljen a, o	hvaljen a, o
			b)		
	1.	Naj bi (jaz) bil, a, o	hvaljen a, o		
2.	Naj bi (ti) bil, a, o				
3.	Naj bi (on) bil, a, o				

64. Določi osebo, število, čas, naklon in način glagolov 58. naloge! Prav tako stori s primeri drugega odstavka na strani 19.!

b)

Trpni način (položaj) s povratnim zaimkom „se“.

Nepokorni sin **se kaznuje**. — Grozdje **se stiska** v stikalnici. — Naj človek pol sveta obteče, najboljši kruh doma **se peče**. — Ako **se** jeklo **razbeli** in potem hitro **razhladi**, **se** močno **otrdi**.

Pomni:

Trpni način (položaj) dobimo tudi, če tvornemu glagolu pristavimo povratni zaimek „se“.

65. Pretvori naslednje stavke v trpni način z zaimkom „se“: V naši vasi so postavili novo šolo. — Voz že sestavljajo. — Žito vejemo z vejnico. — S časom vse pozabimo. — Kjer delajo vse nedelje, tam se sreča mimo pelje. — Vsadite to drevo v rodovitno dobro zemljo! — Poleg šole bodo zidali novo poslopje.

4. Tvorni način (položaj) namesto trpnega.

Opeko vzdigujemo s strojem: opeka se vzdiguje s strojem. — Vroče solnce segreva vodo: voda se segreva po vročem solncu (ali: z vročim solncem) (ne: **od vročega solnca**). — Dopolnjeno je, kar so prorokovali proroki: dopolnjeno je, kar je bilo prorokovano **po prorokih**. — Mesto so obdali sovražniki: mesto je bilo obdano s sovražniki (ne: od sovražnikov).

Pomni:

1. **Tvorni način rabimo rajši od trpnega načina. Zlasti se izogibljemo trpnega načina s povratnim zaimkom „se“.**

2. **Osebkova beseda tvornega stavka se rabi v trpnem načinu s predlogom „po“ ali „s, z“ (ne s predlogom „od“)!**

66. Naslednje stavke izrazi v tvornem načinu: Repa se piplje pozno jeseni. — Zobje naj se znažijo vsak dan! — V cerkvi se poje božična pesem. — Jutri se bode pisala šolska naloga. — Hudodelnik bode po porotnikih obsojen. — Ta hrast naj bi bil posekan po drvarjih. — Polje je bilo obdelano po delavcih.

Spisje.

67. Kraški svet!

1. Razloček med Krasom in drugimi planinami. (Nima visokih gorá in ne rtastih hribov; visoka skalnata planota s skalnatimi vrhunci in dolinami; posut z apnenikom). 2. Zakaj je Kras gol? 3. Podzemeljske jame s kapniki in podzemeljski potoki. Človeška ribica. 4. Kraške doline.

68. Kosovo (gl. 4. čit., str. 238 in 239—240). 1. Lega in velikost Kosovega polja. 2. Kaj raste na njem („božur“, pšenica, ječmen, koruza, krompir, luk in paprika, potem sadje: slive, jabolka, hruške). — 3. Koče na Kosovem polju. — 4. Mesta. — 5. Glavne vode. — 6. Glavna kosovska prometna žila in druge ceste. — 7. Kosovo kot bojišče. — 8. Grobnica sultana Murata.

69. Piši prijatelju o sv. birmi! Bil si letos pri sv. birmi. Kako ste se pripravljali na sv. birmo? Kdaj je bila? Kako ste sprejeli škofa? (Slavolok, procesija v cerkev.) Kako je bilo v cerkvi? Kdo je bil boter? Spomin na sv. birmo. Kako hočeš za naprej živeti?

F. Vaja o deležnikih.

Voda pokriva skoro tri četrtine zemeljskega površja ter je ali stoječa ali tekoča. Teče v žuborečih vrelcih, v šumljajočih potokih in šumečih rekah ter se naposled izliva v jezera in morja. O navadni toplini in v večji množini nima določene oblike, marveč dobiva obliko po posodi, v katero je bila vlita; v majhni množini pa tvori kroglice, kapljice imenovane. Čista voda ni dišeča ali vonjajoča in nima okusa; v malem je tudi brezbarvna, samo v velikem je videti zelenkasta ali sinja. Zmrzla voda je lažja od tekoče.

Vsaka voda ima v sebi raztopljenih plinastih in tudi trdnih teles; navzela se jih je, tekoč po zemlji ali se precejajoč skozi zemljo; zato ne nahajamo nikjer na zemlji čiste vode. Najčistejša je na planem prestrežena dežnica in pa od čistega snega dobljena snežnica. To je mehka voda. Najnavadnejša plina, ki se nahajata v vodi, sta zrak in ogljikova kislina. Prvi je v vodi bivajočim živalim neizogibno potreben. Voda pa, očvrstela po ogljikovi kislini, je tem pitnejša, čim več ima ogljikove kise-

line vsrkane vase. Tako vodo imenujemo trdo vodo. Z različnimi solmi in drugimi rudninami nasičene vode imenujemo vode rúdnic.

Brez vode bi ne mogli živeti niti ljudje niti živali niti rastline. Le pogledaj o suši venoče travnike, usahlo in posušeno travo, orumenelo listje in razpoklo ter zevajočo zemljo: kako želé oživljajočega dežja, da bi se napile ter nasitile in okrepčale z živežem, ki je raztaljen v kapljicah!

*70. Poišči v tem opisu vse deležnike! Določi jih po času in načinu! Napiši zraven vsakega njegov glagol v nedoločniku in sedanjiku (1. os.)!

*71. Določi, kaki stavkovi členi so gornji deležniki!

G. Manjšalni glagoli.

Veter piha. Vetrič **pihlja**. — Reka šumi. Potok **šumlja**.
Mož stopa. Dete **stopka**.

Pihati: **pihljati**; šumeti: **šumljati**; stopati: **stopkati**.

Pomni:

Glagole manjšamo s prirastkoma „-lja“ in „-ka“.

72. Napravi z naslednjimi glagoli stavke: bingljati (sadje na drevesu), rezljati (podobar), migljati (zvezde), zibkati (otroka), skakljati (ptiček), mahljati (s perutmi), pahljati (komu hlad), molčkati, čičkati (otrok), spančkati (dete), zvonkljati (z zvoncem)! — Iz katerih glagolov so izpeljani ti glagoli?

Spisje.

73. Voda. (Glej vajo o deležnikih str. 25. te vadnice.)
1. Voda na zemlji. Nje oblika, nje okus in nje barva. — 2. Dežnica, trda voda, vode rúdnic. — 3. Voda potrebna ljudem, živalim in rastlinam.

74. Ogljar in gospod. Pripoveduj v listu svoji materi na kratko to povest, kakor da se je dogodila pri nas v šoli!

Mati so ti naročili, da jim pišeš vselej, kadar doživiš kaj posebnega. Včeraj se je nekaj zgodilo v šoli, kar bode gotovo zanimalo mater.

Součenca Gorjan in Kmetič. Gorjan sin bogatega gospoda, Kmetič oglarjev sin. Gorjan razžali Kmetičevega očeta, rekoč

da je potepuh. Kmetič pove to očetu. Kmetičev oče pride, da bi se pritožil pri učitelju. Slučajno pride tudi Gorjanov oče in zve, kaj se je zgodilo. Gorjan mora Kmetiča oproščenja prositi. To tudi stori. Oče Gorjan poda Kmetičevemu očetu roko. Tale porine svojega sina k njegovemu sošolcu Gorjanu, naj ga poljubi. Gorjan in Kmetič se nazadnje sprijateljita in sedaj sedita skupaj.

Ta dogodek si hočeš dobro zapomniti. Nikoli ne boš zaničeval drugega zato, ker je reven. Pozdravi očeta, mater in vse drage doma!

75. Slavec. 1. Slavec je pevec nad vse pevce. 2. Njegova preprosta obleka, velikost in oblika. 3. Kje živi? 4. Njegova hrana. (Črvi, žuželke, mravljinke, ki jih pobira s šiljastim kljunom; jeseni tudi sočne jagode.) 5. Gnezdo. (Preprosto, med šibjem in grmovjem na tleh; znese po pet olivastih jajčec.) 6. Selilec (zapušča nas meseca septembra).

II. Imena.

A. Samostalnik.

1. Ponavljalne vaje.

76. Napiši 30 lastnih imen! Razstavi jih na zloge!

*77. Iz katerih besed so izpeljani samostalniki: gniloba, bledoba, grenkoba, svetloba, trohnoba, hudoba, grdoba, lenoba, zvestoba, plesnoba, miloba; hromost, mladost, norost, bahatost, bistrost, blagost, bojzljivost, krivičnost, imenitnost, ubožnost; lehkota, mehkota, slepota, toplota, besnota, gostota, gorkota, dobrota, tihota, mokrota, belota? Rabi te besede v stavkih!

*78. Poišči v berilu . . . samostalnike in tvori, ako je mogoče, iz moških samostalnikov ženske, iz ženskih moške; tvori iz njih, ako se da, manjšalne besede prve in če je mogoče, tudi druge vrste!

1. Ženski samostalniki na „a“.

a) Izpeljava ženskih samostalnikov.

1. Kraljevina je kraljeva dežela (dežela, ki jo vlada kralj). Kralj — kraljev — kraljevina.

*79. Kako se imenuje dežela, ki jo vlada car, knez, grof, ban? Pomni tudi: domovina, pokrajina, vojvodina!

2. Naš trgovec prodaja tudi železnino (različno železno blago).

*80. Železo — železen — železnina. Naštej različno lesenino, prtenino, zlatnino, srebrnino, steklenino, medenino, usnje-nino, prstenino! Iz katerih besed so izpeljani ti samostalniki?

3. Govedina (govedo) je goveje meso.

*81. Kaj je svinina (svinetina), bravina (brav = ovca), teletina, kuretina, gosetina, kozletina, konjetina, kozetina, glavina, hrbtovina?

4. Brodnina je plačilo (davek) za brod.

Brod — broden — brodnina.

*82. Kaj je cestnina, mostnina, voznina, prenočnina, pošnina, napitnina, potnina (popotnina), tiskarina, pisarina, vrtnarina? Hišnina = hišni davek. Kaj je zemljarina, užitnina, dohodnina, najemnina?

5. Slovenščina = slovenski jezik.

*83. Kako rečemo z eno besedo: hrvatski (ali srbski), bolgarski, češki, poljski, ruski, nemški, laški (italijanski), francoski, angleški, latinski jezik?

6. Lipovina je lipov les.

Lipa — lipov — lipovina.

*84. Kako imenujemo z eno besedo bukov, gabrov, hruškov (hrušev), jablanov, črešnjev, kostanjev, orehov, leskov, borov, jelov, jelšev, smrekov, macesnov, brinov, cedrov, tisov les?

7. Trd — trdina.

*85. Tvori tako samostalnike iz pridevnikov: globok (globočina), gotov (denar), mil, nov, prvi, star, raven, visok (visočina ali višina), plan! Rabi te samostalnike v stavkih!

8. Kositi — kositev.

*86. Tvori tako samostalnike iz glagolov: brati, ceniti, pleti, sklanjati, množiti, deliti, trgati, voliti, žeti, moliti, sejati, svariti, razglasiti, razdeliti, seliti, razkrojiti, razjasniti, hraniti, izvršiti, dariti itd.

b) Sklanjatev ženskih samostalnikov na „a“.

*87. Sklanjaj po vprašanih samostalnike: koža, šola, ptičica, veverica, veja, trava, čebelica, jagoda, slamica, glava, voda, mati, hči!

Sklanjaj nekatere samostalnike 86. vaje! Rabi različne sklone v stavkih!

1. Cerkvica vrh goré, cerkvica bela! — V čolnu glasno se prepeva, da odmeva od goré. — Zvezdá nebroj blešči pokoj.

Pomni:

Samostalniki, ki v edninskem roditelju naglašajo končnico, tvorijo množinski roditelj tudi na „-á“.

*88. Tvorí tako edn. in množ. roditelj samostalnikov: glava, kosa, koza, noga, ovca, osa, peta, roka, sestra, solza, voda, zemlja, zvezda, želja! Napravi stavke z nekaterimi teh samostalnikov v roditelju!

2. Toliko je Turka na terišču kakor mravelj na mravljišču. — Učenci že znajo red iger. — Morska struga v Trstu, ki sega do cerkve sv. Antona, ima prostora za kakih 20 ladij na jadra.

Mravlja: mravelj; igra: iger.* Tvorí tako dvojniski in množinski roditelj samostalnikov: bradlja, goska, igla, igra, ikra, iskra, kaplja, konoplja, mačka, naredba, pripovedka, prošnja, suknja!

Ladja: ladij.* Tvorí tako dvojniski in množinski roditelj samostalnikov: skorja, zarja, garje, škarje!

Deska: desek ali desák.* Tvorí tako dvojniski in množinski roditelj samostalnikov: ovca, peška, treska, nečké!

Želja — želj.* Tvorí tako dvojniski in množinski roditelj samostalnikov: bilka, cesta, jelka, klešče, mamka, opomba, pevka, sanje, stavba, vojska, zajka, znamka, znanka, zvezda! „Beseda“ ima v množ. roditelju „besed“ ali „besedi“.

89. Združi vsakega gornjih samostalnikov z eno tehle besed: veliko, mnogo, nič, malo, več, manj ter jih potem rabi v stavkih! (Na pr.: Mnogo gosek. V nekaterih krajih imajo mnogo gosek.)

3. Pomni: Samostalnik „gospa“ se sklanja tako-le:

Edn. im. gospa, rod. gospé, daj. gospé, tož. gospo, mest. pri gospé, orod. z gospó.

Dvoj. im. gospe, rod. gospá, daj. gospema, tož. gospé, mest. pri gospeh. orod. z gospema.

Množ. im. gospé, rod. gospá, daj. gospém, tož. gospé, mest. pri gospéh, orod. z gospémi.

90. Odgovori tem-le vprašanjem z besedami „odlična, imenitna gospa“ v ednini, dvojini in množini! Kdo je bil včeraj pri vas? S kom so se mati pogovarjali v mestu? Koga ste lepo pozdravili? Pri kom je Anica služila? Koga ne boste nikoli pozabili? Komu je nesel deček lepe jagode?

3. Moški samostalniki.

a) Izpeljava moških samostalnikov.

1. Ponavljalne vaje.

*91. Iz katerih besed so izpeljane in kaj pomenijo besede: čebelar, gostilničar, jermenar, kamenar, kipar, knjigar, košar, kúhar, mesar, mlekar, natakár, oglar, orgljar, pisar, platnar, podobar, puškar, rešetár, slikar, strojar, svilar, tesar, tiskar, zidar, zlatar? Tvorí iz teh samostalnikov, kjer je mogoče, samostalnike ženskega spola! Poišči v berilu „Samo en par čevljev“ samostalnike s pripono „-ar“!

*92. Iz katerih glagolov oziroma samostalnikov so izpeljani samostalniki: blebetač, brbrač, glumač, hujskač, kričač, krpač, kurjač, mazač, mejač, pomagač, sejač, skakač, stiskač, vejač, vezač? Tvorí iz njih ženske samostalnike!

*93. Tvorí samostalnike s pripono „-telj“ iz glagolov: rešiti, mučiti, ravnati, slaviti.

2. Še dvoje pripon.

a) Pripona „ec“.

*94. Kdo ali kaj je belec, črniec, rjavec, sivec; glušeč (gluh), krivec, mutec, pešec, tujec; potomec, prednamec, svojec? (Ženski spol!)

1. Godec gode. Jezdec jezdi. — Igralec igra. Poslušalec posluša.

Gosti (godem) — **godec**; jezditi — **jezdec**.

Igrati — igral — **igralec** (ali igravec); poslušati — poslušal — **poslušalec** (ali poslušavec).

*95. Kaj dela brivec, jedec, kosec, kupec, mislec, pevec, pivec, plevec, strelec, ženjec? Kaj izdajalec, morilec, pisalec, plavalec, plesalec, prebivalec, selilec, svetovalec, tkalec, volilec? Iz katerih besed so ti zamostalniki izpeljani? (Ženski spol!).

2. Obsojen človek je obsojenec. Toženec je tožen človek. (Človek, ki ga kdo toži).

Obsoditi — obsojen — obsojenec; tožiti — tožen — toženec.

*96. Kako so izpeljani samostalniki: deljenec, dojenec, izgnanec, izvoljenec, izpraševanec, kaznjenec, množenec, navihanec, obdolženec, pohvaljenec, poslanec, rejnec, rojenec, slavljeneč, učenec, utopljenec, znanec? (Ženski spol!).

Razločuj: (u)morilec in umorjenec; volilec in voljenec; učitelj in učenec; obdolžitelj in obdolženec; tožitelj in toženec; delitelj in deljenec; množitelj in množenec; izpraševalec in izprašaneč!

3. Brinjevec (brinovec) je žganje iz brinja (iz brin). Hrušev (hruškovec) je pijača (vino) iz hrušek.

Brinje — brinjev — (brinov) — brinjevec (brinovec);

hruška — hrušev (hruškov) — hrušev (hruškovec).

*97. Kaj je slivovec (slivovica, slivovka), tropinovec, krompirjevec, borovničev, rženovec? Kaj je jábolkovec (jábolčnik, jábolčnica), tepkovec (tepkovnica), grozdjičev, malinovec?

β) Pripona „-ak“ in „-jak“.

1. Možak je možat človek. Poštenjak je pošten mož.

Mož — možak; pošten — poštenjak.

*98. Iz katerih samostalnikov oziroma pridevnikov so izpeljani samostalniki: divjak, graščak, junak (jun, a, o = mlad), korenjak, prostak, prvak, rojak (= rodjak), tolstak, nemarnjak, učenjak, vojak? Kaj pomenijo te besede? (Ženski spol!).

2. Čebelnjak je hišica (utica) za čebele. Konjak je hlev za konje.

Čebela — čebelnjak; konj — konjak.

*99. Kaj je golobnjak (golobinjak), kravnják (kravják), kurnjak (kurnik), ovčnjak (ovčjak), pesjak, ulnjak; cvetnjak (hiša ali vrt za cvetice), sadovnjak, vodnjak (priprava za zbiranje vode), žličnjak?

b) Sklanjatev moških samostalnikov.

1. Ponavljalne vaje.

*100. Sklanjaj po vprašanih: a) trg, obraz, koren, prstan, jermen; b) duhovnik, junak, Slovan, petélin, vitez; c) mrtvec, kričač, bogataš, križ, gaj; č) jazbec, mislec, tekmeč; d) pevec,

deček, steber, sveder; *e*) črevelj, krempelj, vrabelj, pecelj, žrebelj; *f*) učitelj, množitelj, voditelj; *g*) cesar, sever, mehur, marmor, doktor, dehor; *h*) govor, šator, večer, prepír, mramor (= bramor), okvir; *i*) fanté, svínjče, zaspané, lené!

Pazi: angel — angela; apostol — apostola; dež — dež-ja; ivér — ivèra; kamen — kamna ali kamena; mesec — mesca ali meseca; oče — očeta! Otrok — otroci!

2. Sklanjatev samostalnikov, ki se končujejo v rodilniku na -ú ali -á

Vse brez glasú, polno mirú. — Ljubili starše so sinovi. — Zvonovi, zvonite, na delo budite! — Neki mož je imel črešnjo za tatove. — Štiri sestre vsako leto pridejo, nam darove mnogolične nesejo.

Pomni:

Več enozložnih samostalnikov ima v edninskem rodilniku naglašen -ú ali -á. Ti samostalniki se sklanjajo tako-le:

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
imen.	grad	grada, gradóva	gradi, gradóvi
rod.	grada, gradú	grádov, gradóv	grádov, gradóv
daj.	grádu	gradoma, gradóvoma	gradom, gradóvom
tož.	grad	grada, gradóva	grade, gradóve
mest.	pri gradu	pri gradih, gradovih	pri gradih, gradóvih,
orod.	z gradom	z gradoma, gradóvoma	z gradi, gradóvi.

101. Sklanjaj tako: *a*) dar (darú), glad*), glas, god, kvas*), lan, led*), med*), mah, pas, plot, pot*), (pot me poliva), prah, red, rod, sad, sin, sled, stan, val; *b*) Bog (Bogá), črv (množ. črvje), dolg, drog, duh, gnoj*), hod*), les, nos, rog, sneg, svet, voz, vrh, zvon!

3. Množinski rodilnik brez končnice.

Turški cesarji so iz krščanskih otrok vzrejali svoje najpredrzejše vojake. — Polno dvorišče je njih konj, polna hiša črnih mož. (Nar. pes.)

*) Z zvezdico zaznamovane besede se rabijo samo v ednini!

Pomni:

Množinski rodilnik se tvarja pri nekaterih samostalnikih tudi brez končnice „-ov“ („-ev“). N. pr.: konj: kónj, las: lās, mož: mōž, voz: vōz, zob: zōb; otrok ima vselej: otrók.

102. Dopolni naslednje stavke s primernimi izmed gorenjih besed: V hlevu stoji deset —. Plešec nima nič — na glavi. Vojaška četa ima 240 —. Uboga žena ima šestorico majhnih —. Hlapec je navozil 5 — gnoja na njivo. Stari mož ima malo —.

4. Sklanjatev moških samostalnikov na -a.

Gospod je imel lenega slugo. — Vojvodi so se klanjali podaniki, — Višja šolska oblast je odlikovala šolskega vodjo. — Videl sem našega vladika. — Vojak se je približal vodju čete.

Pomni:

Moški samostalniki na -a (aga, oproda, paša, sluga, starejšina, vladika, vodja, vojvoda . . .) se sklanjajo navadno kakor ženski samostalniki na -a. Sklanjamo pa jih lahko tudi po moških o debljih.

*103. Sklanjaj te samostalnike! Rabi različne sklone v stavkih!

Spisje.

104. Čele Kula. (4. čitanka, str. 289—291). Pripoveduj to pesem po tejle razporedbi: 1. Mesto Niš v turški sužnosti. — 2. Junak Štefan Sindjelić. 3. Okoli svojega taborišča nasujejo Srbi smodnika, da zabranijo Turkom vstop. — 4. Ker so prešibki, užgó smodnik in zleté v zrak. — 5. Turški paša ukaže mrtvim srbskim junakom odrezati glave. — 6. Te glave vzdajo v stolp „Čele Kula“, glave pa kriče po maščevanju.

105. Mornar. (4. čitanka, str. 23.). Pripoveduj to pesem po tejle razporedbi: 1. Na barčici, ki se odmika od obrežja, stoji mlad mornar. — 2. Kam gleda in kaj čuti? — 3. Na obrežju stoje siva mamica, bratec in sestra ter jemljejo od njega slovo. — 4. Kaj mu pravijo zelenomodri valovi? — 5. Mornar pa otožno zre proti obrežju in srce mu je težje in težje.

4. Samostalniki srednjega spola.

a) Izpeljava srednjih samostalnikov.

1. Pripona „-lo“. Teslo je orodje, ki z njim tešemo. Veslo je orodje, ki z njim veslamo. Oralno je orodje, ki z njim orjemo. Omélo (ométalo) je orodje, ki z njim ometamo. Barvilo je tvarina, ki z njo barvamo.

Tesati: **teslo**; veslati: **veslo**; orati: **oralo**; omesti: **ome-lo** (ometati; **ometalo**), barvati: **barvilo**.

106. Kako se imenuje orodje, s katerim čohamo (konje), čutimo, s katerim pišemo, vrtimo (mlyn), gladimo (perilo), mlatimo? Kako priprava, s katero držimo (nož), ki kaže na uri, v kateri se gledamo, na kateri kaj stoji (na pr. tabla), s katero krmimo ladjo, računamo, režemo, šivamo, vetrirno (sobe), na kateri sedimo (jaháje)? Kako se imenuje sredstvo (snov), s katerim belimo (stene), črnimo (črevlje), gnojimo, hladimo, mažemo, zelenimo? Kako se imenuje končnica, s katero obrazimo besede?

2. Pripona „-išče“. Ajdišče je kraj (njiva), kjer je rastla ajda. Pokopališče je kraj, kamor pokopavamo mrtvece. Grabljišče je del grabelj (držalo).

Ajda: **ajdišče**; pokopati: **pokopališče**; grablje — **grabljišče**.

107. Kaj je ržišče, hmeljišče, pšeničišče, krompirišče, koružišče, prosišče, ovisišče, ječmenišče? Kako se imenuje prostor, kjer kaj gledamo; prostor, kamor skladamo blago; kraj (prostor), kamor se hodijo kopat; prostori, v katerih prebivamo ali stanujemo; kraj, kamor pribežé ubogi in zapuščeni otroci; kraj, kjer dirkajo? Kako se imenuje kraj, kjer se nahajajo grobovi (grobišče); kraj pri dvoru (med poslopji); hiša za sirote; kraj, kjer sodniki sodijo? — Kaj je kosišče, toporišče (topor = sekira)?

3. Pripona „-je“. Več dreves vkup (nedoločeno število) se imenuje drevje. Grmovje je več grmov vkup. Hrastje ali hrastovje je več (mnogo) hrastov vkup ali hrastov gozd.

a) Drevo: **drevje**; b) grm — grmov: **grmovje**; c) hrast: **hrastje**, **hrastov** — **hrastovje**.

Pomni:

Imena, ki naznanjajo nedoločeno množino reči ali stvari, se imenujejo skupna imena. Skupna imena nam rabijo v ednini.

*108. Tvorí skupna imena s pripono **-je** iz samostalnikov: a) brst, cvet, grozd, kamen, kol, list, pero, sad, snop, šiba, trs, zrno; b) dež, skala, snop, val, voda, zob, mah, dom, brod, drob, veja, hrib, klas! c) Kaj je brezje, bukovje, dobje, gabrje, jelovje (jeličevje), jelšje, kostanjevje, lipovje, macesnovje, orešje, smrečje, vrbje?

b) Sklanjatev srednjih samostalnikov.

*109. Sklanjaj po vprašanjih: društvo, oralo, krmilo, gnezdo, leto — lice, dvorišče, obrežje — deblo (množ. rod.: **debel**), srebro, okno, pismo, cesarstvo — morje (množ. rod.: **morij**), predmestje, brezje, pogorje, poslopje — vreme (vremena), sleme, streme, rame, teme — človeče (**človečeta**), družinče, družje, pse, golobče — igo (**ižesa**) (= jarem), čudo, grano (ali granes = vrstica v pesmi), slovo, oko!

1. Ali veš, dragi Janko, katerih ljudi bi se morali vi, deca, spominjati najbolj? — Na travniku je bilo mnogo dece. — Deca se igrajo in pravijo: top, top, top.

Pomni:

Od samostalnika „dete“ se izvaja skupno ime „deca“ — ima torej samo ednino in se sklanja kakor ženski samostalniki na -a.

2. Le sedite na kola, peljem vas na goro! Sosed ima mlin na štiri kolesa. — Iz ovčjih črev sučejo strune. Svinjska, goveja in druga črevesa rabijo za klobase. — Bukev, gaber in smreka in druga drevesa nam dadó drva za kurivo. — Racáka je tudi spoznati po peresih, ki se mu nad kratkim repom krivé kvišku. Deli kolesa so: pésto, pera in platišče. — V nebesih sem doma: to glasno pravita mi zemlja in nebo in vsaka stvar lepo. Kdorkoli pod milim nebom živi, vsakdo pač srečen biti želi.

Razločuj: kola in kolesa; čreva in črevesa; drva in drevesa; pera in peresa; nebo in nebesa!

5. Ženski samostalniki (v roditeljskem) na „-i“.

a) Izpeljava samostalnikov na „-i“.

*110. Iz katerih besed so izpeljani naslednji samostalniki? Rabi jih v stavkih! Hromost, mladost, norost, bahatost, zgovornost, besnost, bistrost, blagosrčnost, blaznost, bodočnost, bojazljivost, bolehnost, ubožnost, grozovitnost, imenitnost, krivičnost.

Pripona „-ad“.

Otročad rada hodi po skrivnih potih na prve črešnje. — Pridna gospodinja ima poln vrt zelenjadi. — Pri hiši imamo mnogo različne živadi.

Otrok — otročad; zelenje — zelenjad; žival — živad.

Pomni:

Tudi s pripono „-ad“ tvorjamo skupna imena.

111. Iz katerih besed so izpeljani samostalniki: črvad (Mnogo ptic se redi s —); suhljad (Otroci so nabrali v gozdu mnogo —); perjad (Pridna gospodinja ima od — včasih lep dobiček); prhljad (Stari štori v gozdih se izpremené sčasoma v samo —); družinčad (Na velikih kmetijah rabijo mnogo —); zverjad (V naših krajih je bilo nekaj silno veliko —); divjad (— naredi pogostokrat na polju mnogo škode); trhljad (S — ni dobro kuriti). Vstavi te besede v stavke v oklepajih!

b) Sklanjatev samostalnikov na „-i“.

112. Sklanjaj samostalnika „nit“ in „gos“!

Pomni:

Ženski samostalniki, ki v edn. roditeljskem ne naglašajo končnice -i, se sklanjajo po zgledu „nit“; ženski samostalniki, ki imajo v edn. roditeljskem naglašen i, pa se sklanjajo po zgledu „gos“.

*113. Sklanjaj po vprašanih samostalnike: a) vrzél, zabel, zibel, globél, krepost, pošast, obist, zavist, korist, kokoš, obitelj, čeljust, zavest; b) ljubezen, prikazen, golazen, bojazen, hassen; c) vas, sol, jed, reč, čast, noč, gaz, dlan, strast, kri (rod. krvi)!

*) Besede v oklepajih se rabijo samo v ednini.

114. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih!

Lisica ni našla (vrzel) v plotu. Ne daj se zapeljati svojim (strast)! Pes se je z veliko (bojazen) bližal svojemu gospodarju. Poljedelci živé v čisto majhnih (vas). Soseđa letos nima sreče s svojimi (kokoš). Jež se redi s črvi in z različno (golazen). V zimskih (noč) se zvezde rade krasno leskečejo. Deček iz same (objest) norčasto govori. Bolehni ljudje imajo često premalo (kri). Ponesrečenec je bil ves s (kri) oblit.

6. Sklanjatev samostalnikov: **ljudje, gostje, lasje, možje, tatje in zobje.**

Moj Bog, kakšni ljudje so pač na svetu! Samo ozka gaz, ljudem dovoljna, drži od vasi do vasi. Pavliha je moral pri ljudéh strehe prositi.

Pomni:

Namesto množine samostalnika „človek“ služi beseda „ljudje“. Sklanja se pa tako-le: 1. skl. ljudje, 2. skl. ljudi, 3. skl. ljudém, 4. skl. ljudi, 5. skl. pri ljudéh, 6. skl. z ljudmi.

Kakor „ljudje“ se sklanjajo v 1., 3., 5. in 6. sklonu množine tudi samostalniki: **gost, las, mož, tat in zob.**

*115. Sklanjaj samostalnike: gost, las, mož, tat, zob!

116. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih: Vsi (človek) vse vedó. Vsem (človek) ne moreš prav storiti. Pri hudobnih (človek) gre vse na smeh. Svet je vseh (človek) dom. Ni prijetno (človek: daj. množ.!) v (zob: tož. množ.) priti. Kdor v mladosti z (zob) grize trde reči, tega radi pozneje (zob) bolé in v starosti sploh nima več veliko (zob). Starši so se lepo poslovili s svojimi (gost). Vaši (las) na glavi so vsi prešteti. Bog nikogar za (las: množ.!) ne vleče v nebesa. Človeška glava je pokrita z (las). Ne ugovarjaj starim (mož)! Orožniki so (tat: daj. množ.!) že na sledu.

2. Sklanjatev samostalnika **dan.**

Svatujejo dan za dnevom. Dnevu sledi noč. Oko se je rosilo od dneva do dne. Pri belem dne (dnevu).

Pomni:

Beseda dan se sklanja tako-le:

	Ednina:	Dvojina:	Množina:
imen. dan	dneva	dnevi, dnovi	
rod. dne, dneva	dni	dni	
daj. dnevu	dnema, dnevoma	dnem, dnevom	
tož. dan	dni, dneva	dni, dneve	
mest. pri dne, dnevu (i)	pri dneh, dnevih	pri dnevih	
orod. z dnem, dnevom	z dnema, dnevoma	z dnemi, dnevi	

117. Dopolni naslednje stavke z besedo „dan“! Predrzní tatje so pri belem — ukradli vole. Priden delavec vstaja pred —. Nikoli ne pozabim veselih — svoje mladosti. Življenja — so kratki. Z — vred se prikaže zora na nebu. Od zore do mraka, od mraka do —. Dan za —. Odločeni so roži kratki dnovi.

8. Sklanjatev samostalnika **pot**.

Učitelj si je mnogo prizadeval, da slabega učenca popravi ter krene na pravo pot. France je šel mirno po svoji poti. Molili so križev pot. Srečen pot!... Pota so bila slaba. Čudna so pota božje previdnosti! Vsak gre svojim potem.

Pomni:

Samostalnik „pot“ je v ednini ženskega ali moškega spola. V množini je navadno moškega, v množinskem imenovalniku in tožilniku pa včasí tudi srednjega spola. Pomni v orodniku ad.: tem **potem** in svojim **potem**.

118. Dopolni naslednje stavke z besedo „pot“! Na goro je zelo strm —. Med — smo se prijazno pogovarjali. Ti hodiš po krivih —. Razn — so —, po katerih Gospod vodi svoja ljudstva. Glej, da ne prideš s prav — —! Tukaj je bližn — —.

9. Sklanjatev samostalnika **oko**.

Le enkrat da bi videl soseda oči, da bi videl v očéh mu, srce kar taji! Kurja očesa včasí hudo bolé. Proti pomladi so na jablanih in hruškah očesa močno napeta.

Pomni:

„Oko“ se sklanja v množini kakor „gos“ in je ženskega spola, kadar pomeni človeške ali živalske oči. Toda pravimo: kurja očesa in drevesna očesa.

119. Sklanjaj samostalnik „oko“! Dopolni naslednje stavke s samostalnikom „oko“: Več — več vidi. Z golimi — ne vidimo mnogo zvezd. Moj brat je na — bolan. Otrok ni zganil — od svoje matere. Blisk — jemlje. Ali se upaš, mi to iz — (množ.) v — (množ.) povedati? Na kurj- — (množ.!) devamo obliže. S kurjimi — na nogah je težko hoditi. Vrhove mladih dreves porežemo spomladi navadno na štiri do pet —.

10. Samostalniki, ki služijo samo v množini.

Naj je dekla devala kruh v nečké ali iz nečák, vselej ga je blagosloвила. — Učitelj je spoštoval svoje starše. — Na drobtino ne smeš stopiti, da ne bodo plakale duše v vica h. — „Nebeška kola Dobroradova“ je naslov nekega berila. — Od tal pa do vrha sadonosno drevo na veke nam naj blagoslovljeno bo!

Pomni:

Nekateri samostalniki nam rabijo samo v množini. Takšni samostalniki so: a) možgani, otrobi, rezanci, senci, starši (stariši), zmetki, brki (brkovi), b) breguše (breguše ali brageše), citre, gare, garje, grablje, hlače, ikre (svinjska bolezen), klešče, koline, lisice (železje ali okovi, v katere se vklepajo roke), mekine (= otrobi), nečké, pomije (pomije davati svinjam), statve, (stroj, s katerim tkalec tke), škarje, toplice, tropine, vice, vile, vilice, vislice; cepi, duri, gosli, jasli, obrvi, prsi, sani, svislji; c) drva, jetra, kola, nosila, pljuča, tla, usta, vešala, vrata. — Beseda „tla“ se sklanja tako-le: 1. tla, 2. tal, 3. tlem (tlom), 4. tla, 5. pri tleh, 6. s tlemi.

*120. Tvorl stavke s temi besedami!

11. Sestava samostalnikov.

Na kolodvor prideš po senčnatem drevoredu. Volkodlak je čudno bitje, ki je napol volk, napol človek.

Kolo-dvor, drevo-red, volk(o)-dlak.

Pomni:

Vsak izmed samostalnikov „kolodvor, drevored, volkodlak“ sestoji iz dveh besed. Takšne samostalnike imenujemo sestavljene samostalnike. Sestavljene besede se razstavljajo na zloge po sestavinah, iz katerih so zložene.

*121. Iz katerih besed so sestavljeni samostalniki: kolomast (kolomaz), belouška, strahopetec, verozakon (verouk)? — Bogoljub (Bog, ljubiti) je človek, ki Boga ljubi. Razloži tako naslednje sestavljene samostalnike: bogorodica, bogoslužje, bratoljubje, domoljub, čarodej (čarodejec, čarodelnik), časopis, delopust, kolovrat, letopis, listopad, medved (= **medjed**), prirodopis, ranočelnik, rodoljub, rokopis, senožet, vinograd (vinotok, vinotoč, vinotržec), vodomet, vodotok, vojvoda, zemljepis (zemljepisec, zemljepisje, zemljemerec)!

*122. Golobradec (gol, brada) je človek z golo brado. Razloži tako naslednje sestavljene samostalnike: belolasec, brzovlak, črnoglavka (ptica), hudodelec, krivoverec, lepomis, novomašnik, staroverec, tihotapec, zvitorepka (lisica)!

*123. Triglav (tri, glava) je bog, ki so si ga mislili s tremi glavami. Razloži tako naslednje sestavljene samostalnike: dvo-krilec (dvoparkljar, dvopičje, dvospev, dvoživka), trikótnik (četrvero-, petero-, šestero-, mnogokotnik), trinitnik (tkanina), trinoga (= trinogača = kuhinjsko orodje), trinóžnik (trinogat stolec), šestogubec = devetogubec (eden izmed štirih želodcev prežvekovavcev); stoklas (stoklasa), stoletje, stoletnica, stónoga (neka žival), samoglasnik, samokolnica, samokres, samovladar, samostan, samostalnik, samouk itd.!

*124. Kažipot (kazati, pot) je priprava, ki kaže pravo pot. Razloži tako naslednje sestavljene samostalnike: tresorepka (= ptica pastirica), lažiprerok, klativitez; — skokonog!

Spisje.

125. Umeščanje koroških vojvod na Gosposvetskem polju (4. čit., str. 277—278.). 1. Kmet na kamnu na podnožju Krnske gore. 2. Njegova vprašanja na okoli stoječe ljudstvo. 3. Kmet odstopi. 4. Knez stopi na kamen: njegova dejanja. 5. Slovesna maša v Gosposvetski cerkvi. 6. Knez na vojvodskem stolu na Virunskem polju.

126. Domovina Slovencev. 1. V katerem delu naše države stanujejo Slovenci? 2. Je li zemlja gorata ali ravna? 3. S čim je pokrita? 4. Kaj hranijo gore in hribi v sebi? 5. Vodovje na slovenski zemlji. 6. Prirodni čudeži. 7. Velikost slovenske zemlje.

127. Žetev. Opiši v listu svojemu prijatelju, kako se je vršila letos pri vas žetev! 1. Uvod. 2. Kako je setev prezimila? Kakšna je bila pomlad? poletje? (Toča? miši? mnogo plevela?) Kako je dozorela setev? 3. Kdaj je bila žetev? Vreme? Ženjeci in ženjice. 4. Kako ste spravili klasje? Ali ste že z mlatitvijo začeli? Kako se kaj namlati? 5. Sklep.

B. Pridevnik.

1. Ponavljalne vaje.

*128. Naštej 20 pridevnikov, ki povedo, kakšne so osebe, stvari ali reči, in 20 takih, ki povedó, čigave so!

Pomni:

1. **Pridevnike, ki povedó, kakšne so osebe, stvari ali reči, imenujemo kakóvostne pridevnike.** 2. **Pridevnike, ki povedó, čigave so osebe, stvari ali reči, imenujemo čigavostne (svojlne) pridevnike.**

129. Poišči v berilu „Lipa“ a) kakovostne, b) čigavostne pridevnike! Stopnjujte pridevnike, ako se dajo! Stori istotako s pridevniki berila „Na razstanku“!

*130. Tvori iz samostalnikov berila „Martin Krpan“, kjer je mogoče, svojlne pridevnike, dostavi tem pridevnikom primerne samostalnike in jih rabi v stavkih!

131. Dopolni naslednje stavke s pridevniki, ki si jih naredil iz samostalnikov v oklepajih! Prepiši te stavke!

Naša čitanka. V naši čitanki se nahajajo Stritar, Gregorčič, Zupančič, Aškerc, Golar, Gangl, Rape, Žgur, pesmi. Razen imenovanih so še zastopani tudi drugi (Slovenec) pesniki in pisatelji. Izmed prirodopisnih beril nam najbolj ugajajo (Erjavec) spisi. Tam tudi čitamo o (Ljubljana in Maribor) mestu, o (Vrba) jezeru, o (Primorje) hiši itd. Zanimivi so nadalje spisi o začetku (Idrija) rudnika, o (Hrvat) Posavju in Podravju, o (Kosovo) Stara Srbija.

*132. Razločuj: Mesarjev in mesarski pes, lovčeva in lovska suknja, materina in materinska ljubezen, dekličina in dekliška obleka, hlapčevo in hlapčevsko delo, cesarjev in cesarski denar, dečkov in deški klobuk, vojakova in vojaška puška, sestrina in sestrska (sestrska) ljubezen!

133. Postavi v naslednjih stavkih določno ali nedoločno obliko pridevnika, kakor mora biti!

Tone je (marljiv) učenec. (Divji) petelin se drži v gozdih. (Materin) oče je umrl. (Sosedov) pes je hud. (Ljubljanski) grad je že zelo (star). Ta (črn) kos ima gnezdo v našem gozdu. Vaš (mlad) konj je zelo (bister). (Župnikov črn) pes je že (star). (Lep) nož, ki si ga našel, je moj.

134. Dopolni naslednje stavke s pridevniki, ki jih tvarjaj namesto besed v oklepajih!

Trobentica ima (cevi podoben), zgoraj (liju podoben) cvetni venec. Obla plodnica nosi (niti podoben) vrat z (glavici podobno) brazdo. Korenika je (valju podobna). Listi so jajcu podobne) oblike. — Samorodno srebro je navadno (lasu, drevesu, žici ali pločevini podobno). — Kako rečeš z eno besedo: grahu, medí, kolesu, pesku, zvonu, klinu, obroču, usnju, krpi, peresu, roži, skoljki, šemi podoben?

*135. Kakšna korenina se imenuje mesnata, kakšno deblo vejnato, kakšna zemlja železnata, peščenata, ilovnata, apnata? Kakšna ruda je srebrnata, zlátnata? Kakšen vrt (travnik) je cvétnat, kakšna pokrajina gozdnáta, kakšna cesta grbáta, kakšno nebo zvezdáto, kakšno drevo listnáto, kakšna glava lasnáta, kakšno drevo maháto?

2. Druge pripone, s katerimi izpeljujemo pridevnike.

a) Pripona „-av“.

Cunj**av** berač je tisti, ki mu visé cunje z obleke.

Cunja — cunj**av**.

136 Iz katerih samostalnikov so izpeljani pridevniki: dlav**av** (koža), grbav (zob), grčav (les), gubav (obraz), hripav (glas), krastav (lice), krvav (rana), luskav (koža), mršav (lasje), raskav (jezik), snetjav (žito), sajav (dimnik), sluzav (polž), skrilav (kamen), vihráv (človek), žaltav (maslo)? (Stavke!)

Bah**av** deček se rad baha.

Bahati (se) — bah**av**.

*137. Razloži tako: gizdávo dekle, boléhav starček, igráv otrok, kújav fant, líšpava žena, domišljáv gospodič, brbljáv (brbravo) dete, sanjáv dekle, zvedáv učenec!

b) Pripona „-en“.

Dolg — dolž**en**; dež — (dežev) — dežev**en**.

138. Tvori s pripono **-en** pridevnike iz samostalnikov (rabi jih v stavkih!): glad (gladno leto), gnoj (vile), greh (živ-

ljenje), kras (nebo), prah (obleka), praznik (dan), smeh (napuh), sok (sadje), strah (burja); — hvala (pesem), hudoba (jezik, namen), kuga (bolezen, zrak), moč (človek, vino), pokora (otroci), rosa (oči, kaplja), snaga (obleka, posoda), sreča (pot, življenje), vera (ljudstvo); — blato (cesta), čudo (človek), kresilo (kamen, goba), lice (mišica), lik (delo, igrača), mleko (kaša, krava), drevo (smola, očesa), oko (bolezen).

139. **Bakrena** žica je žica iz bakra. Kako rečeš namesto: pero iz jekla, spomenik iz kamna, gumb iz kosti, olje iz lanu, roža iz ledu, miza iz lesa, potica iz medu, gora iz ognja (ki ogenj meče iz sebe), srajca iz platna, kaša iz prosa, posoda iz stekla, hlače iz sukna, jama za apno, nogavice iz volne, prstan iz srebra, užigalice iz žvepla?

c) Pripona „-iv“ ali „-ljiv“.

Črv — črviv; milost — milostiv ali milostljiv; zapravljati — zapravljiv; premagati — premagljiv.

Črviv les je les, ki ima črva v sebi. Milostivi (milostljivi) Bog je Bog, ki je poln milosti.

140. Iz katérik samostalnikov so izpeljani naslednji pridevniki? Rabi jih v stavkih s samostalniki v oklepajih! Ljubniv (otrok), plesniv (kruh, vino), dobrotljiv (oče), snetljiv (žito), šaljiv (mož), škodljiv (rastlina), lažniv ali lažnjiv (prijatelj, beseda, prerok).

*141. Zapravljiv človek je človek, ki rad zapravlja. — Razloži tako: nagajiv (dekle), bodljiv (vol), kradljiv (sraka), plašljiv (konj, zajec), postrežljiv (deček), opravljev (deklica), pozabljev (mož), prepirljev (hlapec), sumljiv (tujec), tolažljiv (beseda), zabavljiv (fant)!

Premagljiva vojska je tista, ki se da premagati. Nasproti: nepremagljiva vojska.

142. Iz katerih glagolov so izpeljani pridevniki: dosegljiv (sreča), izrekljev (= izrečen; lahko izrekljiva beseda), minljiv (slava), izpremenljiv (vreme, sreča), topljev (zlato, železo, led), slišljiv (šumenje), vidljiv (= viden) (zvezda), spravljev (otrok)! (Stavke!) S katerimi pridevniki izražamo nasprotno lastnost?

3. Sklanjatev pridevnikov.

*143. Poišči v beriiu . . . samostalnike s pridevniki in jih sklanjaj!

4. Raba pridevnikov za samostalnike.

Slovenec, tvoja zemlja je zdrava, za pridne nje lega najprava! — Lenega čaka strgan rokav, palica beraška, prazen bokal. — Veseli škrjanec zgodaj mladim in starim povzdiguje srce. — Zakon prirode je tak, da iz malega raste veliko. — Na suhem je raca težkonoga in počasna. — Bogatec je tako zadovoljen s svojim bogastvom kakor siromak z beraštvom.

Pomni:

Nekateri pridevniki nam rabijo za samostalnike, na pr.: bližnji, domači, mladi, stari, moški, ženska, Vsi sveti, starši (stariši), zakonski. — Ako je mogoče, rajši izpremenimo v takih primerih pridevnike v samostalnike. Bolnik (ne bolni), duhovnik (ne duhovni), modrijan (ne modri), popotnik (ne popotni), pravičnik (ne pravični), suženj (ne sužni), tujec (ne tuji). — „Bližnji, domači, mladi, stari, moški. Vsi sveti, zakonski“ se sklanjajo vselej kakor pridevniki; „ženska“ se sklanja kakor pridevnik ali samostalnik, „starši“ pa vselej kakor samostalnik.

144. Postavi v naslednjih stavkih besede v oklepajih v pravi sklon! Ljubi svojega (bližnji) kakor samega sebe! Pri nas se začne šolsko leto ob (Vsi sveti). Pogovarjal sem se prav prijazno z (domači: množ!). Otrok mora svojim (starši) pokoren biti. (Stari) in (mladi), vsi so šli gledat. Bodi prijazen s (stari in mladi)! Karkoli storite svojemu (bližnji), to storite meni. Za (pridni) za vsakim grmom kos kruha. Zadnji v posteljo in prvi po koncu, pa bo vsak dan kaj (dobro) v loncu. Kdor (malo) ne ceni, (veliko) vreden ni. Kdor z (malo) zadovoljen ni, (veliko) često ne dobi.

145. Postavi v naslednjih stavkih namesto pridevnika v oklepajih primerni samostalnik!

Za (lenega) skorja kruha. (Bolnemu) je treba zdravila. Ako (slepi slepega) vodi, oba v jamo padeta. (Pravični) se usmili svoje živine. (Kaznjeni) se je poboljšal. (Slepi) bodo videli, (gluhi) bodo slišali. (Podpisani) potrjuje.

5. Stopnjevanje pridevnikov.

*146. Stopnjuj tele pridevnike: gost, prost, tolst, star, nov, plemenit, ljubezniv, svetel, šibek, krepek, droben, bister i. t. d.
a) Pomni:

Prva stopnja se imenuje nasebna stopnja ali nasebnik; druga je primerjalna stopnja ali primerjalnik; tretja je presežna stopnja ali presežnik.

*147. Stopnjuj tele pridevnike: ljub, slap, lep; — hud, mlad, slađek, kratek; — grd, trd; — drag, jak (**jačji**), plah, lahak, nizek, visok, ozek; — tanek, gladek, globok, širok, mehke; — velik, majhen, dolg, dober!

b) Čim čistejši je zrak, tem bolj modro je nebo. — Nekatero rože so bolj dehteče nego druge. — Med vsemi našimi sladkovodnimi ribami je najbolj razširjen in najbolj znan navadni karp.

Pomni:

Včasih obrazimo primerjalnik z besedico „bolj“, ki jo stavimo pred nasebno stopnjo pridevnika. Rabi nam ta način stopnjevanja posebno: 1. pri pridevnikih, ki pomenijo kako barvo; 2. pri deležnikih sedanjega časa na -č; 3. pri trpuopreteklih deležnikih.

148. Primerjaj tele reči: kri, žgana opeka (rdeč); bukovje, smrečje (zelen); zamorci, cigani (črn); — železo, srebro, zlato, (bleščeč); večerna zarja, jutranja zarja (žareč); deklica, deček, (boječ); — pes, lisica (znan); kruh, žemlja (pečen); železo, zlato (v zemlji skrit)!

c) Srečno smo končali to preimenoitno delo — veliko strneno žetev. Preljubi prijatelj! Predragi starši! Presveto Rešnje telo. — Velečastiti gospod! Veleblagorodni gospod grof! — Nekoč pride zopet Bog, vsevideči, vse-mogoči, vsevišnji na zemljo.

Prišla je ljuba, ljuba pomlad. Bil je velik, velik mož. Visoka, visoka gora.

Pomni:

Visoko stopnjo kake lastnosti izražamo: 1. če postavimo pred pridevnik predpone: pré-, vele-, vse-(vsega-); 2. če pridevnik postavimo dvakrat zaporedoma.

6. Sestava pridevnikov.

Sv. Ivan Zlatoust je bil dober propovednik. — Nad lipo kriljajo zlatolisasti metulji. Vsako jutro cveticam priliva žarnooka deklica. — Le poglej jo, dišečo, širokovejato, stoletno lipo! — Zalika je bila zelo sladkosnedna. Zato je pa sedaj brezzoba in bolehnna.

Pomni:

Tudi pridevniki so včasih sestavljeni iz dveh besed.

*149. Iz katerih besed so sestavljeni naslednji pridevniki? (Rabi jih v stavkih!) Kozonog, kozook, pesoglav, srebropen (voda), zlatolas (otrok), zlatokljun (ptič), zlatorog (kozel); — beloglav (jastreb), bosonog (deček), gologlav (kristjani v cerkvi), naglokril (lastovka), širokopleč (velikan), strmoglav (prepad), rožnocveten (kokolj), svojeglaven (otrok); — tresopet (mladina), vrtoglav (ovce), plenoloven (postolka), vitorog (vol), zvitorep (lisica); — enook (berač), samorog (krava), stostolp (Praga), brezzob (starec), razoglav (romar); — bogaboječ (kristjan), bogoslužen (delo), čudotvoren (moč), gromonosni (oblak), krvoločen (razbojnik), vratolomen (pot); — blagoglasen (pesem), blagohoten (gospod), hudomušen (fant), kratkočasen (berilo), okroglolični (dete), ostroumen (odgovor), prostovoljen (dar, vojak), radodaren (žena), sladkosneden (otrok), slaboumen (učenc), zlohoten (pobalin), temnordeč (trak), zelenkastosiv (strn), jasnosiv; — štirinožen (žival), samokolen (voz), samorasel (rastlina, hmelj, vinska trta), stoleten (doba), svojeglaven (deček).

Spisje.

Slovenija in Hrvaška. (Primerjatev glede na gorovje in vodovje.) Slovenija in istotako Hrvaška sta del kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ali Jugoslavije. Obedve deželi pripadata nekaj alpskim, nekaj kraškimi deželam.

Slovenija sega na severu v osrednje Alpe; izmed južnih apneniških Alp ji pripada del Julijskih Alp s Triglavom, najvišjo goro na Slovenskem, Karavanke, Kamniške planine in Alpsko predgorje. V južnem delu Slovenije pa se razprostira Kras.

Na Hrvaškem ne vidimo Alp v taki veličini in krasot kakor na Slovenskem; tu nahajamo v severozahodnem delu le končine

Alp: Ivančico in Sleme; po vsem južnem delu pa se tudi tukaj razprostira Kras, ki dosega večjo višino nego na Slovenskem. Najvišje kraško gorovje na Hrvaškem je Velebit.

Glavna reka, ki napaja obe deželi, je Sava. Teče skoz sredino Slovenije in Hrvaške. Razen nje pripada obema deželama Drava, ki teče skoz severni dol Slovenije in Hrvaške s Slavonijo, nekaj časa pa tudi ob meji med Hrvaško in Ogrsko.

Tu in tam še imamo po eno večjo reko: na Hrvaškem Kolpo, ki se izteka v Savo, na Slovenskem Muro, ki se izliva v Dravo.

Slovenijo krasijo čudovito lepa jerera, kakor Blejsko in Vrbsko; sloveča pa so tudi Plitviška jezera na Hrvaškem.

Hrvaško meji na jugozahodu z Jadranskim morjem; tudi Slovenija bi na jugu morala segati do jadranske obale, toda v miru, sklenjenem po svetovni vojni, je bilo vse Primorsko prideljeno Italijanom.

150. Primerjaj na sličen način Ljubljansko in Mariborsko oblast.

151. Razloček med Alpami in Krasom. 1. Alpe: visoko gorovje, najvišji vršaci pokriti z večnim snegom in ledom. Kras: visoka planota, iznad katere molé večinoma nizki, skalnati vrhunci; ledenikov ni nikjer. 2. Alpe: brezštevilo pogorij, ki tekó drugo za drugim in ob drugem od zapada proti iztoku. Kraške gore se razprostirajo v obče proti jugoizhodu. 3. Med posameznimi alpskimi pogorji široke, rodovite doline z velikimi mesti. Kras: izvečjega kratki kotli in doline, malo rodovite zemlje, večji kraji ob morju. 4. Tudi v Alpah nerodovitna zemlja, toda največ po visokih gorah; na nižjih gorah živinoreja in planšarstvo; tudi konjereja. Na Krasu borna paša (ovce in koze). Namesto konja: osel in mula. 5. Vodnate alpske reke in potoki gonijo žage in druge stroje; izginjajoče kraške reke niso za to. 6. Alpe: veliki gozdovi, ki blažijo podnebje in dajo marsikak zaslužek. Kras ima malo gozdov, kar neugodno vpliva na rodovitost in podnebje. 7. V Alpah: veliko krasnih jezer s slikovito okolico (tujci!). Kras ima tudi nekoliko jezer, ki pa včasi usahnejo; čudovite kraške reke. Neizčrpni zakladi morja. 8. V Alpah: veliki skladi soli, železa, premoga, svinca itd. Obrtnost. Zato pa ima Kras živo srebro in morsko sol.

152. Primerjaj Maribor in Ljubljano!

C. Zaimek.

1. Osebni zaimki.

*153. Sklanjaj vse osebne zaimke „jaz, ti, on (ona, ono)“ in osebno-povratni zaimek „se“!

154. Dopolni naslednje stavke zaporedoma z različnimi osebni zaimki v edn., dvoj. in množ.: — sem bil že na Triglavu; ali si bil že tudi —? Prijatelj se — je često spominjal. Ali se spominja tudi —? — se ne spominja, pač pa tvojega brata. Ali — ne boš pozabil? — že nikoli ne pozabim! Kdo — je to storil? — se ni treba bati. Ni se — treba bati. Zakaj baš — to praviš? Zdravilo je — pomagalo, sestrici pa ne. Sredi polja — je zalotil dež. — hoče videti? Ali — res išče? — išče? Pri — ni bilo nikogar. Tujec je sedel poleg —. Imej usmiljenje z —! Pes je šel za —.

1. Dovolite, ali ste **Vi** gospod učitelj Matejko? — Pa še nekaj drugega **Vam** povem, mati. — Zakaj pozdravljaš tega ošabnega in neuljudnega človeka? — Mati ne odgovoré Jerici nič, a ta jih vpraša.

Pomni:

Znanci in prijatelji se „tikajo“ med seboj. Osebe, ki jim hočemo tudi v besedi izkazati spoštovanje, „vičemo“, kadar govorimo z njimi. Tudi kadar niso navzoči, govorimo včasih o njih v množini.

*155. Čitaj berilo „Martin Krpan“ in določi v doslovnih stavkih: a) kdo govori, b) komu, c) ali ga tiče ali viče!

2. Svojlilni zaimek.

*156. Sklanjaj: moja ljuba sestra, njegovo lepo posestvo, njihova velika pomorska ladja, naša mlada gospa, tvoj novi grad, njuna dolga pot (njun dolgi pot), vaš listnati gozd, njegov stari sluga, naš hrabri vojvoda.

*157. Poišči v berilu „Črešnjeva veja“ osebne in svojlilne zaimke, povej pri svojlilnih, zakaj stoji „svoj“, oziroma zakaj ne stoji „svoj“! Določi tudi vsem osebo, sklon, število in, kjer je mogoče, tudi spol!

158. Spregaj v naslednjih stavkih glagol: Vedno sem spoštoval svoje starše. Nikoli se ne izneverim svoji veri, svojemu domu in svoji domovini.

3. Kazalni zaimek.

*159. Sklanjaj: tista najkrajša igra, tale najviši steber, tak ljub učitelj, onile mlajši mož, tistile slabi zob, takšna krasna noč, tolikšno globoko in široko morje, tak dober človek, onile najjimenitnejši vojvoda!

160. Poišči v berilu „Vernih duš dan“ osebne, svojilne in kazalne zaimke; določi jih, kolikor moreš, po osebi, sklonu, številu in spolu! Stori istotako z berilom „Kako se pride v nebesa“!

4. Vprašalni zaimek.

Kdo je času dal perut ubežno? Kdo je ljudstvom čudno pota umeril? Komu moli se molitev sveta in uklanja komu se človeštvo? — Kaj pa je to? — Čemú je trgovski, čemú uradniški stan?

Kateri učenec je najpridnejši? — Jaz imam le štiri dinarje; katera ima še kaj? — Čigava je ta hiša? — Kakšni ljudje so bili orjaki? — Kaka peresa imaš najrajši? — Kóliko glav goveje živine imate v hlevu? — Kólikšne velikosti je lisica? — Kóliki dan decembra ima naš kralj svoj rojstni dan?

Pomni:

1. Kdo? kaj? kateri (a, o)? čigav (a, o)? kak (a, o)? kakšen (a, o)? kólik (a, o)? kólikšen (a, o)? in kóliki (a, o)? so vprašalni zaimki (vpraš. zaim.). 2. Kdo? in kaj? sta samostalniška, vsi drugi so pridevni vprašalni zaimki. 3. Samostalniška vprašalna zaimka se sklanjata takole: imen. kdo? kaj? rod. koga? česa? daj. komu? čemu? tož. koga? kaj? mest. pri kom? pri čem? orod. s kom? s čim? — 4. Pridevni vprašalni zaimki se sklanjajo kakor pridevniki.

*161. Sklanjaj: kateri gozd? katero okno? čigava suknja? kak gospod? kakšno rebro? kólik deček? kólikšen grad? kóliki sklon?

5. Nedoločni zaimek.

a) Nekdo je potrkal. — Malokdo doživi sto let. — Marsikdo se ponesreči iz neprevidnosti. — Kdorkoli pod milim nebom živi, vsakdo pač srečen biti želi. — Če kdo ve, pa naj pove! — Doma imam shranjenih nekaj zlatov. —

Pri kvartopircih slišiš malokaj prida. — Marsikaj sem prihranil. — Pazi, da ne bo kaj škode. — Nihče (nikdo) ne ozdravi bridkosti srca. — Nič ni tako skrito, da bi ne bilo kdaj očito.

Kuga je razsajala tako, da so nekatere hiše popolnoma izumrle. — Malokateri učenec je tu, ki bi ne bil še nikoli šole zamudil. — Marsikateri kos izgubi vsem stvarjem tolikanj milo svobodo. — Če vas katerega zadene, brez strahu pojdi v boj! — Bojim se, da bi se pripetila kaka nesreča. — Neki tujec nam je ponujal blago na prodaj.

Pomni:

Besede: a) „kdo (nekdo, malokdo, marsikdo, vsakdo), kaj (nekaj, malokaj, marsikaj), nikdo, nihče, nič; b) kateri (nekateri, malokateri, marsikateri, vsakateri), kak (marsikak) in neki“ stoje za ime osebe ali reči, ki je ne moremo ali nočemo imenovati. Te besede so nedoločni zaimki (nedol. zaim.).

„Kdo (nekdo, malokdo, marsikdo, vsakdo), kaj (nekaj, malokaj, marsikaj), nikdo — nihče in nič“ so samostalniški nedoločni zaimki. „Kateri (nekateri, malokateri, marsikateri, vsakateri), kak (marsikak) in neki“ so pridevni nedoločni zaimki.

---

b) Ali si koga videl? — Marsikoga je že nesreča izpametovala. — Nekoga so pokopali. — Kdor ima s čim, lahko gre v Rim. — Nečesa nam še manjka. — Volk in pes sta si v marsičem podobna. — Bog ne da nikomur vsega.

Pomni:

Samostalniški nedoločni zaimek „kdo“ („kaj“) in njegove sestavljenke se sklanjajo kakor vprašalni zaimek „kdo?“ oziroma „kaj?“.

*162. Sklanjaj: kdo, nekdo, malokdo, marsikdo, vsakdo; kaj, nekaj, malokaj, marsikaj!

---

c) Od besedi se nihče (nikdo) ne zredi. Nikógar ni bilo doma. Nista dala nikómur mirú. Bog nikógar za lase v nebesa ne vleče. Nisem bil pri nikómer. Nisem govoril o tem z nikómer,

Nič ni na zemlji večno. Bog je iz ničesa(r) ustvaril svet. Ta človek ni k ničemu(r). Malopridni otroci tudi starše na nič spravijo. Ta deček v ničem(er) ni podoben svoji sestrici. Z ničim(er) se ne more pohvaliti.

Pomni:	imen.	nikdo (nihče)	nič
	rod.	nikoga(r)	ničesa(r)
	daj.	nikomu(r)	ničemu(r)
	tož.	nikoga(r)	nič
	mest.	pri nikom(er)	pri ničim(er)
	orod.	z nikom(er)	z ničim(er)

163. Dopolni naslednje stavke s primernimi samostalniškimi, nedoločnimi zaimki: Če — srečaš, vprašaj ga za pot! — je prišel. V tej vasi le — poznam. — je bilo žal v poznejših letih, da se ni — učil v svoji mladosti. — pometaj pred svojimi durmi! — je vse življenje sreča nemila. — se izpolnijo najbolj goreče želje. Imam ti — novega povedati. Pazi, da — ne pozabiš! Ne stori — krivice! Ali — ni doma? Bolniku zdravilo ni — pomagalo. Brat je zdrav in — ne pograša.

č) Pomni:

Pridevne nedoločne zaimke sklanjamo kakor pridevnik.

164. Sklanjaj: nekateri rod, malokateri dan, marsikak mož; marsikatera želja, vsakatera novost, neka želja; malokatero oko, neko revče!

165. Dopolni naslednje stavke s primernimi pridevnimi nedoločnimi zaimki: Ali poznaš — učitelja nove šole? — dinar gre pijancu skozi grlo. — učenci so prav pridni, — pa ne. V — vasi ni šole. — rastlina je strupena. Bojim se, da bi se ne zgodila — nesreča. Kdor je štedljiv, si prihrani tu in tam — dinar. Ivo je govoril z — tujcem.

166. Poišči v berilu „Kupčija“ zaimke in jih določi! (Kakšni so? Sklon, število, spol!). Stori takisto v berilu „Samo en par črevljev“!

Spisje.

167. Vernih duš dan. 1. V naravi. (Hladno, listje je izvečjega odpadlo, solnce mrklo, oblaki in megle, vsa narava umira in nas spominja smrti). 2. Kako se je v cerkvi obhajal ta dan? 3. Na pokopališču. 4. Katere grobove si posetil, katerih umrlih si se spominjal? (List bratu v mestu.).

168. Povabi prijatelja na vinsko trgatav! (Kako so letos obrodili vinogradi? Kdaj bode trgatav? Starši so ti dovolili, da povabiš nekoliko svojih prijateljev. Zategadelj naj prosí svoje starše, da mu dovolijo priti. Kdaj in kje se boste zbrali? Naj prinese pesmarico s seboj! Zelo se veseliš tega dne.)

169. Prijatelj odgovarja, da pride. Zahvali se za povabilo. Pesmarico prinese gotovo. Tudi on se veseli tega dne.

170. Iz najstarejših časov. 1. S čim so se pečali ljudje? 2. Njihovo orožje. 3. Stanovališča. 4. Obleka in lišp. 5. Kako so postali pozneje poljedelci? 6. Gradišča.

171. Rimljani v naših pokrajinah. (4. čitanka, str. 263.). 1. Kdaj so navalili Rimljani v naše kraje? Kako daleč je segala njih oblast? 2. Rimske pokrajine v naših krajih (Karnija, Norik, Panonija) in njih oskrbniki. 3. Ustanavljanje novih mest. 4. Prebivalci mest. 5. Domačini. 6. Česa so se domačini naučili od Rimljanov?

Č) Številnik (števniki).

1. Glavni in vrstilni številniki (števniki).

*172. Poišči v berilu „Ptice, človeške prijateljice in dobrotnice“ glavne številnike in jih sklanjaj s samostalniki, h katerim spadajo! Stori istotako z beriloma „Kupčija“ in „Potres na Kranjskem i. t. d.“: v tem poslednjem poišči tudi vrstilne številnike!

*173. Sklanjaj: 8. ura, 9. dan, 11. mesec, 1906. leto, 15. vrsta, 48. stran, 100. rojstni dan!

2. Ločilni številniki (števniki).

Naš krčmar toči samo eno vino; v nekaterih krčmah pa imajo dvoje, troje ali četvero vino. — Oče so mi dali dvoje škornje napraviti. — Pastir pase troje živinčet (na pr.: vola, ovco in kozo). — Mati so kupili šestero vilic in šest nožev. — Na našem vrtu je petero jablani. — Razdeli jabolko na šestero!

Pomni:

Številniki (števniki), ki ločijo in štejejo vrste ali razpole oseb in reči, se imenujejo ločilni številniki (števniki). Ločilni številniki odgovarjajo na vprašanje: kolikér, a, o. Ločilni številniki so: (en, a, o), dvoji (a, e), troji (a, e), četvér (a, o), petér, šestér, sedmér, osmér, devetér, desetér, enajstér, dvajsetér, dvaintridesetér, stotér, tisočér, mnogotér.

Ločilni številniki (števniki) se sklanjajo kakor pridevniki.

*174. Sklanjaj: dvoje vilice, dvoji učenci, dvoja krivica, troje mleko, troje hlače, četvere nogavice — četvero nogavic, četvero poslednjih dejanj, petero dečkov; stotere živali, mnogotere rastline!

3. Kako izražamo nedoločno število oseb ali reči.

Mnogi ljudje mislijo, da je krt škodljiva žival. — Razen vode bujice se je karp v vseh vodah udomačil. — Če sleherni počil bi ud, obilno poplačan bo trud. — Vsak dan pozdravlja te duša vesela. — Minilo je leto in nekateri dan. — Turki so popustili bežeč tudi veliko ujetih domačih ljudi. — Stari Slovani so verovali v več božjih bitij. — Povsodi je dosti tega mrčesa — in še preveč. — Krpan je nesel po ozki gazi na svoji kobilici nekóliko stotov soli; naložil je bil tudi kresilno gobo in nekaj brusov.

Pomni:

Nedoločno število oseb ali reči izražamo:

1. z nedoločnimi zaimki: nekaj, nekoliko, nič; nekateri, ves, vsak (sleherni);
2. z drugimi sličnimi besedami, kakor: mnogo, a, o; mnogo, veliko, dosti (več, preveč), malo (manj, premalo), obilo, precéj, nekóliko.

*175. Rabi te besede v stavkih!

4. Izpeljava različnih besed iz številnikov (števnikov).

Šivilja navadno šiva z enojno (enojnató ali enoter-no) nitjo, včasí pa rabi dvojno (dvojnato) nit. Sukanec je sesukan iz dveh, treh, štirih ali petih niti; razločujemo torej dvojen (dvojnát), trojen (trojnát), četveren (četvernat) in peteren (peternat) sukanec. — Rž obrodi sedmerno do petindvajseterno, pšenica peterno do osemnajsterno seme. — Bog plačuje s stoternim in tisočernim plačilom.

Pomni:

Enojen (enojnát, enoteren), dvojen (dvojnát), trojen (trojnát) i. t. d. so iz številnikov (števnikov) izpeljani pridevniki. Ti pridevniki odgovarjajo na vprašanje: kolíker (a, o)? in so izpeljani iz ločilnih številnikov.

*176. Tvoril iz glavnih številnikov 1—20, 32, 45, 87, 100, 1000 najprej ločilne številnike in potem pridevnike, ki odgovarjajo na vprašanje „kolikéren“! (Na pr.: devet — deveter — deveteren). (Stavke!).

*177. Razloži te-le stavke: Po dva in dva so se razšli. Po štiri dni ga ni bilo domov. Bolehav učenec po cele tedne izostaja iz šole. Pijanec po cele noči poseda v krčmi. Velike počitnice trajajo po dva meseca. Po čem si prodala jajca? (Po 1, 2 dinarja.). Krčmar toči vino po 20 dinarjev liter.

Pomni:

Samostalnik, pridevnik, zaimek in številnik se sklanjajo. Ta besedna plemena imenujemo imena.

Kolek

Spisje.

Račun.

Gospodu Cirilu Praprotniku, trgovcu tukaj, sem naredil ta-le mizarska dela:

1927		Dln	p
9. prosinca	1 novo pisalno mizo iz orehovine	84	—
9. prosinca	1 stol k pisalni mizi	16	—
11.mal.travnja	1 jedilno omaro iz mehkega lesa	31	—
30.mal.travnja	1 črn pisalnik iz mehkega lesa .	17	—
15. kimavca	1 polikan knjižnjak (omaro za knjige)	80	—
	vkup	228	—
.....	„ dne 1. prosinca 1928.		
	Z odličnim spoštovanjem Božidar Cvetko.		
	Hvaležno prejel, 10./I. 1928. Božidar Cvetko.		

178. Krojač Štefan Petrič napiše račun za ta-le dela in izdatke: a) naredil novo suknjo; b) oprema; c) naredil dvoje deških hlač; č) dvoje popravkov. (Primerne cene naj določijo glede na današnje draginjske razmere učenci!).

179. Šivilja Katica Premšak je naredila ta-le dela in polaga o njih račun: a) obema hčerkama po eno zimsko obleko, b) oprema, c) gospé suknen jopič, č) za jopič svilna podšiva in gumbi, d) gospé pre naredila letno obleko. (Cene naj določijo glede na današnje draginjske razmere učenke!).

Kolek

P o b o t n i c a.

S tem -le potrjujem, da sem prejel danes za mizarско delo od gospoda Mihe Bezlaja, posestnika v Ormožu, šestinosemdeset (86) *Din* 50 p.

V Ormožu, dne 30. malega srpana 1927.

Fran Ogorelec.
mizar.

86 Din 50 p

Kolek

O d b i t n a p o b o t n i c a.

Gospod Luka Hrašovec, trgovec v Novem mestu, mi je danes na račun moje terjatve v celotnem znesku petsto dvanajstih (512) *Din* izplačal

dvesto petdeset (250) *Din*,

kar mu s tem-le potrjujem.

V Kamniku, dne 25. vinotoka 1927.

Peter Hudovernik,
zidarski mojster.

250 Din

180. Kr. uradnik Gabriel Podboj je plačal račun krojača. A. v znesku 490 *Din* 52 p; ta-le mu napiše pobotnico.

181. Andraž Mihelič potrjuje, da je prejel četrletne obresti po pet odstotkov od 1200 *Din* glavnice. (Povej natanko, za katero dobo, ime, stan in bivališče dolžnikovo!).

182. Pekar Jožef Smodiš je dobil na odbitek od svoje terjatve v znesku 630 *Din* 30 p od gostilničarja Ivana Govediča (Kje biva?) 40 *Din*, kar mu potrjuje.

III. Predlog.

1. Predlogi z roditeljskim.

Gora. Gora ima vznožje in vrh. Od vznožja do vrha se razprostira pobočje ali reber. Iz gore prihajajo vreščki in potoki. Vreščki prišumljajo navadno iz pod kake pečine na dan. Z vršaca visoke gore imaš navadno krasen razgled. Iz za gorá nam izhaja solnce. Izmed mnogih gorá na Slovenskem je najvišja veličastni Triglav. Brez gorovja ali hribovja ni nobena dežela.

Pomni:

Besedice „brez, do, iz (izmed, iznad, izpod, izpred, izza), „od“ stoje pred imeni in se imenujejo predlogi (predl.).

Imena, s katerimi so združeni gorenji predlogi, stoje vselej v roditeljskem. Predlogi: „brez, do, iz (izmed, iznad, izpod, izpred, izza) in od“ se vežejo z roditeljskim.

183. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih: Brez (pot) ni medú. Mladina brez (rdeča lica) je pomlad brez (cvetice). Brez (delo) ni jela. Brez (uzda) strast, gotova propast. — Po svetu hodim čisto sam od (prag) pa do (prag). Od (Maribor) do (Ptuj) je štiri ure hoda. Kadar žalost do (vrh) prikipi, že veselje se glasi. Prava snaga ne sega samo do (prag). Iz (malo) raste veliko. Ta krona je iz (srebro). Iz (ljubezen) do (Bog) in do (bližnji) opravljajmo dobra dela. Iz (ta moka) ne bode kruha. — Eden izmed (vi) me bode izdal. Ptica je priletela iznad (gozd). Izpred (oko), iz (misel). Izpod (gram) je kača prilezla na pot. Otroci so priskakali izza (peč).

*184. Združi naslednje predloge z imeni za dvopičjem! (Stavke!)

brez: črevlji, klobuk, zvezek, obleka, tabla; konec in kraj (okrog letati), skrb (živeti), vinar (biti); kaka bolezen, jaz, ti, on, ona, ono (dvoj., množ.!) to, kateri.

do: Ljubljana, bližnji hrib (se peljati), on (priti), živo (priti), smrt (ranjen), nago (sleči), besede (se naučiti), tretje (gre rado); beli dan (spati), današnji dan, starši (ljubezen).

Pomni:

Dosita (— do sita, sitega) se najesti, docela (celega), dodobra (dobrega), domaia (malega).

iz: luža (v mlako), Zagreb, um (biti); samočisto zlato (prstan), duša in telo (človek); početek; jeza (kaj storiti), hudo-bija, lakomnost; dobra volja, rada volja, šala, srce (rad).

Pomni:

Izcela (= iz cela, celega), izmlada (mladega), iznova, izprva, iztežka, iztiha, izlepa, izlahka, izvečine, iznenada.

izmed: bratje (najstarejši), vi (eden), drevesa (najvišje).

iznad: hrib (prileti truma ptičev), vodnjak (odvali kamen), streha (je padel kamen), oblaki; lipica zelena (lastovka poje).

izpod: skala (voda teče), plašč (potegniti meč), klobuk (gledajo lasje), streha (plamen švigne), postelja (je prišla miš), lednik (izvira peneča Mela).

izpred: moje oči (poberi se), cesarski dvor (so odjezdili vojaki), svoje obličje (je Bog pahnil hudobne angele).

izza: hrib (solnce izhaja), pas (meč potegniti), nohti (kri kaplja), mlada leta.

od: dom (iti), streha (kapljati), Maribor; mlade noge; trnje (venec), železo (se dela jeklo), lakota (konec vzeti), veselje (zavriskati).

2. Predlogi z dajalnikom.

Leta 862. so prišli poslaniki kneza Rastislava k carigraskemu cesarju prosit učitelja verskih resnic. — Lovca sta zasledovala medveda; hkratu se obrne medved proti svojima zasledovalcema. — Navzlic svoji obljudi brat ni prišel domov. Vkljub vsem opominom in svarilom se ta učenec noče popboljšati.

Pomni:

Tudi „k, proti, navzlic, vkljub“ so predlogi. Predlogi „k, proti, navzlic, vkljub (kljub)“ se vežejo z dajalnikom.

185. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih: Marsikatera bukev da toporišče k (svoj konec). Pristavi lonec k (ogenj)! Veselo roža k (solnce) se obrača. Kdor dobroto izkaže, k (svoja sreča) kola maže. K (novo leto) mi boš dolg povrnil. Zvon opominja k (molitev). Nekatere rastline se od jutra do večera obračajo proti (solnce). Proti (voda) je težko plavati. Zlato in srebro ni nič proti (zvesti prijatelj). Solnce se nagiblje proti (zaton). Kaj je sto let proti (večnost)! Vkljub (vse obljudbe) sosed ni plačal svojega dolga. Navzlic (vse dobrote) sin ni bil hvaležen svojim staršem.

*186. Veži naslednje predloge z imeni za dvopičjem! (Stavke!):

k: (pred „k“ in „g“ stoji včasi „h“ namesto „k“: stric, maša, izpoved, večerja (iti), gozd, krava, kuhinja, konec, konj,

goba, gospodinja, grlo, guba, dež (se pripravlja), jaz (ti, on . . .); leto (se bomo videli).

proti: Ogrsko, Grško, republika Avstrija, Italija, Rusko (meja), dom, Ljubljana (se peljati), sever, jug, izhod, zapad, oče, mati, učitelj (se lepo vesti); jutro, večer, mrak, konec leta; veter, moja volja, zapoved.

navzlic = vkljub: tolika težava, mnogi napori, velika množina, toliko sovražnikov, vse obljube!

3. Predlogi s tožilnikom.

Ko dan se zaznava, danica priplava, se sliši zvonjenje črez hribe, črez plan. — Kazal si veliko nehvaležnost z'oper svojo mater; prosi jo, da ti s poljubom izbriše znamenje nehvaležnosti raz čelo! — Vojaki so jezdili skoz (skozi) mesto.

Pomni:

„Črez, raz, skoz (skozi), zoper“ so predlogi. Te predloge vežemo s tožilnikom. Često pišemo: črézme, črézte črézenj mesto: črez me itd.

187. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih! Pes je šel črez (voda). Zarja se izliva črez (polje in gora, množ.!). Pes je skočil črez (plot, palica, voda, gram). Kralj je postavil Jožefa črez (cela dežela). Bog je gospodar črez (riba, množ.!) v vodi, črez (ptica, množ.!) pod nebom, črez (živina) na polju in črez (vsa zemlja). Deček je padel raz (drevo). Vzemi prt raz (miza)! Lovci so prišli raz (hrib, brdo). Pastirji, zavrnite živino raz (setev)! Vojaki so poskočili raz (konj). Otroci gledajo skoz (okno). Potegni vrv skoz (obod, obroč)! Cesta drži skoz (velik, listnat gozd). Ni lepo, ako brat govori zoper (svoj brat). Nikoli ne ravnaj zoper (božja zapoved, množ.!).

*188. Veži naslednje predloge z imeni za dvopičjem! (Stavke!):

Črez: potok, reka (plavati), okno (vreči), pas (prijeti); mera (jesti), sila (žalovati), vojska (glavar), noč (koga imeti), malo časa (se vrniti), zima, celo leto.

raz: miza, gora (gledati), vrh (proso nositi), veja (pasti), stol, stopnica (stopiti).

skoz (skozi): vas, zrak, steklo, luknja; eno leto (dve, tri, šest, sto l.).

zoper: narava, božja volja, jaz, (ti, on . . .), to, sovražnik.

4. Predlog z mestnikom.

Dobro je pri tebi, mamica. — Pri Bogu je vse za delo na prodaj. — Pri svojem očetu sem v gostéh.

Pomni:

„Pri“ je predlog. Ta predlog se veže z mestnikom.

189. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih! Voz stoji pri (velika vrata). Kako ti je pri (srce)? Pri (mesečina) se ne sme čitati. Tatovi so pri (beli dan) vlomili v klet. Pusti tujega psa pri (mir)! Kdor je hiter pri (jelo), je tudi hiter pri (delo). Ali si pri (zdrava pamet)? V hudi jezi človek ni sam pri (se). Pri (Bog) sem obljubil. Pri (moja vera), ni res, kar praviš!

*190. Veži predlog „pri“ z imeni za dvopičjem!

pri: korenina (odrezati drevesce), ogenj (se greti), mati (ostati), župan (služiti), Sv. Jakob (učitelj biti), luč, solnce, konec (biti); ta priča, beli dan; delo, maša (biti), mir (biti), zdrava pamet (biti).

5. Predlogi s tožilnikom in mestnikom.

Pobožno stopi na tla, kjer so živeli veliki možje. — Prijetno se na slami spi, če vest človeka ne teži. — Bodisi z loncem ob kamen ali s kamnom ob loncu, težko je loncu. (Nar. pr.) — Ob steni slonim, pa čakam, kaj bo. — O veliki draginji mora mnogo ljudi stradati. — Čitali smo o boju na Kosovem polju. — Vsak po svoje. — Po slabi tovarišiji rada glava boli. — Dva otroka sta šla v šolo. „V šolo že še prideva“, reče bratec sestrici, „pojdiva rajši v gozd!“ „V šoli je zdaj še tako tesno in pusto, a v gozdu mora biti zelo veselo.“ — Na skali grad visok stoji, a nihče vanj (v njega) ne more priti.

Pomni:

„Na, ob (o), po, v“ so predlogi. Ti predlogi se vežejo z mestnikom ali s tožilnikom. Često govorimo in pišemo: náme, óbme, póme, váme, náte, óbte, póte, váte, nanj, óbenj, ponj, vanj; náse, óbse, póse, váse; nánje, óbnje, pónje, vánje.

191. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih! Drevo se naslanja na (drevo), človek na (človek). Cesar na (tron), kmetič na (polje) prosi od Boga sreče po volji. Na (to svoje

potovanje) je ugledal v nekem mestu mnogo vozov. Kača se je ob (palica) ovila. Treščil je lonec ob (tla). Kdor devet roko-delstev ob (eno) opravlja, ne ume nobenega. Pošljite hitro po (zdravnik)! Včeraj smo čitali o (turške vojne). Čitaj berilo o (štirje letni časi)! O (lepo vreme) je veselo kositi. Trgovec je sodil in meril vse le po (novec). Razdelili so živeža po (vsa dežela). Denar je nabrušen nož, lahko ga v (prid in škoda) obrneš. V (hlev) je dosti živinice, v (klet) pa sladko vinčece, denarja v (skrinja) je lepó, v (hiša) pa pivcev vse polnó. Otroci, pojdimó v (gozd)! V (gozd) je prav prijetno.

*192. Veži naslednje predloge z imeni za dvopičjem!

Na: tla (pasti), sovražnik (iti); gostija (povabiti), svoja sreča, dan (sv. Rešnjega Telesa), otrok (paziti), jaz, ti, on itd. (misliti), svoje poštenje (obljubiti), vse grlo (ves glas, vsa moč) (kričati), droben in debel (prodajati), harmonika (delati), mašna knjiga (moliti); — gora (stati), tuje (biti); izguba (biti); kolena (prostiti), tih (nagel, skriven); pljuča (srce) (bolan).

ob: miza (udariti), glava (dejati), premoženje (priti), hiša (koga pripraviti); — potok (hoditi), bedro (meč visi), zid (slo-neti), srce (težko biti); nedelje; kruh in voda (živeti), svojí (očetovi) stroški (živeti); setev, žetev.

o: pravi čas, Božič; vsakovrstne reči (govoriti), slabi časi (tarnati), potres (pisati), berglje, palica (hoditi).

po: duhovnik (iti), zdravnik (sosed) (poslati), jaz, ti, on itd. (priti), domač (povedati); — gore (hoditi), ves križani svet, dež (hoditi), glava (udariti), okoliščine (se ravnati), pravica (resnica) povedati, ime (poznati), kriv (priseči), sila (vzeti), vsaka cena, pošta (poslati), kaplje (teči), opravke (hoditi); hruške (dišati), mati (jokati), brat in sestra (vzdihovati).

v: jamo (pasti), svate (vabiti), štirje deli (razdeliti), svila (se oblačiti), roka (raniti), najem (dati), čast (sramota, škoda) (biti), Bog (verovati); — cerkev (biti), jama (ležati), strah (ži-veti), mladost, dva dni (trije meseci), podoba.

Spisje.

Maribor, dne 20. sušca 1927.

Vaše blagorodje!

Žal mi je, da sem tokrat prisiljen, Vas prositi blagohotnega potrpljenja. Ni mi namreč mogoče, izpolniti svojo obljubo ter

Vam izročiti že jutri obleko, ki ste jo naročili. Najboljši delavec mi je nagloma obolel. Potrudil se bom, da kar najhitreje izvršim Vaše cenjeno naročilo.

Z odličnim spoštovanjem

Vam

vdani

Karel Repa,
krojaški mojster.

193. Šivilja A se opravičuje, da krila gospe B ni naredila popolnoma tako, kakor je bilo naročeno. Ker je imela izredno veliko nujnih naročil, se je deloma izpregledalo, kar je gospa B ukazala. A hoče rada nazaj vzeti oddano krilo in v enem tednu izgotoviti novo.

194. Pekar C se opravičuje pri mlinarju K, ker ni mogel biti mož beseda glede plačilnega obroka. Vzrok: nepričakovana, draga poprava hiše, ki se ni dala odložiti. Plačal bode gotovo do prvega prihodnjega meseca.

195. Opraviči se prijatelju, da mu nisi odgovoril na njegov list! Bil si dalje časa pri stricu ter si dobil prijateljev list šele, ko si se vrnil domov.

196. Pripoveduj na kratko povest, „Vojvoda Živojin Mišić in kralj“ (4. čit. str. 43.).

197. Pripoveduj zgodovinsko povest o sv. Cirilu in Metodu!

6. Predlog z roditeljem i orodnikom.

Cerkvica me tako ljubo gleda z višave, s holmca zelenega daje pozdrave. — Pojem in ukam veselo, da z gore v goró se glasi. — Prazno je delo brez sreče z nebes. — Listje pada z dreves. — Poigraj se z nama! — Bogatec je tako zadovoljen s svojim bogastvom kakor siromak z beraštvom. — Srečni vsi bi bili, ko kruh delil bi z bratom brat s prav srčnimi čutili.

Pomni:

„S“ (pred samoglasniki in zvenečimi soglasniki „z“) je predlog. Predlog s (z) se veže z roditeljem ali z orodnikom. Z roditeljem se veže na vprašanje „od kod“.

198. Dopolni naslednje stavke z imeni v oklepajih!

S (staro drevje) sadje samo pade. A toča prihruje, žito zdrobi, sreča, veselje z (njiva) zbeži. Gre z (delo in teža) Adamov sin. S (kaj) naj vam postrežem? Šla je z (delo) v mesto.

Kdor se z (volkovi) pajdaši, mora z (oni) tuliti. Konj se brani s (krepka noga), lev in tiger pa z (zobje), orel s (krepelj, množ.), sova s (kljun), gad s (strup), bik z (rogovi). Kdor se prepira s (kruh), se prepira tudi z (ljudje). Pridna gospodinja je s (prvi svit) že na nogah.

*199. Veži predlog s (z) z imeni za dvopičjem!

s (z): konj (pasti), streha (zmetati sneg), postelja (vzeti rjuhe), ona stran (se pripeljati), Zagreb (priti); — tovariš (potovati), stric (se pogovarjati), solnce (vstajati), prazne roke (priti), puška (čakati), veliko veselje (krepek glas) (zakričati), bratje in sestre (lepo ravnati).

7. Predlogi s tožilnikom in orodnikom.

Če golob med orle zaide, gotovo smrt najde. Otroka se izgubita med zelenim grmovjem. In breskve, slive kupijo rdečo, belo svilo; med mašami* obljubijo obilno povračilo. — Konj se je nagnil nad potokom, da bi pil mrzlo vodico. — Nad nami se blišči zlato solnce. — Mož preprosi krčmarja, da ga vzame pod streho. Hribci pod mrzlim snegom ječijo. — Mož stopi pred me. Vsak pometaj pred svojim pragom!

Pomni:

„Med, nad, pod, pred“ so predlogi. Ti predlogi se vežejo s tožilnikom ali z orodnikom.

200. Dopolni naslednje stavke z besedami v oklepajih! Otrok je prišel vozu med (kolo, množ.!). Tega vojaka so že med (mrtvi) šteli. Spomladi je veselo se med (njive in travniki) izprehajati. Med (jaz) in (ti) ni razločka. Med (vse zvezde) najlepša je danica. Ptič je zletel nad (drevo). Kdo nad (nas) je razpel podnebje? Nič ni slajšega nad (dobra vest). Tebi je dana oblast nad (vsi ljudje). Ne jezi se nad (svoj brat)! Prišli smo z dežja pod (kap). Ne metajte kosti pod (miza)! Naša vas je pod (fara Sv. Miklavža). Pod (koža) smo vsi krvavi. Pod (solnce) je vse mogoče. Nad (jaz), pod (jaz), krog (jaz) je Bog. Vsaka koklja pred (svoja piška, množ.!) brska. Pred (šolsko poslopje) so se igrali otroci. Pred (smrt) ne obvaruje koža gladka. Pridna gospodinja je že pred (dan) po koncu. Pred (zora) ni solnca.

*) To je med 15. avgustom in 8. septembrom.

*201. Veži naslednje predloge z besedami za dvopičjem! (Stavke!):

Med: tatje in roparji (priti), vrabci (škorec — se zakaditi), reveži (darove deliti); hiše, travniki, njive in gozdovi (drži cesta), svoji (biti), vi (najmočnejši), se (deliti), pot, ta čas.

nad: glava (segati), sto dinarjev (izdati), mera (jesti in piti), medvedi (iti), sovražnik (planiti), dimnik (se dvigati); kralji in cesarji (biti), mi (vladati), hlapci in dekle (se jeziti), hudobni otroci (se pohujšati), marljivi učenci (se veseliti), jaz (ti, on i. t. d.) (se maščevati).

pod: streha (iti), naš kralj (biti), večer (jutro, jesen, zima, starost); streha (stati), orožje (stati), oblast (imeti), ključ (zavarovati), prisega (izpovedati).

pred: sodnik (stopiti), hiša (postaviti), jaz, ti, on i. t. d. (pasti); hiša (sedeti), jaz, ti, on i. t. d. (ležati), vse drugo, smrt.

8. Predlog z roditeljem, tožilnikom in orodnikom.

Za Primoža Trubarja (ko je živel Primož Trubar), so začeli tiskati slovenske knjige. — Nebeški Oče zanj skrbi. — Oj dragi dom, zate jaz gorim, zate jaz živim. — Globoko za lesom v senci Vile prebivajo.

Pomni:

„Za“ je predlog. Predlog „za“ se veže z roditeljem, tožilnikom ali z orodnikom. Z roditeljem zveži čas. Mesto „za me“, „za te“, „za njega“ in „za nje“ pravimo često „zame“, „zate“, „zanj“, „zánje“.

202. Dopolni naslednje stavke v oklepajih!

Za (hlad) (za hlada = dokler je še hladno bilo) smo odrinili od doma. Za (čas) začne žgati, komur je kopriva mati. Za (dan) smo prišli domov. Za (turške vojske) so Slovenci mnogo trpeli. Oko za (oko), zob za (zob). Za (lenuh) skorja kruha. Kdor za (smola) prime, se osmoli. Vojaki gredo v boj za (domovina in kralj). Vino ni za (otroci). Stric mi je bil za (boter) pri sv. birmi. Našega očeta so izvolili za (župan). Jožef je bil prvi za (kralj). Mnogo otrok je zbolelo za (oslovski kašelj). Dan za (dan), leto za (leto) hitro mine. Kdor ni bil za (peč), ne hodi drugih za (peč) iskat. Za (pridni) za (vsak grm) kos kruha, pod vsakim kamenom krajcar. Na levi, na desni za (grič) je grič, drevo za (drevo), za (ptič) je ptič. Ukradena reč za (gospodar) kriči.

*203. Veži predlog „za“ z besedami za dvopičjem! (Stavke!):

za: svetli dan, rano (priti), prejšnji župan, naš kralj, križarske vojne, ljudsko preseljevanje; — miza (sesti), meter (daljši), las (zgrešiti), roka (prijeti), uho: množ. (potegniti), starši in dobrotniki (moliti), sin in hči: množ. (se truditi), potreba (denarja imeti), žeja (piti), smrt (bolan biti), vera (umreti), vol zamenjati, 5 para (kupiti), hlapec (tovariš, priča, boter) (biti), kralj (izvoliti), sin (vzeti), njiva (se tožiti), oče (vprašati); hrbet (stati), morje (biti), voditelj (hoditi), jaz, ti, on i. t. d. (bežati), potok (ležati), delo (hoditi), griža (trešljika, legar, jetika, pljučnica) (zboleti, umreti).

IV. Medmet.

1. Boben poje: tram, tram, tram! Kliče svoje trom, ri, rom! — Tra-ra, tri-ro, tra-ra, tri-ro! tako troben-taj ti! — Ku, ku! Kaj si vendar že tukaj? — Malin pravi: klip, klip, klop, deca pravi: top, top, top! — Kovač tam razsaja: „Bunkati, bunkati!“

Poišči v teh stavkih besede ali skupine glasnikov, ki posnemajo naravne glasove!

Pomni:

Z besedami (glasniškimi skupinami): tram, trom, ri, rom, tra-ra, tri-ro, ku, ku, klip, klop, tip, top, bunkati posnemamo naravne glasove.

2. Juhejsa, juhaj, prekrasen je maj! — Jagode so zrele že, hej, sedaj pa le po nje! — „Ha, ha, ha! Malo si me stresel, kape pa nisi mi odnesel!“ pravi mak vetru.

Pomni:

Z besedami (glasniškimi skupinami): „juhejsa, juhej, (juhaj), juhe, hej, ha-ha (ali: ha-ha-ha), hajsas (hajsasa), hopsasa“ izražamo svoje veselje, radost ali zadovoljstvo.

3. „Joj, joj, joj!“ drgeta Tine v snegu in vzdise. — Ej, čakaj prijatelj, da skupaj potujeva! — Eh, pusti me pri miru! — Oh, pridite mi na pomoč!

Pomni:

Žalost, nevoljo, gnus ali bolečino izražamo z glasovi: „joj, (joj-joj ali joj-joj-joj), o, oh, ej, eh, e, bes, a, aj, ah, ha, fej, as, hu-hu“ i. t. d.

4. Deček zakliče na travniku: „Hop, hop!“ Hoj, stavec, kar veslo zdaj v dlan, pa hitro na drugo tam stran čez šumno prepelji nas Savo! (Brodnik.). — Hajd na noge, le v korak! Čvrsto stopa korenjak. V vrsti redni vojska gre in razlega petje se: Hura!

Pomni:

Ako koga kličemo ali izpodbujamo, rabimo glasove: ala, evo, hajd (hajdi, hajdimo), hoj, hop (hopsa, hopsa-sa), hurá (vojaški bojni krik), na (nate), no, nu (nuj, nujmo, nujte), oj, slava, živijo, živelj! Zamolklo kličemo: he, pst, st.

5. Aj, ob mesečini plešejo Vile po zelenih travnikih! — „Ho, ho! No, vrabec, dober dan! Kosmata kapa, zdaj si ugnan!“ je zaklical deček vrabcu, ki se je ujel. — „Raca na vodi, ali ni to prekrasna pesemca?“

Pomni:

Kadar se čemu čudimo, vzkliknemo: a, aj, alá, e, ej, ho-ho, i, o, oj, kosmata kapa, raca na vodi i. t. d.

Pomni:

1. Glasove, s katerimi posnemamo naravne glasove, 2. glasove, s katerimi izražamo veselje (radost ali zadovoljstvo). 3. žalost (nevoljo, bolečino ali gnus), 4. nadalje tiste, s katerimi koga izpodbujamo ali kličemo, in 5. besede, s katerimi izražamo začudenje, imenujemo medmete (medm.).

Medmeti ne stoje v nobeni slovniški zvezi s stavkom. Za samostojnimi medmeti stavimo klicaj. Kadar stoji glavno ločilo na koncu stavka, stavimo za medmeti radi vejico.

*204. Poišči medmete v berilu . . .!

Spisje.

205. A. proda tekom leta mesarju B. par volov, 5 mladih prašičev in dvoje telet. a) A. sestavi račun (cene nastavi sam!) in piše list mesarju, proseč, da mu poplača račun, ker ima baš sedaj različna plačila. b) B. se oprošča in obljubi, da bode plačal sredi prihodnjega meseca. c) V določenem roku pošlje B.

dolžno svoto s poštno nakaznico, se zahvali za prijaznost in prosi, da se mu dpošlje pobotnica. č) A. napiše pobotnico in mu jo pošlje, zahvaljujoč se za prejeti denar.

Datum.

Velecenjeni gospod učitelj!

Ob nastopu novega leta se spominjam velikega truda, ki ste ga imeli z menoj, ko sem hodil v šolo v . . . Vam se imam zahvaliti, da sem tako lepo napredoval in se naučil toliko lepega in koristnega. Zategadelj dovolite, da Vam izrekam najtoplejšo zahvalo za vse meni izkazane dobrote in Vam, velecenjeni gospod učitelj, želim vse dobro in blago v novem letu.

Spominjajte se včasi svojega

hvaležnega učenca

I. I.

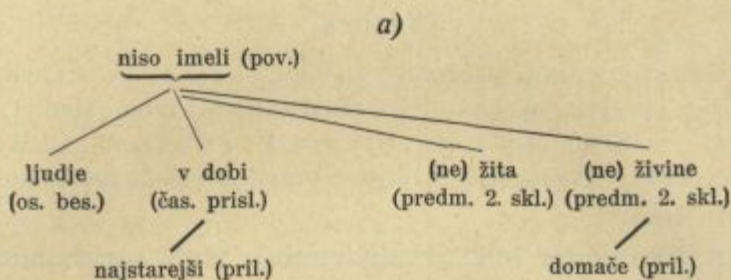
206. Vošči srečno novo leto: *a)* svojemu dobrotniku, *b)* stricu (ali teti), *c)* gosp. župniku itd.! V naslovu in nadpisu rabi pridevnike s predponami: pre-, vele- (na pr. prečastiti, velespoštovani, velecenjeni itd.)!

V. Stavkovi členi.

A. Ponavljalne vaje.

V najstarejši dobi ljudje niso imeli ne žita, ne domače živine. Ni jim bila znana tkana obleka, ne prstena posoda. Tudi si niso stavili hiš. Bili so lovci ali ribiči. Vsakovrstni lov jim je ugajal. Hodili so loviti zlasti divje konje. Kovin niso poznali; kosti so jim služile za orožje. Iz kremenjaka so si napravljali nože, pile, žage, sekire, osti za puščice. S takim orožjem so pobijali sovražne živali. Všeč jim je bilo le živalsko meso. Najprej so stanovali v zemeljskih votlinah. Pozneje so si volili za stanovališča kraje, kjer so bili varni sovražnih ljudi in zveri. Ob toplem vremenu so hodili skoro čisto nagi; sicer pa so jim rabile kože ubitih živali. Polagoma so se navadili krotiti živali ter so začeli sejati žito. Spoznali so, da je to delo človeku zelo koristno. Poiskali so si tudi ugodnejših bivališč.

207. Razčleni stavke tega spisa in določi vsako besedo, kolikor znaš in moreš, po naslednjih vzorcih:

b)

V	predl. z mestn.
najstarejši	prid. 3. stop. (k sam. „dobi“)
dobi	sam. — žen. sp. — mestn. edn.
ljudje	sam. — mošk. sp. — imen. množ. (v edn.: „človek“)
niso	pom. gl. z nikaln. - 3. os. množ. - sed. č. - dol. } glagol 3.
imeli	opis. del. pret. č. — mošk. sp. — imen. množ. } os. množ. pret. č. - dol.
ne	nikalnica
žita	sam. — sred. spol. — rod. edn.
ne	nikalnica
domače	prid. — 1. stop. (k sam. „živine“)
živine	sam. — žen. sp. — rod. edn.

208. Izpremeni a) nikalne stavke v trdilne, b) trdilne s tožilniškim predmetom v nikalne!

B. Osebkovova beseda.

1. Imenovalnik.

Solnce ne sije tako lepo kakor materino oko. — Zakon narave je tak, da iz malega raste veliko. — Denar le ti imej in glej, da ne bo denar imel tebe. — Eden za vse, vsi za enega! — Vsak ni za vse. — Ni pametno, krta preganjati. — Pojdi je velelnik. — Izpod je sestavljen predlog. — Ali je vprašalna členica. — In koj se oglasi jih sto: Le-ta nam županil ne bo. — Gorkega poletnega dne se je kopalo več otrok v našem potoku. — Koder mnogo sadja zori, tamkaj je mnogo pridnih ljudi. Določi v teh stavkih osebkovo besedo! Povej, kakšno besedno plemo je os. bes.!

*209. Določi osebkove besede po govornem plemenu v berilu „Uganki“, v povesti „Kmet in sinovi“ in v basni „Jablan in smreka!“

2. Zvalnik.

Kriste, usmili se nas! — Pojdi, brate, le z menoj! — Tine, prinesi mi vode! — Slovenec, tvoja zemlja je zdrava! — Stvar sem tvoja, Stvarnik siloviti! — Mogočni kralj! Pomagaj nam! — Oj kmet, li veš do kruha pot?

Pomni:

1. **Ako koga kličemo (zovemo), stoji samostalnik v zvalniku (zvaln.).**

2. **Zvalnik ima le pri nekaterih samostalnikih moškega spola svojo posebno obliko na končnico „-e“ (Brate! sine! striče! Bože! Pavle! Tine! Krištofe!).**

3. **Navadno nam rabi imenovalnik namesto zvalnika.**

4. **Za zvalnikom se stavi vejica; kadar stoji zvalnik sredi stavka, se stavi vejica tudi pred njim. Za samostojnejšimi ogovori se stavi klicaj.**

*210. Poišči zvalnike v berilu „Na razstanku!“

C. Povedkovi skloni.

1. Povedkov imenovalnik.

1.

Razčleni naslednje stavke in izpiši glagole, pri katerih stoji povedkov imenovalnik:

Split je pomorsko trgovišče. — V srce zadeta srnica ostane mrtva. — Čim više v gorah stopamo, tem redkejšje postajajo kmetije in hiše. — Brez solnca bi postalo vse mrtvo. — Ravan med Olomucem in Kromerížem v Čehoslovaški se imenuje Hana, prebivalci Hanaki. — Za dobitev morske soli napravljene gredice se kličejo soline. — Zakaj znani cvetki pravijo „sirotica“ ali „mačeha“? — Tvoj odgovor se mi ne zdi prav. — Svinčnikova tvarina se imenuje grafit.

2.

Deček je zrastel krepek mož. — Lep in snažen hodim okrog. — Kos v kletki dremoten sanja o zelenem, svobodnem gozdu. — Brezskrbna se srna igra. — Živina postaja spomladi po hlevih nemirna.

Pravijo, da je Bog nekdanj prihajal kot tujec na zemljo. — „Objokan narod naš v tem hipu stoji na prahu in posipu, . . . stoji drhteč sred razvalin kot siromak.“ Tako poje pesnik Funtek o ljubljanskem potresu, ki se je zgodil leta 1895.

Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

1. **Povedkov imenovalnik (zlasti pridevniški in deležniški) rabimo često pri raznih drugih glagolih.**

2. **Tu in tam ga jemljemo v rabo s členico „kot“.**

*211. Odgovori naslednjim vprašanjem s povedkovim imenovalnikom:

Kakšen leži junak na zemlji? (krvav). — Kakšni zrastejo običajno karpi? (50 cm dolg). — Kakšen se ribič na veslo opira? (truden). — Kot kaj je prijatelj znan? (umetnik). — Kakšen sedi Gruden v ozki klopi? (sklonjen). — Kaj zraste sčasoma drevesce? (mogočno drevo). — Kakó si služijo marsikateri ljudje kruh? (kot ogljar, drvar in lovec).

2. Povedkov roditelj.

1.

Za uk si prebrisane glave, pa čedne in trdne postave. — Postave so bili stari Slovani visoke in krepke. Dobrohotni so bili ter iskrenega srca. — Drevesa so različne barve, rasti, peres. — Vsi liča bodite veselega!

Ta zlat je kralja Matjaža. — Ta njiva je mojega brata. Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

1. **Povedkov roditelj odgovarja kakor povedkov imenovalnik vprašalnicama kakšen in čigav?**

2. **Poleg samostalnika v povedkovem roditelju mora stati prilastek: ta njiva je mojega brata. Brez prilastka: ta njiva je bratova.**

3. **Nikoli ne govori in ne piši: ta njiva sliši mojemu bratu!**

212. Odgovori s povednim roditeljem naslednjim vprašanjem! Roditelj podčrtaj!

Kakšna je mačka? (lepa, okrogla glava). — Kakšen je krt? (črna, žametasta dlaka). — Kakšen je slon? (izredna ve-

likost). — Kakšna je raca? (težke, kratke noge). — Kakšna je čaplja? (dolge noge). — Kakšen je kos v kletki? (trudne oči in pobito srce). — Kakšen je bil učitelj? (čvrsti obraz in jasne oči). — Kakšen je bil pokojnik? (blago mišljenje). — Kakšni pa ostanemo mi? (eno srce, ene misli).

Čigav je grad v Ljubljani? (ljubljsko mesto). — Čigavo je posestvo zraven naše šole? (gospod župnik). — Čigava je ta računica? (moja sestra). — Čigava je hiša sredi vasi? (vaški krčmar).

Vprašanjem: Čigav i. t. d. odgovori tudi samo s pridevniškim imenovalnikom! (Gl. gori točko 2.)

3. Povedkov družilnik (orodnik).

Moj brat je imenovan učiteljem pri Sv. Križu. — Naš oče so izvoljeni županom. — Bil je izbran voditeljem mladih dijakov.

Razčleni te stavke!

Pomni:

V izrazih: imenovati učiteljem, izvoliti županom, izbrati voditeljem stoji povedkov samostalnik v družilniku (orodniku).

Postavi v naslednjih stavkih povedkov družilnik:

Moj stric je bil izvoljen (občinski svetovalec). — Materin brat je bil imenovan (profesor bogoslovja). — V prvi balkanski vojni leta 1912. je bil takratni prestolonaslednik, sedanji naš kralj Aleksander I., postavljen (voditelj glavnemu delu srbske armade). — Naš župan je izbran (predsednik) bralnega društva.

4. Povedkovo razmerje.

Stari Huni so bili brez brade. — To je bilo Bogu po volji. — Na mački je vse v najlepšem razmerju. — Kakšna je ostala struga vse poletje? (voda, brez). — Svinčnik je iz grafita. — Boka Kotorska je izmed najlepših krajev sveta. — Sloga je od Boga.

Prebivalci tega kraja so sloveli daleč okrog za zelo premožne in srečne ljudi. — Za hlapca nam je služil mnogo let. — Naš sosed se piše za Logarja.

Bil je izvoljen za župana (gl. gori: županom!).

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. Glagola „biti“ in „ostati“ določuje tudi sklon s predlogom ali povedkovo razmerje (pov. razm.) na vprašanje kakšen, a, o?

2. Sem gredo tudi izrazi: imenovan biti za kaj, sloveti za kaj, pisati se za kaj, služiti za kaj, voliti za kaj in slični (glej te vadnice str. 75.!).

*213. Odgovori s povedkovim razmerjem naslednjim vprašanjem:

Kakšen je malokateri človek? (skrb, brez). — Kakšna je moja ura? (srebro). — Kakšna so vina Slovenskih goric? (najboljša vina v deželi, izmed). — Kakšen je bil ubožček? (klobuk, brez). — Kakšna je deklica? (božja volja, po). — Kakšno ni krtovo rahljanje zemlji? (na kvar). — Kakšen je bil starec? (leta, pri). — Za kaj je bil imenovan? (učitelj). — Za kaj je znan naš prijatelj? (dober zdravnik). — Za kaj slovi slovenski narod? (pobožen in delaven).

Spisje.

214. Piši prijatelju, kako popisuje Trdina „Jaselec Stolarjevega Jožka“. (4. čit., str. 93.—95.) (Gl. „Jaslice“!) Primerjaj list str. 7.! (O veliki noči.)

215. Ljudje v najstarejši dobi. Ponovi vajo na str. 66. te vadnice po teh točkah: 1. Česa ti ljudje niso poznali? — 2. Kako in od česa so živeli? — 3. Iz česa so si delali orožje? — 4. Kje so stanovali? — 5. Kako so bili oblečeni? — 6. Začeli so krotiti živali in sejati žito.

216. Primerjaj Dalmatinsko Primorje in Hrvatsko Primorje! (4. čit., str. 223. in 227.)

217. Važnost vetrov. 1. Veter dela vreme. 2. Važnost vremena. 3. Kako veter vpliva na zemljo? 4. Kako škoduje sadonosniku in setvam? 5. Veter raztroša plevel. 6. Kako nam še posebe koristi veter?

C. Predmet.

1. Katere besede nam služijo za predmet.

Kdo je času dal perut ubežno? Kdo je ljudstvom čudno pota umeril? — Pomlad razveseljuje mlade in stare. — Tebi, večno Bitje, se uklanja človeštvo. — Bog ne da nikomur

vsega. — Prijatelja spoznati nesreča te uči. — V mestu je videl tisoč novih reči. — Od začudenja je vzkliknil: „ah!“ — V drugi vrsti vidiš „pri“ debelo tiskan.

Razčleni te stavke na znani način in določi predmete po besednem plemenu!

Pomni:

Za predmet nam služijo zlasti imena in nedoločniki.

*218. Določi predmete po besednem plemenu in sklonu v berilih: Leni sluga, Modrijan in ošabnež, Drago zeljce, Volk, jelen in zajec, Oslova senca.

2. Predmetni in brezpredmetni glagoli.

Citam: čitam stavek. — Koristim: koristim bližnjiku. — Potrebujem: potrebujem obleke. — Čudim se: čudim se prizoru. — Veselim se: veselim se petja.

Stojim. Ležim. Spim. Grem. Cvetem. Slovim. Umrem. Bliska se. Dani se.

Spim sladko spanje. Grem težko pot.

Pomni:

Glagoli so predmetni (predm. gl.), ki dobivajo predmet in brezpredmetni (brezpr. gl.), ki ne morejo imeti predmeta. Izjemoma pravimo: spim sladko spanje, grem (hodim) težko pot, umrem lahko smrt.

*219. Poišči v spisu na str. 3. te vadnice predmetne in brezpredmetne glagole!

220. Loči naslednje glagole v predmetne in brezpredmetne: skakati, vprašati, smejati se, dvigati, vleči, tiščati, segati, izprehajati se, samovati, stradati, usmiliti se, potovati, prilomastiti, prilizovati se, stanovati, priti, odkleniti, štrleti, goditi se, izpustiti, kreniti, ogibati se, dospeti, pokriti, strmeti, veseliti se, vleti, zahvaliti, zijati, posojati, lotiti se, stisniti, moleti (molím: zobčasti vrhovi molé kvišku), molíti (molím komu kaj: roko moliti (pomolíti prijatelju).

Kateri izmed teh glagolov so dovršniki, kateri nedovršniki? Napravi z njimi stavke!

221. Izpiši iz berila „Lipa“ brezpredmetne glagole!

3. Predmetni tožilnik.

Stari Slovani so najrajši obdelovali polje, redili živino in gojili čebele; najbolj so čenili kobile. Prvi so poznali plug ali oralo. Sejali so pšenico, oves, ječmen, rž in proso. Žito so znali tolči in v žrnvah mleti, iz moke pa peči kruh.

Razčleni te stavke na znani način in določi predmete po sklonu! Izpremeni stavke v nikalne!

Pomni:

1. **Mnogo predmetnih glagolov zahteva tožilniški predmet. Imenujemo jih prehajalne glagole ali prehajalnike (Preh. gl. ali preh.).**

2. **V nikalnih stavkih stopi roditeljski predmet na mesto tožilniškega. (Gl. Jezik. vadm. 3. del., str. 63.!)**

3. **Zapomni si izraze: pobrati jo, pobrisati jo, kreniti jo, mahnuti jo, udreti jo, popihnuti jo, potisniti jo, udariti jo kam!**

*222. Tvoji trdilne in nikalne stavke s temile besedami (če možno tudi v dvoj. in množ.):

Vojak mora zapustiti (domovina); dijak ostaviti (rojstni kraj); ropot zbuditi (otrok); dekla snažiti (kuhinja); hlapec mazati (kolo); strežaj odpirati (vrata); pastir napajati (govedo); dober otrok spoštovati (starši); lončar delati (lonec); polž nositi (hiša); mati svariti (dete); glad moriti (lenuh); mi radi častiti (Bog); pes loviti (zajec); sodnik kaznovati (tat); lovec ustreliti (srna); birmanec dobiti (dar); jezdec razjahati (konj); groza prehajati (otrok sam v temi); župan oglasiti (naznanilo); zemlja živiti (ljudje); oče vesti (sinek v šolo); mrviti — drobiti (kruh ptičkom); zdravnik utešiti (bolnik); veter pripogibati (drevje); prelomiti (dana beseda); hraber vojak vihteti (meč); sovražnik podjarmiti (naša dežela); vihar potopiti (ladja); nezrelo sadje povzročiti (bolezen); otrok zahvaliti (starši za dobrote); železnica pospeševati (promet); mlinar ustaviti (mlin); napotiti (priatelj na pravo pot); otroci radi zreti (svetla reč); lovec slediti (jelen).

223. Poišči prehajalnike v spisu na str. 17. te vadnice! Prav tako v pesmi „Bog“!

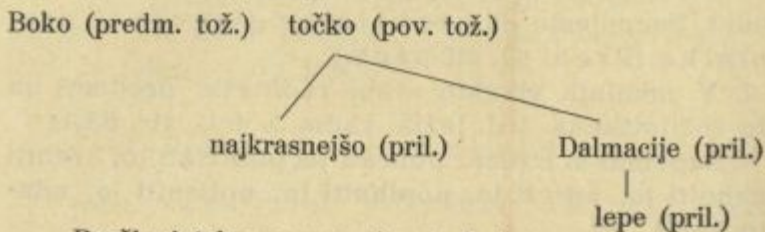
4. Predmetni in povedkov tožilnik.

Boko zovejo najkrasnejšo točko lepe Dalmacije. — Zbero si pa kosa potem gospodarja. — Tata so našli zjutraj mr-

tvega. — Mater najdem bridko jokajočo. — Sreča često stori ljudi ošabne. — Nosila je kito s trakom prepletено. — Videl sem zajca bežati (**bežečega**). — Straže priženo ujetega kmeta kot vohuna pred generala. — Vsi ga poznajo kot vestnega delavca.

Boka se zove (je) najkrasnejša točka...

zovejo (pov.)

Razčleni tako vse gornje stavke!

Pomni:

1. **Kakor stoji zraven osebkove besede često povedkov imenovalnik, tako stoji poleg predmetnega tožilnika često povedkov tožilnik (pov. tož.).** Povedkovi tožilniki so v gornjih stavkih točko, gospodarja, mrtvega, jokajočo, ošabne, prepletено.

2. **Tudi nedoločnik (bežati) stoji za povedkov tožilnik.** Vendar je pravilneje, da se rabi za glagoli „videti“, „slišati“, „najti“, deležnik sedanjega časa na -č.

3. **Tu in tam jemljemo povedkov tožilnik s členico „kot“ v rabo.**

4. **Primerjaj „Boko zovejo najkrasnejšo točko“ in „Boke ne zovejo najkrasnejše točke“ (pov. rod.). „Sreča jih stori ošabne“ in „Sreča jih ne stori ošabnih“ (pov. rod.).**

*224. Poišči v naslednjih stavkih predmetne in povedkove tožilnike:

Našega psa kličemo Sultana. — Pri prijatelju imam pisma sbranjena. — Zemljo imenujemo „krtovo deželo“. — Vrnivši se domov sem našel mater oslepelo. — Imate li ptičke v kletki zaprte? — Žitno polje je videl po nevihti uničeno. — Mati je našla otroka spečega na trati.

225. Izpremeni stavke 224. naloge v nikalne!

226. Dopolni naslednje stavke s povedkovim tožilnikom: Izkažimo se vselej (hvaležen)! — Pastirček zagleda ovco (ležati) v prepadu. — Potrpežljivost dela težave (prijeten). — Gospod ugleda siromaka (sedeti) na klopi pred hišo. — Kristusa imenujemo (Odrešenik).

5. Predmetni tožilnik in povedkovo razmerje ali povedkov družilnik (orodnik).

Izvolili so ga za župana (pov. razm.); izvolili so ga županom (pov. družilnik ali orodnik).

Gospod minister prosvete je mojega sošolca imenoval (= naredil) za učitelja (učiteljem). (Gl. str. 70. in 71. te vadnice!)

*227. Dopolni naslednje stavke s povedkovim razmerjem in tudi s povedkovim družilnikom (orodnikom)! V široko tiskanih stavkih rabi členico kot:

Hrvatski velikaši so priznali ogrskega kralja Kolomana za svojega kralja ter ga venčali za kralja Hrvatske in Dalmacije. — Minister je mojega očeta imenoval (okrajni glavar, profesor). — Ptiči so si orla izbrali (vladar). — Ljutomersko vino smatrajo (najiminitnejši) v Sloveniji. — Spoznali so ga (vreden take slave). — Strica častim (svoj dobrotnik). — Poklicali so ga v družbo (reditelj). — Čislali so ga (izvrsten vojskovodja). — Odvedli so jo (hudodelnica) v ječo.

6. Predmetni dajalnik.

1.

Bogu posojuje, kdor u božcu kaj daruje. — Kdo po cvetju kaže pot čebeli? Kdo postrvi da plavute bistre? Kdo ubral je slavcu mile strune?

Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

Marsikateri predmetni glagol se družijo tudi z dajalnikom.

*228. Tvori stavke z naslednjimi besedami! Kjer je možno, postavi stavek tudi v dvojino in množino!

Čast iti (Bog), ne (ljudje). (Lepa beseda) se spodobiti tudi lepa obleka. Bog rad prizanašati (skesan grešnik). Telovadba

koristiti (telo). Ne zaupati (prilizovalec). Sestra streči (bolna teta). Gledalec se smejati (šaljivec, nerodnost Mihova). Ne se rogati (berač, nesrečnež, součenec). Mladina se ne sme posmehovati (siva glava, starček). Zima se umikati (pomlad). Učitelj odzdravljati (učenec). Podnebje prijati (sadjarstvo, rastline). Odleči (bolnik): odleglo je b. Radi pomagajmo (ubožec)! Ne smemo ugovarjati (starši, učitelji). Ne morem ustreči (tvoja želja). Umaknimo se (nevarnost, nakana)! Ne udajmo se (lenoba, strast, sovražnik)! (Mačka) se je zahotelo po pečenki. (Ti) je videti bolest.

229. Napravi stavke z glagoli: služiti, veleti, vevati, verovati, zapovedati, zapovedovati, zaukazati, bližati se, ponuditi se, pridružiti se, izneveriti se, tožiti se, studiti se, sanjati se!

2.

Kako prijetna in dobrodejna je ta slika človeškemu srcu in očesu! — Pokrajina ob izlivu Dije je o povodnji podobna velikemu jezeru. — Dež je zemlji zelo potreben in koristen.

Razčleni te stavke na znani način in izpiši dajalniške predmete!

Pomni:

Tudi pridevnike določujemo z dajalniškim predmetom.

230. Odgovori temle vprašanjem:

Komu ali čemu je strup včasih koristen, je mraz škodljiv, bodi noša primerna (stan), bodi plačilo primerno (delo), je kaplja enaka (kaplja), je priden otrok vseč (Bog in ljudje), je brat podoben, je zemlja podobna, je krt koristen, moramo zvesti biti (dana beseda), moramo poslušni biti, mora bolnik udan biti (božja volja), mora kristjan pristojno živeti (svoja vera), je solnce dobrodejno, je mokrota potrebna, je prijatelj mil (prijatelj), je vonj rože prijeten (mi vsi), je sošolec dober (sošolec), je jajce enako (jajce)?

7. Predmetni rodilnik.

1.

Ljudje čakajo Njegovega Visočanstva. — Ustavijo se, iščejo studenca. — Ptičje oko ne izgreši niti najmanjšega črvička. — Po Krasu pomanjkuje vode.

Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

Marsikateri predmetni glagoli zahtevajo rodilniški predmet.

*231. Tвори stavke z naslednjimi besedami! Besede v okroglih oklepajih rabi za predmete!

Čakati (smrt, povelje, beli dan); dočakati (visoka starost, nova doba), iskati (sreča, knjiga, izgubljeni denar, veselje, radost); manjkati (voda, moč, sreča, bogastvo); nedostajati — manjkati (podpora, prijatelj, hrana); pogrešati (ljubezen, prijateljstvo, naklonjenost); stradati (kruh); upati (uspeh, napredek, boljša bodočnost); želeti (sreča, boljša usoda, bogastvo, prijatelj); bati se (delo, zver, sovražnik); dotakniti se [dotikati se] (slanina, prepovedani sad, vroča peč); domisliti se (ubogi sorodnik, lanska nesreča); iznebiti se (nadležni človek), kesati se (greh, slabo dejanje); lotiti se (težko delo); nagledati se (krasno poslopje, dragocena obleka, morje); najesti se (krompir); napiti se (sveža voda); naveličati se (gledanje); nazobati se (proso, črešnje); odkrižati se (nadležen gost, neprijetno delo); ogibati se (lažnivec, lenoba, pijanec, slaba družba, nevarnost); poprijeti se (delo); preobjesti se [preobjedati se] (detelja, zelje, trava); rešiti se (nevarnost, hudodelnik, mrčes); spomniti se [spominjati se] (smrt, izkazana dobrotà, umrli); učiti se (rokodelstvo, poljedelstvo, tuj jezik); ustrašiti se (pes, divja žival, slon); varovati se (prva luknja na rokavu, laž in tatvina, hudobija, stekel pes); veseliti se (dobro kosilo, priden otrok, lepo izpričevalo, nova obleka, mlado drevo).

2.

Škoda je takib lepih obrazov. — Pred davnim časom še ni bilo jezera pri Celovcu. — Nikjer ni žive duše. — Pri potresu ni hiše ostalo cele.

Pomni:

1. **Rodilniški predmet stoji tudi pri glagolu biti, združenem z besedami: škoda, strah, groza, sram, skrb;**

2. **pri glagolih biti in ostati v nikalnih stavkih.**

232. Odgovori naslednjim vprašanjem: Česa te je strah? — Česa nas bodi sram? (hudobija, laž, lenoba). — Česa te bodi skrb? (marljivost, učenje, snaga). — Česa vas je bilo groza? (strašen prepad). — Česa je treba? (poštenost, zdravje). — Česa ti je žal? (žaljiva beseda). — Česa nam bodi mar? (naš jezik). — Koga ni bilo doma? (gospod, mati, dekla). —

Koga že davno ni več? (orjaki). — Česa ni v zaprti sobi? (dober zrak). — Česa ne bo ostalo na kamenu? (kamen). — Česa po toči ni ostalo nepoškodovanega? (Niti eno drevo). —

3.

Nalomi prav košatih vej! — In kamorkoli se ozreš, prelepih vidiš ptic. — Sadja sočnega ponuja ti vrt. — Razkošnega cvetja ponuja ti maj. — Zgradili so novih tovarnen.

Ponujal mi je hišo na prodaj. — Zgradili so severno železnico. — Videl sem lepo ptico.

Razčleni te stavke in določi predmetni sklon!

Pomni:

Marsikateri prehajalnik družimo z roditeljskim predmetom, kadar mislimo na nedoločen del ali nedoločno število reči; pravimo: prinesi vode, vina, kruha, navozi kamenja, nanosi detelje, a: prinesi kupico (vode), kos (kruha), stol, navozi kup (kamenja), nakosi košaro (detelje) i. t. d.

*233. Tvori stavke z le-temi besedami: dobiti [dobivati] (sol); imeti (delo, moka, sladkor, olje); prinesiti (zlato, kadilo); nabrati [nabirati] (med, jagode, suha drva); nakupiti (blago, sadje, različne reči); nanesti [nanositi] (pesek, suhljad, listje, stelja, krma); nakopati (premog, železna ruda); naprositi (delavci); natrgati (rožice, jabolka, hruške, grozdje); natrositi (zrnje, listje, cvetje); ponuditi [ponujati] (živež, blago, veselje); pridobiti (blago, denar, bogastvo, prijatelji); pridelati (živež, vino, žito); prinesiti [prinašati] (hrana, prst, cvetice, knjige); pripeljati (krompir, repa, meso); videti (dragocenosti, lepe reči).

4.

Kdor malega ne cení, velikega vreden ni. — Sam sebe sem bil vesel. — Medved ni žejen krvi. — Slovenija je pre-moga precej bogata.

Razčleni te stavke!

Pomni:

Rodilniški predmet zahtevajo tudi nekateri pridevniki.

*234. Odgovori temle vprašanjem:

Koga ali česa je učenec željen (čast, uk, pohvala, odlikovanje), skopuh lákomen (denar), marsikateri človek l. (čast), nesrečnik potreben (pomoč, tolažba, dober svet), truden popotnik p. počitek, mir), drevo polno (sadje, cvetje), skleda p. (juha), cerkev p.

(ljudje), obleka p. (madež), delavec vreden (plačilo), zatoženec kriv (tatvina, hudodelstvo), vsi dobri ljudje deležni (milost božja), Slovenija bogata (vino, premog, les), starši veseli (pridni otroci)?

8. Glagoli z dvema predmetoma.

Nemila sekira je kraškim hribom vzela zeleni lišp in zemlji zavetje ter odprla grozoviti burji pot. — Poslednjemu na večer sen stisne mu oči.

Bik brani čredo sovražnikov. — Prosi ga oprostjenja! — Usmiljeni deček je Vile obvaroval solnca. — Skrb me je tvoje bodočnosti.

Bog vam podeli kruha belega! — Pavliha si je moral pri ljudeh strehe prositi. — Lažnivemu otroku je treba šibe.

Razčleni te stavke in določi predmete po sklonu.

Pomni:

Marsikatero glagole dopolnjujemo z dvema predmetoma: a) s tožilnikom in dajalnikom, b) s tožilnikom in roditeljskim, c) z dajalnikom in roditeljskim.

*235. Tvoji stavke z naslednjimi besedami na vprašani komu? (čemu?) kaj?

darovati (ubožec — obleka); dati (součeneč — pero); izkopati (potok — boljša struga); izročiti (gospod — pismo); izvoliti (dežela — vladar); naložiti (konj — breme); napisati (prijatelj — naloga); natovoriti (osel — vreče); obljubiti (prijatelj — zvestoba); očitati (učenec — malomarnost); odpustiti (grešnik — grehe); podeliti (dobrotnik — sreča); pokazati (tujec — prava pot); poročati (starši — nesreča); povrniti (sodrug — posojena knjiga); zaupati (prijatelj — tajnost).

Napravi še slične stavke z glagoli: poslati, pošiljati, posoditi, posojati, povedati, praviti, prepustiti, prepuščati, prinesiti, privoščiti, prizadeti, velevati, zapustiti, zaukazati.

236. Rabi dajalnik „si“ in drug predmet v tožilniku pri glagolih: služiti, šteti (v čast), prizadevati, misliti, obrniti (v prid), prinesiti, privoščiti, prignati, pripeljati.

237. Tvoji stavke z naslednjimi besedami in vprašalicama: koga? česa?

braniti (součeneč — nezgoda); ubraniti (konj — obad); obvarovati (otrok — nesreča); odvezati (prijatelj — dana beseda);

oprostiti (zatoženec — kazen); prositi (sosed — pomoč); rešiti (sovražnik — velika nevarnost); strah biti (otrok — tema); sram biti (učenec — slaba tovarišija); skrb biti (učenec — snaga; vel.); groza biti (deklica — strašna strmina).

238. Tvorì stavke z naslednjimi besedami na vprašnji komu? česa?

manjkati (marsikdo — zdravje); nedostajati (viničar — premoženje); ponuditi (učiteljica — cvetice); prinašati (mladiči — hrana); podariti (prosjak — topla obleka); treba biti (nepokorni otrok — kazen); potreba biti (vsak človek — zrak); mar biti (marljivi učenec — snažna naloga); žal biti (jaz — nepremišljena beseda).

Rabi dajalnik „si“ in drug predmet v rodilniku pri glagolih: iskati, prositi, pričakovati, upati, želeti!

Spisje.

239. Vrbsko jezero. (4. čit., str. 205.) 1. Rodovitno polje nekdam tam, kjer leži zdaj Vrbsko jezero. — 2. Prebivalci na večer velike sobote. — 3. Starček jih opominja. — 4. Prinese sodček pod pazduho in zopet svari. — 5. Ljudje ga zasmehujejo. — 6. O polnoči strašen vihar, huda ploha, vsi žalostno potonejo. — 7. Zjutraj po nevihti je bilo tam jezero.

240. Knjigotiskarstvo. (4. čit., str. 303.—305.) 1. Težavno prepisovanje knjig v starih časih. 2. Lesorezi. 3. Izumitev Guttenbergova. 4. Schöffler in Fuš. 5. Posledice teh izumitev.

241. Hlapenje. (4. čit., str. 165.): 1. Veter hitro posuši perilo. — 2. Kako in zakaj? — 3. Zakaj se posuši umiti pod hitreje, če so okna in duri odprta. — 4. Voda na zraku izhlapeva (mlake, potoki, reke, jezera, morje). — 5. Tudi ljudje in živali izgubivajo mnogo mokrote. — 6. Zakaj te zebe, ako stopiš iz kopeli? — 7. Kdaj tekočine hitreje izhlapevajo?

242. Prevodniki toplote. (4. čit., str. 162.—164.): 1. Telesa prevajajo toploto. — 2. Dobri prevodniki (kovine), slabi prevodniki (les, slama, papir, volna, preja, kožuhovina, sneg). — 3. Kdaj rabimo dobre prevodnike? (Razlika med železno in lončeno pečjo). — 4. Iz česa imamo obleko? Zakaj?

D. Prislovje.

1. Prislovje samostalnik.

1.

Same žalosti je oče zbolel. — Leta 1682. je razsajala v Mozirju kuga. — Vsak dan pozdravlja tebe, cerkvice, duša vesela. — Jeseni zleze belouška v svojo luknjo. — Toda že meseca sušca jo je mnogokrat videti. — Turška moč se je pričela koncem 13. stoletja. — Sreče iščem križem sveta.

Pes zeva od vročine. — Po slabi tovarišiji rada glava boli. — Tudi v sili, v šali se ne laži! — Vsak pometaj pred svojim pragom! — Hujše je za žejo umreti nego pod mečem.

Določi v teh stavkih prislovja! Določi jih tudi po besednem plemenu in sklonu!

Pomni:

Prislovja izražamo s samostalniki brez predloga ali s predlogom.

243. Določi, katere vrste so in na kateri način so izražena prislovja v naslednjih stavkih! Zapiši tudi vprašalnico, kateri odgovarjajo!

Napuh spravlja v nesrečo. — Ne goni reveža od praga! — Veselja mi srce igra. — Z lahkimi koraki stopica dete zraven matere.

Kuhinjsko sol dobivamo iz kamene soli. — Tem potom ne dosežemo namena.

*244. Odgovori naslednjim vprašanjem v 1. odstavku s samostalnikom brez predloga, v 2. odstavku s sam. s predlogom:

1. Kedaj se prikaže vrtni belin? (konec majnika, začetek junija.) — V katerem času se je stavba izvršila? (tek enega leta). — Kdaj so prinesli naši vojaki iz Šlezije in Češke prvi krompir k nam? (leto 1778.). — Kdaj se vrata odpró? (vsak hip). — Kako dolgo že hodiš v šolo? — (4 leta).

2. Zaradi česa poka zemlja? (vročina). — Od kod dobivamo železno rudo? (zemlja). — Zakaj je Kristus trpel za nas? (ljubezen do človeštva). — S čim hodi berač? (palica). — Kdaj se moramo učiti? (mladi dnevi). — Obkorej vstajaš poleti? (peta ura).

Rjavi medved meri polgrugi meter do dva metra. — Podlasica zraste pedenj dolga. — Naša tabla je dva metra dolga in en meter široka. — Ta kos sladkorja tehta štiri kilograme. — Vzdignil je tri stote težko kladivo. — Moj klobuk stane štiri krone. — Moj bratec je dve leti star. — Tri streljaje je še do mesta.

Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

1. **Tožilnik naznanja pri nekaterih glagolih in pridevnikih mero, težo in ceno ter odgovarja vprašanjem: koliko? kako dolg? kako širok? kako visok? kako težak? kako star? kako daleč? (načinovno prislovje).**

2. **Razločuj: „Trgovec je prodal (kaj?) tri metre (predmet) blaga“ in: „Blago meri (koliko?) tri metre“ (nač. prisl.)!**

245. Dopolni naslednje stavke z načinovnim prislovjem na primerna vprašanja:

V bližnjo vas je (ura hoda). — Ščuka je tehtala (4 kilogrami). — Moj svinčnik velja (2 vinarja). — Žito se vozi (poln voz) domov. — Mačka meri poprek (3—4 decimetri). — Jež zraste (3 decimetri) dolg. — Obstreljen zajec je letel še (4 streljaji) daleč. — Dete je (2 meseca) staro. — Ta kamen je (4 stoti) težek.

2. **Prislovje je pridevnik, deležnik ali zaimek.**

Marljivo, snažno in lepo piši! — Prsim dobro de pomladansko zelenje. — Goreče je molil za svoje starše. — Potuhnjeno je lisica gledala za lovcem. — Zakon prirode je tak, da iz malega raste veliko. — Več je vredna domača gruda nego na tujem zlata ruda. — Kdor noče izlepa, mora izgrda. — Mrzli veter tebe žene, ljuba ptičica, od nas. — Radi tega sem žalosten. — Vsak dela po svoje.

Bratski me je pozdravil in nagovoril slovenski.

Določi vrste prislovij v gornjih stavkih in besedna plemenena, s katerimi so izražena!

Pomni:

1. **Prislovja izražamo tudi s pridevniki, s pridevniškimi deležniki in zaimki.**

2. **Pravimo: nemški, slovenski, francoski, latinski, laški, (govoriti, pisati, znati), ali pa: po nemško, po slovensko, i. t. d.; napačno je: po nemški, po slovenski i. t. d. Pomni tudi: vsestranski, bratski, dejanski [so množ. orod.]**

*246. Razčleni naslednje stavke in določi prislovja tudi po besednem plemenu:

Nepričakovano se je ulila huda ploha. — Pozimi smo radi na gorkem. — Ozimina zagrne njive iznova s svojim nežnozelenim krilom. — V nedeljo pride stric k nam; z njim pojdem v mesto. — Če hočeš let veliko šteti, moraš od mladega zmerno živeti. — Po laško ne znam govoriti. — V šoli se učimo srbski, hrvaški, nemški in francoski govoriti. — Ogrska nižina je povečem velika pustinja. — Najel sem se do sitega. — Tega se moraš dodobra naučiti. — Ljubeče je mati zrla za odhajajočim sinom. — Pri tebi ni najti marljivosti; po takem ne dosežeš svojega cilja. — Ta mož je vsestranski izobražen.

Delaj marljivo in vztrajno!

3. Prislovje je prislovni deležnik.

Strmé občuduješ velikost cerkve v Marijinem Celju. — Beli golobčki se golčé priklanjajo. — Molé gredo romarji v cerkev. — Igráje sem se pri materi naučila šivati. — Drevje se zibáje pripogiblje. — Truma divjih plesalcev trepetáje ostrmi, ko prihrušči strašen vihar. (Vrbsko jezero).

Razčleni te stavke!

Strmeti: strmim: strmé; golčati: golčim: golčé; moliti: molim: molé; igrati: igram: igráje; zibljem: zibati: zibáje; trepečem: trepetati: trepetáje.

Pomni:

1. **Besede: strmé, golčé, molé, igráje, zibáje, trepetáje izražajo tudi prislovje; pravimo jim: prislovni deležniki sedanjega časa (prisl. del. s. č.).**

2. **Prislovne deležnike sed. č. tvarjamo kakor pridevne deležnike sed. č. le iz nedovršnih glagolov.**

3. **Prislovni deležniki sed. č. so nepregibni.**

247. Dopolni naslednje stavke s prislovnimi deležniki sed. č.:

Maliki so (grmeti) padali z oltarjev. — Popotnik je počival pod lipo (sedeti). — Otrok začne (plakati) pripovedovati,

da je izgubil 60 para. — Strn se nagiblje k tlom (čakati) samo še srpa in prijazno (kimati) ženjici. — Deska je padla (ropotati) na tla. — Delavec poprime (kopati) se tal. — Medved si liže šapo glasno (cmokati). — (Stati) sem poslušal očetove nauke. — V travi (ležati) je čital povest.

*248. Tvori naslednjim glagolom prisl. deležnike sed. časa: delam: delati: deláje; maham, motam, padam, plavam, ploskam, sekam, slušam, treskam, vladam, voham, zidam; plešem: plesati: plesáje; brišem, češem, kažem, režem, vežem, kličem; drgečem, grohočem, leskečem se, mečem, ropočem, rezgečem, šepečem; lažem, dišem, jočem, skačem, sučem, tičem se, iščem; devljem, gibljem, jemljem, klepljem, kopljem, pipljem, sipljem, snemljem, škripljem, tipljem, zobljem; kupujem: kupovati: kupováje; darujem, gospodujem, gostujem, kupujem, modrujem, napredujem, obedujem, potujem, premišljujem, pripovedujem, verujem, vzdigujem, vzdihujem, zaničujem; ti glagoli tvarjajo prisl. del. tudi tako-le; darujé, gospodujé, gostujé i. t. d.;

strmim: strmeti: strmé — ležim: ležati: ležé; hrepeneti, kipeti, grmeti, leteti, sloneti, strmeti, viseti; brenčati, cvrčati, držati, ječati, klečati, kričati, molčati, stati.

Tvori iz vseh teh glagolov tudi pridevne deležnike sedanjega časa!

Razločuj: gledáje (gledam) in gledé (gledim): Dete ploska gledaje za metuljčkom; glede na velikost (glede velikosti) je slavca primerjati vrabcu.

2.

Pod lipo sedé je potnik počival. Pod lipo sedeč je potnik počival. — Potovaje (potujoč) po Slovenskem vidimo marsikaj mičnega. — V šolo gredé (gredoč) sta se učenca pogovarjala.

Razčleni te stavke ter določi z deležniki izražena prislovja!

Pomni:

Namesto prislovnega deležnika s. č. rabimo tudi pridevniški deležnik, ki pa se tedaj ne pregiblje.

249. Rabi prislovni in pridevniški deležnik v tehle stavkih: (Prebirati) dobre spise in (govoriti) jih glasno na pamet si vežbamo slog. — (Zahajati) še solnce enkrat pozdravi svet.

— (Škripati) se vrata zapró. — Težko (stopati) se je berač bližal vasi. — (Brenčati) nabirajo čebelice strd. — (Šumeti) so valovi drli prek skale. — Srečo (želeti) sem se poslovil od prijatelja. — Pred oltarjem (klečati) je deklica pobožno molila. — (Premišljevati) božjo modrost sem se šetal po gozdu.

4. Prislovje je namenilnik.

Kos leta na hladni vodotoč si žejo gasit in se kopat, na senožet pa skakat in iztikat za hrano.

Razčleni ta stavek na znani način!

Pomni:

Tudi namenilnik stoji za prislovje in sicer za vzročno (namerno). (Gl. Jezik. vad. 3. del. str. 68.)

250. Odgovori naslednjim vprašanjem z namenilnikom:

Čemú hodi mačka na polje? — Čemú hodimo v šolo? — Čemú so se oče peljali v mesto? — Čemú si tekel k studentu? — Čemú hiti orač na njivo? — Čemú ste šli v cerkev? — Čemú greš k tabli? — Čemú je skočil učenec k vratom? (odpirati jih).

5. Prislovje je prislov.

1.

Zrak nas obdaja povsod. — Previdnost nikjer ne škoduje. — Ponekod so jeli na planinah opuščati planinarstvo. — Kdor je len, sčasoma je tudi lesen. — Hitimo zgodaj na delo! — Z vseh bregov in gričev se tokoma voda udara. — Nikar nas dalje ne moti! — Bog nam pošilja nadlog zato, da bi nas poboljšal.

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. Prislovja izražamo tudi z nepregibnimi besedami, ki jim pravimo prislovi (prs.).

2. Razločujemo prislove kraja, časa, načina in vzroka ali krajevne, časovne, načinovne in vzročne prislove (kr. prs., č. prs., nač., vzr. prs.). Razločuj prislovje od prislova!

251. Določi v naslednjih stavkih prislovja ter povej, s katerim prislovom je vsako izraženo:

Nenadoma se je izpremenilo lepo vreme. Dež je začel curkoma liti. Polagoma je nehalo deževati; a zaman smo čakali

solnca. Šele zvečer se je prikazalo. — Danes tukaj, jutri tam, drugi kraji, druga mesta; če ni vseč mi tu, drugam urno me popelje cesta. — Tod hodim jaz, drugod hodiš ti. Deček še nikoder ni potoval. Od nikoder ga ni. — Ne govori tako! Počasi ohlajeno jeklo je jako raztezno; zategadelj ga lahko rabimo za razna orodja.

*252. Napravi kratke stavke z naslednjimi prislovi:

1. s prislovi kraja: tu, tukaj, tam, tamkaj, tu in tam, sem, tja, sem ter tja, tod (skakati), drugod (letati), nikoder (hoditi), gori (zgoraj), doli, spredi (spredaj), zadi (zadaj), notri (znotraj), sredi, vun (ven), zunaj, nekje (je živel . . .), nekam (iti), drugam, blizu, daleč, vmes (reči, stopiti), kvišku, nizdolu (navzdol (drži pot), doma.

2. s prislovi časa: sedaj (zdaj), danes, jutri, zjutraj, zarana (vstati), zvečer, včeraj, drevi (bom pisal nalogo), davi (je slavnica pala), še, šele (danes je prišel naš gost), že (ali si že tukaj?), skoro, potem, naposled (nazadnje), vsekdar, vselej, letos, lani, nekoč, nekda, kmalu, poprej, sčasoma (se privaditi redu), včasi (včasih), često (čestokrat) = mnogokrat (pogostoma), večkrat: enkrat, dvakrat, trikrat . . . desetkrat . . . stokrat . . . tisočkrat, prvokrat (sem videl mesto), drugokrat, tretjokrat, četrtokrat . . . desetkrat . . . stotokrat . . . tisočkrat; prvič, drugič, tretjič, četrtič, petič itd., zopet, osore (obsorej, osorej) = ob tej uri (se je zgodila nesreča), dosore (dosorej) = do te ure (sem ga čakal), dosle (doslej) = dosihdob (dosihmal) (še nismo stradali), dotle (dotlej) (bo vse v redu);

3. s prislovi načina: tako, drugače, nekako (bolan sem), nikakor, počasi, polagoma, nagloma, naravnost, nalašč (ni hotel odgovoriti), posebej (vsak naj posebej odgovori!), zlasti (izlasti), (ti moraš to znati) = posebno, skrivaj, tikoma (pri vodi so se igrali), samotež (so peljali voz) = brez živine, gospodar je delal samotež = brez hlapca, vkup, skupaj, zaman = zastonj, celó (malo, svetlo), dosti, jako, zeló, tolikanj = toliko, jedva = komaj, le (pridi, pošlji, le danes . . .), res, zares, vsaj (to mi obljubi, če drugega ne), saj (te ne bo konec, če se malo zmočiš), da, seveda, morda, morebiti, ne, nikar;

4. s prislovi vzroka: zato, zatorej, torej, tedaj, zategadelj, zategavoljo.

253. Napiši naslednjim nasprotne prislove: tu, tukaj, sem, tod, povsod, zunaj, spredi, naprej, noter, spodi, blizu, danes, sedaj, včeraj, davi, zjutraj, letos, odslej, nikoli, tako, nagloma, vkup, enkrat.

Pomni:

1. **Vprašalnice: kje? kam? kod? odkod? dokod? kdaj? obkore? dokore? odkle? dokle? (obkorej? dokorej? odklej? doklej?), kólikokrat? katerikrat? kakó? kóliko? zakaj? čemu? so vprašalni prislovi (vpraš. prs.).**

2. **Pazi na razliko med vprašalnico kje? in vprašalnico kod? (Gl. Jezik. vad., 3. del, str. 64.!).**

254. Napiši po dva, ali če znaš, po tri prislove, ki odgo-varjajo vsaki gornjih vprašalnic!

*255. Poišči še prislove v 1. odstavku berila „Vrbsko jezero“ in v 1. odstavku berila „Na razstanku“! Tu poišči tudi za prislovja rabljene pridevnike! — Prav tako stori s 1. odstavkom berila „Nevihta“!

6. Stopnjevanje prislovov in prislovno rabljenih pridevnikov.

a) blizu: bliže, najbliže; daleč, dalje, (dalj), najdalje (najdalj); brzo: brže, najbrže; prej, najprej; često: češče, najčešče.

b) 1. zvesto (služiti): zvesteje, najzvesteje. Stopnjuj tako: bistro, gosto, hrabro, koristno, krasno, leno, ljubeznivo, marljivo, močno, preprosto, prijetno, skrbno, toplo, veselo, žalostno, živahno.

2. lepo: lepše, najlepše. Stopnjuj tako: ljubo, slabo, grdo.

3. hudo: huje, najhuje. Stopnjuj tako: rado, trdo, gladko, sladko, tanko (tanje), globoko (globlje, globokeje).

4. drago: draže, najdraže. Stopnjuj tako: lahko, nizko, ozko, visoko (više), mehko (meče).

5. Posebno pomni: dobro: bolje, najbolje; malo, manj (manje), najmanj (najmanje); veliko ali mnogo; več, največ; dolgo: dalje, najdalje.

6. Razločuj: „bolje, najbolje“ in „bolj, najbolj“. Ti si bolje napisal nalogo nego tvoj sosed, onile jo je najboljše napisal. Ti si bolj pritisnil od mene (ker imaš več moči), onile je najbolj pritisnil.

Pomni:

1. Nekateri prislovi se dadó tudi stopnjevati.

2. Pridevniki brez predloga se često rabijo za prislovja (prislovno rabljeni pridevniki, prisl. prid.) (gl. str. 82.!).

3. Prislovno rabljeni pridevniki se stopnjujejo, kakor kažejo gornji primeri. (Primerjaj srednji spol pridevnikov z dotičnimi prislovi!)

*256. Poišči v naslednjem opisu nevihte stopnjevane prislove in prislovno rabljene pridevnike ter povej vsakega v vseh treh stopnjah! Naposled še poišči nestopnjevane prislove in prislovno rabljene pridevnike ter jih določi po stavkovem členu:

Malo prej je bilo še lepo in mirno. Hipoma pa se vzdigne veter in kmalu se prikaže tam daleč na zapadu oblaček, ki se bliža bolj in bolj in se razteza širje ter dalje po nebu. Veter priteza krepkeje. Vrhovje dreves se mu klanja niže in niže. Od daleč se že čuje, kako zamolkel grom pribobneva bliže in bliže. Zdajci se ukreše strela ter smukne nizdolu. Brž potem se zablisne še močnejše. Kaka redka kaplja pade debelo na tla. Toda huje in huje jame udarjati, debeleje in debeleje padajo dežne kapljice. Mahoma prihruje vihar ter strašno razsaja. Grom udarja neprenehoma; sedaj je treščilo najhuje in vsak se že boji, da se morebiti skoro prikaže ogenj tu ali tam. — A polagoma prenehava piš, bliska se že redkeje, čedalje manj dežuje. Najdalje tam na zapadu se že zopet svetli. Kmalu bode ljubo solnce sijalo tem mileje, tem lepše ter razveseljevalo zemljane, najbolj pa ubogega kmeta, ki je plašno gledal nemir sicer tako ljubke narave, ker se je bal za svoje pridelke.

257. Napravi stavke, da boš v njih rabil drugo ali tretjo stopnjo naslednjih prislovov, oziroma prislovno rabljenih pridevnikov: blizu, daleč, visoko, nizko, lahko, težko, gladko, sladko, globoko, veselo, prijetno, marljivo!

258. Stopnjuh pod točko b) 1.—5. naštete prislovne pridevnike kot pridevnike tako-le: zvest, a, o; zvestejši, a, e; najzvestejši, a, e itd. (Gl. jezik. vad., 3. del, str. 50.!).

Spisje.

259. Nevihta. Ponovi 256. vajo po tejle razporedbi: 1. Mir v naravi; oblak na zapadu. — 2. Veter. — 3. Zamolkel grom, ki se bliža. — 4. Strela udari. — 5. Vihar. — 6. Nevihta prenehava. — 7. Začne se svetliti, kmalu se prikaže solnce.

260. Sv. Sava. (4. čit., str. 291.) 1. Štefan Nemanja. — 2. Njegov sin Rastko. — 3. Rastko na Sveti gori. — 4. Dobi ime Sava. — 5. Oče vstopi tudi v samostan, skupno sezidata samostan Hilandar. — 6. Sava ustanovitelj srbske književnosti. — 7. Sava prvi srbski nadškof. — 8. Njegova smrt in njegovo truplo po smrti. — 9. Njegov spomin med narodom.

261. Črevljar Jakob Strniša je napravil posestniku Ivanu Moravcu ta-le dela: 14. prosinca, en par novih škornjev; 27. prosinca, starejšemu sinu podšil en par škornjev; 22. svečana, gospe en par črevljičkov, s kožuhovino podšitih; 8. malega travna, popravil en par škornjev; 19. velikega travna, en par platnenih črevljičkov; 25. rženega cveta, en par novih škornjev. a) Črevljar položi račun in ga pošlje z listom posestniku Moravcu. b) Moravec prosi potrpljenja do 1. mal. srpana. c) Moravec pošlje znesek in prosi pobotnice. č) Strniša pošlje pobotnico, se zahvali za denar in se priporoča v prihodnje za naročila.

Izdelaj vse te spise!

E. Prilastek.

1. Prilastek je pridevnik ali pridevniška beseda.

Jablana cvete velikega travna. — Muhe so glasovite sladkosnede. — Žročó belouško je gnusno gledati. — Ovelo zelenje se onemoglo poveša k tlom. — Bog drži svojo branečo roko nad žitnim poljem. — Muha ima samo prednji dve krili. — Vsako četrto, po nekaterih krajih vsako tretje leto je hroščévo leto.

Razčleni te stavke in določi v njih prilastke po besednem plemenu!

Pomni:

Prilastke izražamo s pridevniki in pridevniškimi besedami (deležniki, zaimki, številniki).

262. Poišči pridevniške prilastke v berilu „Pomladni ali navadni hrošč“ in jih določi po besednem plemenu! Povej tudi vprašanja, katerim odgovarjajo!

2. Prilastek je samostalnik.

a) V rodilniku ali dajalniku.

„Tresk podbojev, šip rožljanje, mater krik, otrok ječanje se razlega v podnevni soj noči . . . Plamen pali stan živali.“ — Hudi nasledki nezdravega zraka se nam ne po-

kažejo vselej očitno. — Kako boš poplačal skrb in ljubezen svoje matere? — Dober zrak je glavni pogoj našemu zdravju. — Ptice so človeku največje dobrotnice. — Kaj je vzrok padanju teles?

Razčleni te stavke ter določi samostalniške prilastke po sklonu!

Pomni:

1. **Za prilastke nam dalje služijo samostalniki v rodilniku in dajalniku.**

2. **Pravimo: hiša mojega očeta, ljubezen tvoje matere, spisi Frana Erjavca; nikoli hiša očeta, ljubezen matere, spisi Erjavca, ampak hiša očetova, ljubezen materina, spisi Erjavčevi, vendar v množini: krik mater.**

*263. Odgovori naslednjim vprašanjem s samostalniškim prilastkom:

Kateri prebivalci ne poznajo mestnih šeg in navad? (vas). — Čigav prijatelj je pes? (človek, daj.). — Kakšno kitico je naredila deklica? (cvetje). — Čigavo lepoto lahko občudujemo vsak dan? (priroda). — Čigava toplotnost je izpremenljiva? (telo, množ.). — Kakšni rudniki se nahajajo v Idriji? (živo srebro). — Čigava domovina je Amerika? (krompir). — Čigav rojstni kraj je Vrba? (Prešern). — Čigava narodna noša je zanimiva? (Hanaki). — V katerih deželah ne uspeva žito? (mrzli sever). — Kateri gozdovi so na Češkem najkrasnejši? (Šumava). — Česa polovico ti je dal? (kruh). — Česa kos imaš v rokah? (žemlja.).

b) Pristavek.

Skoro skozi sredo Slovenije teče nje glavna reka Sava. — Voda Donava je lepe modre barve. — Od Nazarij v Savinski dolini pridemo v trg Ljubno. — Logarska dolina ima ime po premožnem kmetu Logarju. — Škof Slomšek je prestavil sedež lavantinske škofije v Maribor. — Kraljevič Marko je največji junak srbske narodne pesmi. — Pred več nego devetsto leti je na Ruskem vladal knez Vladimir. Tedaj je na lepem griču njegovega prestolnega mesta Kijeva stal malik Perun. Perunu ob strani sta stala bogova Dažbog in Stribog.

Razčleni te stavke ter določi sklon samostalniškim prilastkom!

Pomni:

1. **Samostalniški prilastek določuje često lastno ime ter stoji v istem sklonu kakor lastno ime.**

2. **Tak prilastek zovemo pristavek (prist.).**

3. **Sem spadajo tudi izrazi: ptica pevka (pevajoča ptica), ptica roparica (= roparska ptica), šiba strahovalka (strahujoča šiba), medved kosmatinec (kosmati medved).**

264. Poišči pristavke v berilu „Savinska dolina“!

*265. Poišči jih tudi v naslednjih stavkih ter določi po sklonu:

O kralju Matjažu se pripovedujejo razne pripovedke. — Devica Marija je v vasi Slevici rešila kristjane Turkov. — Mesto Zagreb je kaj krasno. — Plemenitaš Guttenberg je iznašel knjigotiskarstvo. — Vladika Strossmaier je bil jugoslovanski mecen. — Meseca sušca se začne vigred. — Jeseni zapuste ptice pevke naše kraje.

Štefan II. Nemanja Prvoženčani je vladal od leta 1196. do leta 1228. — Car Dušan Silni je bil največji srbski vladar v srednjem veku. — Cesar Mihael III. (Tretji) je poslal brata Cirila in Metoda med Slovane.

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. **Pristavki so tudi pridevniki in vrstilni številniki (števniki), ki jih stavimo kot priimke za lastna imena.**

2. **Te pristavke pišemo z veliko začetnico, vrstilne števnike pa navadno z rimskimi številkami.**

266. Poljski kralj Kazimir Veliki je bil sodobnik Dušana Silnega. — Vaclav I. Sveti je razširjal krščanstvo po Češkem. Jaroslav Veliki ali Modri je najslavnejši vladar stare ruske države. Rudolf IV. Ustanovitelj je ustanovil Novo mesto na Dolenjskem.

Združeni Srbi, Hrvatje in Slovenci so se pod vodstvom Ljudevita Posavskega uprli frankovskemu kralju Ludoviku Božnemu. — Tomislav, prvi hrvatski kralj, je združil vso Slavonijo s svojo državo. — Ivan Sobieski, kralj poljski, je

prišel leta 1682. grofu Starhembergu, poveljniku dunajskega mesta, proti Turkom na pomoč. — Premalo še poznamo najzlahotnejši biser naše domovine, kraj blejski.

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. **Ako ima pristavek zraven sebe še prilastek, postavimo navadno to besedno skupino za ime, ki pojasnjuje.**

2. **Ta skupina stoji vedno med vejicama.**

*267. Izpremeni naslednje stavke po gornjih primerih! Rabi za prilastek pristavka v oklepaju stoječo besedo!

Grof Ulrik II. (celjski) je izdihnil svojo dušo v Beogradu. — Mesto Emono (rimski) imenujemo sedaj Ljubljano. — Izhodni rob prejšnje Štajerske, zahodni del Ogrskega in ravni del prejšnjega Kranjskega je spadal pod pokrajino Panonijo (rimski). — Papež je cesarja Friderika I. Rdečebradca (nemški), kralja Richarda Levosrčnega (angleški) in kralja Filipa II. (francoski) navdušil za boj proti mohamedancem. — Pesnik Vodnik (prvi slovenski) je spesnil „Ilirijo oživljeno“.

268. Izpiši iz 267. naloge še vse druge pristavke in prilastke!

c) Prilastek je samostalnik s predlogom.

Po ulicah ropotajo železni vlaki na paro in železnice na električno. — Čudovite so neštevilne podzemeljske votline na Notranjskem. — Prišel je čas boja z velikanom. — Krpan je nosil debelo suktnjo iz domače volne. — Cerkevica na hribu me pozdravlja.

Razčleni te stavke:

Pomni:

Prilastki so tudi samostalniki s predlogi (prilastkovo razmerje (pril. razm.).

Razločuj: „Cerkev na hribu (pril. razm.) me pozdravlja“ in „cerkev stoji na hribu“ (kr. prisl.); „nosil je suktnjo iz volne“ (pril. razm.) in „suktnja je iz volne“ (pov. razm.)!

269. Poišči prilastkova razmerja v berilu „Maribor“! Izpiši tudi druge samostalniške prilastke!

3. Prilastek je prislov.

V hišici tam gori sem doma. — Drevesa tu so višja nego drevesa tam pri hiši. — Pot do tja je kratka.

Razčleni te stavke!

Pomni:

Redko stojé tudi prislovi za prilastke.

4. Prilastek pri številnikih (števniki) in drugih samostalniško rabljenih besedah.

1.

Ako v eni vasi gnezdi **sto** parov lastovic, pokončajo v enem letu čez **petdeset** milijonov sitnega in škodljivega mrčesa. — Vrtni belin zneso vsako leto **po 150** jajec. — Na našem vrtu raste **dvajsetero** dreves.

Nekaj vode se scedi v zemljo, **nekaj** se je premeni v paro. — **Več** oči več vidi. — Koder **mного** sadja izori, tamkaj je **mного** pridnih ljudi. — Ko bi pač dobri Bog dal **malo** pohlevnega dežja!

Razčleni te stavke natanko ter določi debelo tiskane besede po besednem plemenu!

Pomni:

1. **S prilastki določujemo samostalnike.**

2. **Z roditeljskim prilastkom določujemo tudi glavne številnike od pet, dalje ločilne številnike in še druge samostalniški rabljene besede, kakor: mnogo, malo, nekoliko, neštevilno, dosti, več, manj, kaj, nekaj, kadar stoje v imenovalniku ali tožilniku.**

270. Dopolni naslednje stavke z roditeljskim prilastkom, izpiši besede, ki jih določujejo, in jih določi po stavkovem členu in besednem plemenu:

Danes smo v šoli slišali mnogo (lep). — Nekaj (drva) sem naložil. — Ljubljana ima več (lepo izprehajališče). — (Cerkev) naštejemo v Ljubljani 11. — Tisoč (vojak) je padlo v prvi bitki. — V vsaki klopi sedi po pet (učenec). — Prihodnjic napravi manj (napaka)! — Imate li kaj (lonec) vezati? — Kmet žene petero (živina) na semenj. — Na nebu seva neštevilno (zvezda).

2.

V življenju ti je odločenih mnogo hudih dni. — Še malo trenutkov vam je danih. — Mnogo ptičkov po zimi prezeba lačnih.

Razčleni te stavke na znani način!

Pomni:

Rodilniki: odločenih, danih, lačnih so povedkovi roditelji, stoje namesto povedkovega imenovalnika ter se ujemajo z dotičnimi roditeljskimi prilastki.

271. Dopolni naslednje stavke s povedkovim roditeljem:

Mnogo jih je (poklican), malo (izvoljen). — Nekaj ljudi je obležalo (mrtev), nekaj (ranjen). — Nešteto zvezd je (razkropljen) po nebeškem svodu. — Na semnju je bilo (prodan) troje krav. — Četvero konj je bilo (vprežen). — Mnogo ubožnih otrok mora v mrazu hoditi (bos).

VI. Veznik.

1.

Dež, toča in sneg so različne oblike vode. Dež je zelo koristen **in** potreben; daje vode studencem, potokom **in** rekam. — Brez vode ne morejo živeti **niti** ljudje **niti** živali **niti** rastline. — Spomladi **ali** jeseni pada večkrat sodra **ali** babje pšeno na zemljo. — Poleti ne pada sodra, **ampak** toča. — Si li videl kaj lepšega **ter** zanimivejšega nego roso? — **I** tebe **i** mene v zemljo poneso; **ne** tebi **ne** meni ne prizanese smrt. — **Ne samo** na površju, **ampak tudi** drugje se narejajo pare. — Večer je bil lep, **a** hladen. — Pridem gotovo, **toda** pozno. — Voda je zelo imenitno zdravilo, **bodisi** mrzla, **bodisi** topla. — Nebo je **ali** jasno **ali** oblačno.

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. Često nahajamo v istem stavku dve ali več osebkovih besed ali povedkovih sklonov, dva ali več istovrstnih predmetov, prislovij ali prilastkov.

2. To so stavki s pomnoženimi stavkovimi členi.

3. Ti stavkovi členi so navadno med seboj združeni ali zvezani z besedo, ki ji pravimo veznik (vez.).

4. Taki vezniki so: a) in, ter, ali, a, toda, pa, ampak; b) ne — ne, niti — niti, i — i, ali — ali, ne samo — ampak tudi, bodisi — bodisi in drugi; oni so enostavni, tile sestavljeni.

272. Izpiši iz naslednjih stavkov veznike ter določi, katere stavkove člene vežejo:

Jež, dehor, jazbec in mnoge ptice so belouški sovražne. — Po nižavah in dolinah gre sneg navadno le po zimi. — Okuženi ter nesnažni zrak je zdravju škodljiv. — Poznaš li toplomer ali termometer? — Z njim merimo toplino ali temperaturo teles. — Napoveduje nam toplino telesa ne samo natančneje nego naš čut, ampak tudi zanesljiveje. — Niti ti niti jaz ne veva dneva smrti. — Mirko je nadarjen, toda len učenec. — Piši počasi, pa snažno! — I kanja i kragulj sta ptici roparici. — Priti moraš, bodisi danes, bodisi jutri. Pridem ali danes ali jutri.

2.

Dež čisti in hladi zrak. — Zemlja vleče ali teza telesa k sebi. — Ob istem času visoko gori po gorah sneži, spodaj v dolini pa dežuje. — Pri vrenju voda izparja. Tudi druge kapljevine izparivajo pri vrenju. — Učite se marljivo; zakaj hitro mine čas mladosti. — Zraka ne vidimo; kajti zrak je zelo prozoren. — V zaprtih sobah se zrak kmalu izpridi. Zračimo in prevetrujmo torej naše izbe prav marljivo! — Ali pojdeš ti, ali pojdem jaz!

Razčleni te stavke!

Pomni:

1. Vezniki ne vežejo samo besed, ampak tudi stavke; sem spadajo takisto vezniki: tudi, zakaj, kajti in torej.

2. Kolikor je določnih glagolov, toliko je stavkov.

273. Zveži naslednje stavke po dva (ali po tri) s primernim veznikom:

Človek obrača, Bog obrne. — Vsako gibanje navzgor je težko, gibanje navzdol je lahko. — Po zimi nosimo toplo obleko, živali dobivajo po zimi daljšo dlako, ptice gostejše perje. — Veter često tuli po dimnikih, vrši po gozdih; veter je zrak, ki se giblje. — Krt je koristen; ne smemo ga preganjati. — Ptice

so človeške dobrotnice; branimo jih sovražnikov, trosimo jim zrnja v hudi zimi! — Detel je jako koristna ptica; uničuje gozdni mrčes.

3.

Čitaj še enkrat 1. vajo na strani 94. in pazi na vejice!

Pomni:

1. **Med istovrstne stavkove člene stavimo vejico.**

2. **Vejica stoji tudi pred vezniki, ki vežejo stavkove člene; vendar je ne smemo staviti pred vezniki in, ter, ali (če ni — pa), ali — ali, i — i, ne — ne, niti — niti.**

274. Postavi v naslednjih stavkih manjkajoče vejice in veznike:

Lipa je krepko nežno ljubeznivo veličastno drevo. — Katero drevo je vzor lepote, vitka li smreka ravni bor košati kostanj stari hrast? — Krompir sadimo (ne samo) po poljih po vrtih. — Ne molči govori! — Kamena sol slankamen je jako razširjena koristna rudnina. — V naših apnenih gorah je vse polno jam špilj votlin večjih manjših. — (I) Dalmacija, Bosna sta deželi naše kraljevine. — (Niti) na Koroškem na Tirolskem ni najvišji vrhunec Alp. — Rad se kretam na planem bodisi peš jež. — (Ne samo) na zemlji v vodi raste mnogo rastlin. — Grafit je črn kakor oglje svetel kakor kovina. — Belinove goseničice so sicer majhen jako škodljiv mrčes.

Pregled besednih plemen ali govornih razpolov.

1. Imena	{	samostalnik pridevnik zaimek številnik (števnik).
2. Glagol.		
3. Členice	{	prislov predlog veznik medmet.

Pomni:

1. **Besedna plemena (govorne razpole) razvrščamo v tri vrste: v imena, glagole in členice.**

Spisje.

275. Sneg in toča.

1. Kaj sta sneg in toča. Naravna pojava.
2. Kdaj nastajata. Sneg po zimi, toča poleti, redko obadva spomladi, toča jeseni redkeje nego sneg.
3. Kje nastajata. V visokih oblakih nastajata sneg in sodra, v nižjih ostaja po zimi sneg, poleti se izpreminja v dež; sodra ostaja spomladi in jeseni sodra, poleti se izpreminja v točo.
4. Katera je njuna oblika. Sneg pada v snežinkah, toča v ledenih zrnih razne velikosti. Snežinke: šesterotrakaste iz drobnih ledenih iglic. Toča: v sredi lepo neprozorno zrnce (sodra), okoli zrnca led. Sodra je kepa iz ledenih iglic.
5. V kaj se izpreminjata na toplem. V vodene kapljice.
6. Njuna korist ali škoda. Sneg koristen, varuje rastline mraza, toča škoduje rastlinam. Sneg lahko škoduje, in sicer spomladi drevju.

276. Naš vrt. 1. Lega, oblika, velikost. 2. S čim je obdan? 3. Zemlja (ilovnata, črna, peščena, rodovitna). 4. Voda za zalivanje. Od kod jo dobivate? (vodnjak, potok?) 5. Kako je razdeljen? (poti, grede). 6. Rastline. (drevesa? kakšna? grmovje? sočivje? cvetice?). 7. Čebelnjak. (Ali ga imate? Kje stoji? Koliko panjev?). 8. Kdo se bavi največ z vrtom? 9. S čim te razveseljuje?

277. France Prešeren. 1. Kje se je rodil in kje je preživel otroška leta. — 2. Kaj je postal in kje je naposled živel. — 3. Bil je dobrega srca. — 4. Kdaj je umrl in kje je pokopan. — 5. Njegov spomenik v Ljubljani.

Kazalo.

	Str.
I. Glagol.	
A. Ponavljalne vaje	3
B. Nedovršni in dovršni glagoli	
1. Kaj so dovršniki in nedovršniki in kako jih spoznamo . . .	4
2. Kako tvorimo iz enostavnih nedovršnikov dovršnike . . .	6
Spisje	8
3. Nekaj o rabi dovršnikov in nedovršnikov	9
C. O časih.	
1. V pripovednih stavkih	11
2. Predpretekli čas	11
Spisje	12
D. Posebne glagolske oblike.	
1. Sedanji čas glagolov „dati, vedeti, jesti, iti“	13
2. Glagoli 3. glagolske osebe	13
3. Krajša 3. množinska oseba sedanjega časa	14
4. Deležniki	15
Spisje	20
E. Tvorni in trpni način (položaj) glagola	
1. Glagol ima tvorni in trpni način (položaj)	20
2. Trpnopretekli deležnik	21
3. Tvorba trpnega načina (položaja)	23
4. Tvorni način (položaj) namesto trpnega	24
Spisje	25
F. Vaja o deležnikih	25
G. Manjšalni glagoli	26
Spisje	26

A. Samostalnik

1. Ponavljalne vaje	27
2. Ženski samostalniki na „a“	
a) Izpeljava ženskih samostalnikov	27
b) Sklanjatev ženskih samostalnikov na „a“	28
3. Moški samostalniki	
a) Izpeljava moških samostalnikov	
1. Ponavljalne vaje	30
2. Še dvoje pripon	
a) Pripona „ec“	30
b) „ak“ in „jak“	31
b) Sklanjatev moških samostalnikov	
1. Ponavljalne vaje	31
2. Sklanjatev samostalnikov, ki se končujejo v roditelju	
na „ú“ ali „á“	32
3. Množinski roditelj brez končnice	32
4. Sklanjatev moških samostalnikov na „n“	33
Spisje	33
4. Samostalniki srednjega spola	
a) Izpeljava srednjih samostalnikov	34
b) Sklanjatev srednjih samostalnikov	35
5. Ženski samostalniki (v roditelju) na „i“	
a) Izpeljava samostalnikov na „i“	36
b) Sklanjatev samostalnikov na „i“	36
6. Sklanjatev samostalnikov ljudje, gostje, lasje, možje, tatje in zobje	37
7. Sklanjatev samostalnika dan	37
8. Sklanjatev samostalnika pot	38
9. Sklanjatev samostalnika oko	38
10. Samostalniki, ki nam služijo samo v množini	39
11. Sestava samostalnikov	39
Spisje	40

B. Pridevnik

1. Ponavljalne vaje	41
2. Druge pripone s katerimi izpeljujemo pridevnike	
a) Pripona „-av“	42
b) „-en“	42
c) „-iv“ ali „-lživ“	43

	Str.
3. Sklanjatev pridevnikov	44
4. Raba pridevnikov za samostalnike	44
5. Stopnjevanje pridevnikov	45
6. Sestava pridevnikov	46
Spisje	46
C. Zaimek	
1. Osební zaimék	48
2. Svojiłni zaimék	48
3. Kazalni zaimék	49
4. Vprašalni zaimék	49
5. Nedoločni zaimék	49
Spisje	51
Č. Številnik (števník)	
1. Glavni in vrstilni številnik (števník)	52
2. Ločilni številnik (števník)	52
3. Kako izražamo nedoločno število oseb ali reči	53
4. Izpeljava različnih besed iz številnikov (števník)	53
Spisje	54
III. Predlog.	
1. Predlogi z rodilnikom	56
2. „ z dajalnikom	57
3. „ s tožilnikom	58
4. Predlog z mestnikom	59
5. Predlogi s tožilnikom in mestnikom	59
Spisje	60
6. Predlog z rodilnikom in orodnikom	61
7. Predlogi s tožilnikom in orodnikom	62
8. Predlog z rodilnikom, tožilnikom in orodnikom	63
IV. Medmet	64
Spisje	65
V. Stavkovi člani	
A. Ponavljalne vaje	66
B. Osebkova beseda	
1. Imenovałnik	67
2. Zvalnik	68
C. Povedkovi skloni	
1. Povedkov imenovałnik	68
2. „ rodilnik	69
3. „ družilnik (orodnik)	70
4. Povedkovo razmerje	70
Spisje	71

Č. Predmet	Str.
1. Katere besede nam služijo za predmet	71
2. Predmetni in brezpredmetni glagoli	72
3. " tožilnik	73
4. " ia povedkov tožilnik	73
5. " tožilnik in povedkovo razmerje ali povedkov družilnik (orodnik)	75
6. Predmetni dajalnik	75
7. " roditeljski	76
8. Glagoli z dvema predmetoma	79
Spisje	80
 D. Prislovje	
1. Prislovje je samostalni	81
2. " " pridevnik, deležnik ali zaimek	82
3. " " prislovni deležnik	83
4. " " namenilnik	85
5. " " prislov	85
6. Stopnjevanje prislovov in prislovno rabljenih pridevnikov Spisje	87 88
 E. Prilastek	
1. Prilastek je pridevnik ali pridevniška beseda	89
2. " " samostalni	
a) V roditeljski in dajalniku	89
b) Prilastek	90
c) Prilastek je samostalni s predlogom	92
3. Prilastek je prislov	93
4. Prilastek pri številnikih (števniki) in drugih samostalniško rabljenih besedah	93 93
 VI. Vezni	
Pregled besednih plemen ali govornih razpolov	96
Spisje	97

